

CEZAR PETRESCU

SIMFONIA FANTASTICĂ

„STRĂINUL” DIN NOI SAU CEZAR PETRESCU ȘI MUTAȚIILE PROZEI ROMÂNEȘTI INTERBELICE

CUPRINS:

„Străinul” din noi sau Cezar Petrescu și mutațiile prozei românești interbelice.

Argument la ediție.

SOMNUL 33

SIMFONIA FANTASTICA 39

I. Prélude 91

II. Dânsse macabre 100

III. Choral 108

IV. Rondo capricioso 111

V. Andante, ma non troppo 115

VI. Simfonia domestica 121

VII. Variations sur un theme rococo 126

VIII. Molto crescendo 133

IX. Con fantasia 144

X. Strincendo 151

XI. Valse triste 158

XII. Pausa longa 164

XIII. Allegro, ma non troppo 170

XIV. Marche funebre 177

XV. Ad libitum 186

XVI. Gavotte style ancien 191

XVII. Bacchanale 199

XVIII. Rubato 207

XIX. Rigaudon 214

XX. Marche nuptiale 219

XXI. Coda 223

Cezar Petrescu și-a surprins și deconcertat contemporanii printr-o manifestă variație a registrului narativ, care l-a făcut în timp autorul unei opere caleidoscopice. În ea se cuprind și coexistă, de pildă, schițe și povestiri elegiac sămănătoriste alături de nuvele în directă tradiție maupassantiană sau de introspecție psihopatologică; romane politice de calmă clasicitate și biografii romanțate alături de narațiuni în rețetă alert-umoristică sau

picaresc-senzațională. Experiența – deși a fost socotită uneori o concesie făcută mondenității și o cauză de inflație factologică – își vădește neîndoielnice impulsuri și motivații interioare. Cezar Petrescu își asumă diversitatea perspectivei epice conștient, ca pe un imperativ al supraviețuirii literare. Iată ce afirmă într-un cunoscut interviu prilejuit de apariția romanului Calea Victoriei: „Eu cred că prima condiție de existență a scriitorului e diversitatea, preocuparea de a-și renova optica și maniera” (Rampa, an. XV, nr. 3596, 17 ianuarie 1930, p. 1, 3). „Diversitatea” va deveni, de aceea, pentru scriitor, un precept constant de program artistic și chiar existențial. „Fiindcă am trăit și trăiesc viața intens și divers – va continua să se mărturisească în același context – împrăștiându-mi cu o scandaloasă neîmpăcare toate curiozitățile intelectuale (...), nu m-a speriat în literatură nici un fel de subiect. Nu m-am simțit strein în nici o experiență (s.n.). Eu cred că aceasta e cea mai mare bogăție la care poate râvni un scriitor” După mai bine de un deceniu, când opera sa fundamentală era cvasifinalizată, ideea „diversității” avea pentru Cezar Petrescu aceeași funcționalitate percutantă, fiind resimțită ca un fel de catalizator al evoluției și progresului său literar: „Am fost preocupat de năzuința să exprim epoca într-o vastă frescă a României dintre anii 1900-1940, cu toate aspectele sale sociale, istorice, economice, psihologice (...). Aceasta m-a condus la o diversitate de atmosferă și de mediu, care multor critici li s-a părut îndrăzneată, altora inexplicabilă. Între Scrisorile unui răzeș sau Apostol, sau 1907, sau Comoara regelui Dromichet, sau Aurul negru și între Calea Victoriei, Duminica orbului, Baletul mecanic, Omul din vis, Aranca, știma lacurilor, Simfonia fantastică este o prăpastie de lumi și de atmosferă, de probleme (...). Dar pentru scriitor, asemenea diversitate implică și o diversitate de scris, de mijloace oarecum tehnice, de meșteșug, ca să nu-i zic prea pretențios: artă (...). Aceasta m-a obsedat, căci în aceasta am găsit resursele de înnoire „ (Buletinul editorial, an. IX, nr. 116, 1 ianuarie 1943, p. 3-5). Deși cu aer de rememorare sentimentală, observația este seducător de lucidă și corespunde cu totul adevărului istoric. Cezar Petrescu se vrea iconoclast, caută cu ferveare „resurse de înnoire,, dar – spirit conservator prin temperament și educație – rezumă reforma doar la o schimbare alternativă a formulei stilistice. De aceea, nici o carte a sa nu continuă gama epică a celei anterioare, în afara celor gândite sub bolta aceluiași ciclu. Predispoziția apare, de altfel, chiar de la începuturile sale literare (daca nu cumva are obârșii genuine). Într-o mărturisire târzie, de pildă, își amintește cum în epoca primelor colaborări ieșene publica articole de direcție în gazete de o anumită orientare, iar a doua zi își dădea singur replica, sub pseudonim, în gazete adversare. Nu-l interesa, se înțelege, comedia luptelor intestinale, ci doar posibilitățile sale de a se ipostazia multiplu și divergent, exercițiul artistic în sine. Această mobilitate artizanală, pe care scriitorul și-o dorește și exersează la orice vârstă, îl face deosebit de receptiv la seismele heterodoxe ale climatului, pe care le întâmpină cu înțelegere și dezinvolt liberalism. Nu va rămâne însă niciodată doar la o simplă expectativă, ci va încerca în genere să se manifeste în „alfabetul,, lor, în ordinea convingerii sale că nu trebuie să se

simtă „strein„, în nici o experiență. De aceea, majoritatea tentativelor de înnoire a retoricii prozei românești de după primul război mondial îl au printre partizani (uneori chiar ca pionier) și pe Cezar Petrescu. Nu mult însă și niciodată cu aderență înfocată, deoarece demonul „diversității” îi destabilizează repede opțiunile și îl des-chide cu aceeași temporară frenezie altor tentații, ivite meteoric în orizontul sensibilității contemporane. Pe asemenea făgaș biografic ajunge Cezar Petrescu – prozator de formație tradiționalist-sadovenistă, investigând realitatea prioritar social și comportamentist – la psihanaliză și explorarea abisului vieții interioare.

Noua sa adeziune literară i-a fost repede observată în epocă. Spre sfârșitul anului 1926, de pildă, Adevărul literar și artistic (an. VII, nr. 307, 24 octombrie, p. 1) publica sub semnătura „Dr. Ygrec” un articol intitulat Freudismul în literatura română (Note pe marginea romanului „Întunecarea” al d-lui Cezar Petrescu), care atrăgea atenția asupra convertirii prozatorului la preceptele psihanalizei și acuza chiar un anume exces în acest sens (faptul că eroul unui fragment din roman, publicat de Viața românească, reproducea glosele lui Gaston Pawloski, emul freudian, apărute în revista pariziană Les Annales). Cum romanul Întunecare a fost elaborat, potrivit mărturisirii sale, în cuprinsul a trei vacanțe de vară consecutive, fiind gata de tipar în 1925 (vezi: De vorbă cu d. Cezar Petrescu, în Adevărul literar și artistic, an. IX, nr. 453, 11 august 1929, p. 1-2), putem data cu oarecare precizie perimetrul de geneză al preocupării sale pentru psihanaliză. Este epoca de început a frondei suprarealiste, când în tendința de a-și argumenta teoretic manifestul artistic mișcarea popularizează masiv constatările și teoriile a diferite scoli de cercetare psihologică. Democratizate și intrate subit în actualitate, ele sporesc nu atât creditul avangardei, cât interesul general pentru procesualitatea vieții interioare. Sensibil la orice simptom de remaniere epică (fenomen pus în evidență și de publicistica sa), Cezar Petrescu se vrea imediat în prim-plan, urmărind nu numai prioritatea în informație, ci și o veritabilă competență în materie. Altfel ce semnificație ar avea faptul că îl valorifică epic până și pe cvasinecunoscutul Gaston Pawloski, pe care îl citește într-o revistă profesională și lipsită de circulație precum Les Annales?

Extensia domeniului investigat, abundența ipotezelor și caracterul lor experimental îl fac să înainteze însă pe un sol nesigur, proteic. Conceptele cu care operează vor fi de aceea întrucâtva difuze (chiar și cele consacrate ezitau relativist în preajma poeziei), conturate prin coroborarea unor surse și puncte de vedere nu totdeauna congruente. Câteva constante ale ideaticei sale epice de inspirație psihanalitică pot fi disociate totuși cu ușurință. Cezar Petrescu închipuie, de pildă, insul social dedublat de eul său latent, infraconștient, pe care-l resimte traumatic un celălalt, un altul. Când perspectiva asupra personajului se revendică mai ales dintr-o direcție freudiană, eul subliminal îi apare ca depozitar al unei experiențe elementare, urcând fie din refulări individuale infantile, fie din tare filogenetice (nuvelele Râsul, Adevărul, Fereastra, Somnul, romanul Simfonia fantastică etc.). Atunci când îi preferă însă ipostaza de factor moderator, de instanță superioară dominând și chiar admonestând moral ființa socială (Păianjenul negru, Omul

din vis, Omul care și-a găsit umbra etc.), direcția pare să sugereze apropierea de viziunea poetului și cercetătorului englez F. W. H. Myers, foarte popular în Europa prin lucrarea sa postumă Personalitatea umană și oarecum la modă după 1921, când André Breton îl preia cu unele corecții pozitivistice în teoriile sale asupra automatismului psihic.

În ambele cazuri se vizează un singur scop: explorarea teritoriului de dincolo de conștiință. Dar, asemenea profunzimii pădurii, care rămâne în plin mister din cauza copacilor, partea de umbră, subiacentă a conștiinței se lasă greu descifrată, impunând prin imprevizibil și fantasticitate. Aceasta este, de altfel, și „legenda” expresiei „fantasticul interior”, cu care scriitorul își particularizează un întreg ciclu de opere, rod al noilor propensiuni tematice și stilistice. „Fantastic interior”, adică esotericul lumii de senzații și pulsuni care precede mecanica de suprafață a comportamentului social.

Până la abordarea frontală a laitmotivelor psihanalitice, Cezar Petrescu traversează vizibil o etapă de tatonare, de adaptare. Reluând în volumele Scrisorile unui răzeș și Drumul cu ploi multe din textele publicate în Hiena și Gândirea, autorul simte nevoia să le rescrie în conformitate cu noile exigențe epice. Conflictul interior al eroilor este acum adâncit, acutizat, deviat în forme irezolvabile, uneori cu finalitate tragică. Personaje scindate între un eu dornic de adaptare sau promovare socială și un revers subconștient al său, conservator și retractil, trăind în idealitate și năzuind la ea ca la o stare originară – iată deja o presimțire a toposurilor psihanalizei. Nuvela Adevărul pare să fi prins elocvent și întrucâtva exponențial acest nou suflu al problematicei. Eroul, un tânăr proaspăt maritat, trăind încă spaima de singurătate a unei copilării similiorfane și a unei adolescențe frustrate de afecțiune, închipuie compensatoriu un prieten ideal, impunându-l celor din jur ca etalon. Urzește „alături de viața cea adevărată și searbădă, alta idealizată”, observă autorul. El îi mistifică pe ceilalți, dar nu reușește să se automistifice, eșecul dându-i o pronunțată insașietate existențială. Apelul la imaginație și nevoia cronică de idealitate sunt văzute însă de scriitor ca defulări manifeste ale unor restricții infantile și adolescente. Următoarele rânduri ar face, de pildă, deliciul oricărui teoretician sau interpret de literatură psihanalitică: „Întâia oară, într-o dezmeticire nepregătită, coborî mai adânc în firidele cețoase ale sufletului și își explică limpede de unde născocirea aceasta absurdă.

Nu era numai prelungirea unei minciuni întâmplătoare, era o chemare lăuntrică a însăși vieții lui, o împlinire dincolo de realitate a celor ce dorise mai însetat și au aveau ființă... Copil, suferise de această singurătate. Deschisese ochii într-o casă unde pluteau tristeți secrete, între părinți despărțiți, care se urau. Se trezea noaptea, în ietacul cu lumina stinsă; alături nu era nimeni, întindea mâna fricoasă de copil, și mâna dădea în peretele aspru; întunerecul și tăcerea de moarte îl înspăimântau; plângea încet, fără hohote, și nu era nimeni să-i netezească părul, să-l adoarmă, așa cum vedea în gravurile colorate din cărțile de joacă. Nici un copil nu intra în casa lor. În zile de sărbătoare, în zile anumite, presimțite din pregătirile ce se făceau, după liniștea neobișnuită și după lipsa tuturor celorlalți, cu o trăsură de oraș

venea o doamnă care cerea să-i spună mamă. Mirosea a parfum de la ușă, îi aducea jucării prea copilăroase pentru vârsta lui, îl săruta pe frunte neîndemânatic și pe urmă, pe scaun, îl privea lung ca pe un copil străin, ca pe o vietate curioasă căreia nu știa ce să-i vorbească. Când pleca, răsufla ușurat, așeza jucăriile în dulap, neatinse, și se întorcea la cărțile cu gravuri și cu povestiri triste. La șase ani avea o cumințenie de bătrân. De la fereastră, invidia soarta derbedeilor desculți și zdrențăroși, fugărindu-se prin praful uliței.

Mai târziu, adolescent, încercase să destăinuie neastâmpărul și tot dorul de tandrețe adunat în copilăria lui singuratică. Întâmpinase, de la camarazi întâmplători, o atenție politicoasă și rece. Nu puteau înțelege. După moartea bătrânului, când s-a întors de la cimitir, în casa pustie nu l-a întovărășit nimeni. Mobilele îl nelinișteau noaptea, păreau că învie; trosnetul unui scrin îi alunga somnul până mijea de ziuă („Despre singurătate, liniște și întuneric nu putem spune decât că aceștia sunt factorii de care este legată frica infantilă, prezentă încă la majoritatea adulților”, scrie Freud în studiul său Straniietatea).

O alteritate crescândă, perfecționată, excesivă colorează acum tot mai intens comportamentul eroilor cezarpetrescieni, depărtându-i de linearitatea tipologică sămănătoristă. În același timp, preocupat de interioritatea lor, autorul nu mai are suport pentru tirade poetice, textul câștigând rapid în epicitate.

Resimt efectele acestei reformulări de atitudine și alte texte scrise sau revăzute în această perioadă, între care am cita îndeosebi celelalte nuvele din Drumul cu ploi (Inelul cu piatră de rubin, Aventura, Înjunghierea din Fundătura 13 Septembrie, Zăpada, Unchiul din America etc.), ai căror eroi, precum cel din Adevărul, vor să concureze procustian, printr-un model imaginar, o realitate socială sau sufletească inconfortabilă.

Curajul și toleranța retorică a prozatorului nu se opresc însă aici. Ipotezele psihanalizatorilor îl incită mai ales prin potențialitatea lor literară, ca filon epic, nestânjenindu-l nici atunci când sunt hazardate sau duc la parapsihologie. Ele par a furniza direct subiectul unora dintre cele mai bune nuvele cezarpetresciene (și așa cita între ele: Râsul, Omul din vis, Aranca, Știma lacurilor, Omul care și-a găsit umbra, Somnul) și chiar al unora dintre romane (mă gândesc îndeosebi la Simfonia fantastică și Baletul mecanic).

Myers, de care aminteam, atribuie celor două euri din care consideră că se compune entitatea noastră spirituală (forțând întrucâtva tradiția fiziologiei neurologice) sedii cerebrale diferite, bine dissociate. Eul subliminal ar locui emisfera dreaptă, cel supraliminal, adaptat la social și manifestându-se ca atare, pe cea stângă. Abolirea emisferei drepte ne-ar lipsi de conținutul subconștient al comportamentului nostru, iar a celei stângi ne-ar face să acționăm unilateral, doar prin instincte necenzurate conștient. O asemenea teză, cunoscută poate prin intermediere, stă la baza nuvelei Râsul. Un bătrân pescar ține pe lângă coliba sa un handicapat mintal, care trăiește într-o elementară și primitivă frățietate cu câinele casei. Traiul cenușiu le este tulburat de o devastatoare inundație, care-i amenință cu înecul tocmai când

o pareză fatală îl imobilizează pe bătrân la pat. Singura speranță de salvare este pentru toți handicapatul, că-ruia pescarul îi solicită ajutorul prin disperarea privirii. Numai că acesta trăiește și se manifestă congenital prin instincte, astfel că, mânat numai de egoismul instinctului primar de autoconservare, se salvează singur, părăsindu-și binefăcătorul în mijlocul apelor, surd la urletele câinelui. Insolitul motivului impune textul atenției publice încă de la tipărirea lui în Gândirea (an. II, nr. 1, 15 aprilie 1922, p. 4-9). Un poet respectat ca Ion Pillat ne face surpriza să-i dedice chiar un inspirat poem, preluând în titlu numele eroului (este vorba de poemul Gângul, publicat în Gândirea, an. II, nr. 16-17, 5-20 aprilie 1923, p. 229).

Am văzut că personajele întunecării dezbăteau ultimele teorii asupra mecanismului de configurare a visului cu mare dezinvoltură. Preocuparea lor nu era întâmplătoare, ci simptomul unei propensiuni devoratoare pe care o acuză în această perioadă scriitorul, pusă în evidență de bucăți elaborate paralel cu romanul, dar și ulterior. Perspectiva generală asupra problemei, uneori terminologia, apoi faptul că eroii sunt întârziați într-un echivoc continuu la granița dintre patologic și normal par să indice ca sursă inspiratoare în primul rând pe Freud. În dezvoltarea epică a tezelor, prozatorul își permite însă largi remanieri fie apelând la soluții sugerate de alți cercetători, fie moderând pozitivismul lor prin fantastic.

În Omul din vis, de pildă, protagonistul acuză o gravă stare de decompensare psihică (Freud ia totdeauna abnormalul ca normă în studierea normalității). Îl îngrijorează îndeosebi revenirea obsesivă în visele sale de adult a unui laitmotiv al viselor infantile: un bătrân providențial, care apare asemeni zânei bune în momentele de criză și pericol, schimbând situația în favoarea sa. Bătrânul are o prezență onirică percutantă, pe care copilul, apoi adultul o rețin până la amănunte neînsemnate. Hotărât să-și odihnească nervii, pleacă la țară, unde departe de a-și găsi remediu, asistă stupefiat la întruparea diurnă a visului său. El regăsește aici omul din vis în persoana unui moșier falimentar al locurilor, sărăcit datorită jocului de cărți. Căutându-i intrigat vecinătatea, eroul are prilejul să-i câștige ultimii bani, împingându-l involuntar la sinucidere. Din acest moment, visele nocturne i se golesc brusc și misterios de prezența ocrotitorului benefic.

Textul pendulează cu suplețe între registrul realului și cel al fantasticului, granița dintre ele având o anume fragilitate. Eroul trăiește în plin inverosimil, dar asemeni personajelor de basm, îl creditează cu un firesc consternant.

Cei mai mulți dintre interpreții scriitorului, mai ales cei contemporani, asimilează nuvela producțiilor fantastice. Omul din vis este însă un exponențial test literar psihanalitic, fiind fantastic numai în măsura în care exploatează o ipoteză asupra subconștientului uman, el însuși fantastic prin incontrollabil și iraționalitate.

Starobinski vorbește de psihanaliză ca de un demers metaforic. „Psihanaliza, remarcă el, vrea să se desfășoare ca un discurs conștient al rațiunii asupra iraționalului, inconștientului, nondiscursivului; nimic nu ne autorizează să punem la îndoială sinceritatea acestei intenții. Dar, în acest

caz, avem dreptul să bănuim că psihanaliza e ea însăși o mitopoieză, un limbaj mitic sau cel puțin un limbaj figurat...” (Psihanaliză și cunoaștere literară, în Relația critică, București, Editura Univers, 1974, p. 239.) Omul din vis este un astfel de discurs rațional asupra iraționalului din noi.

Aminteam că unii dintre partizanii mișcării (avându-l pe Myers ca precursor) exaltau potențialitatea superioară, divinatorie a subconștientului, capabilă să răzbată prin ecranul eului supraliminal pentru a restabili armonia cosmică a individualității. Această potențialitate generează în ins facultăți premonitorii, vaticinare, puse în valoare și intermediare doar de subconștient. Asemenea enunțuri „mitopoetice” par să fi inspirat nuvela cezarpetresciană. Visul fiind o formă de expresie și manifestare a subconștientului, omul care îi apare în somn eroului n-ar fi altceva decât un mesager oniric al unei realități viitoare, trăită apoi în concretețea ei istorică. A se vedea de aici cât de iconoclast este scriitorul la 1923 în materie de problematică și cât de mult își propune – cât de mult reușește, de fapt – să mute jaloanele gramaticii narative în această direcție.

Tot la o potențialitate vizionară, profetică a subconștientului face aluzie și nuvela Aranca, știma lacurilor, dar într-o manieră mai sinuoasă și cu o vizibilă aplecare către fantasticul de factură gotică. Într-o ambianță incert-raddcliffiană și sub efectul unui vin vechi de Tokay, protagonistul nuvelei se simte provocat de spiritul unei moarte, care, dispărută fără urmă.

— Sinucigașă sau victimă a unei crime – nu-și găsisse, conform mentalității creștine, liniștea unui mormânt.

Coșmarul urmăririi lui nocturne îl face pe erou descoperitorul mult căutatului cadavru și pacificatorul locurilor. Dar aventura sa funambulescă se petrece în stare de subconștiență și are aspectul unei transe hipnotice, care îi pune în funcție facultăți excepționale de clarviziune. Trezit, conștient adică, nu se recunoaște în niciuna din etapele incursiunii și află amănunte care îl consternează. Fusesse, așadar, instrumentul unei influențe oculte, a unui fluid cosmic, în sensul ipotezelor neoplatoniciene ale Renașterii referitoare la magia naturală. De altfel, scriitorul își trădează sursele, atri-buind contelui Andor Kemény, unul dintre personajele nuvelei, interes pentru autori ca Denis Areopagitul, Ruysbroeck, Swedenborg, Allan Kardek și preocupări fanatice pentru ocultism, magie neagră, metempsihoză, spiritism etc.

Premisa teoretică a nuvelei predispune, ca și Omul din vis, la depășirea lejeră a firescului, a verosimilului. Prozatorul exploatează această deschidere îndeosebi în direcția fantasticului terific, redescoperind convențiile literaturii romantice, dar folosindu-le într-o anume insolită și modernă convergență.

În aceeași direcție se va înscrie peste câțiva ani și romanul Baletul mecanic, amalgamând supoziții psihanalitice cu teme de senzațional cosmopolit și fantastic hoffmannesc.

În eseu Câteva tipuri de caracter din practica psihanalitică, Freud consacră un întreg capitol unui caz specific de nevroză, numită a celor „care eșuează din cauza succesului”, pe care o argumentează atât cu exemple din experiența sa medicală, cât și cu unele furnizate de literatură (Shakespeare, Ibsen etc.). Iată cum îl delimitează: „... Există un conflict între dorințele

libidinale și acea latură a psihicului uman pe care o numim eu, expresia instinctelor de autoconservare ale individului, eu care este totodată și sediul idealurilor pe care acesta și le-a propus. Un astfel de conflict patogen ia naștere doar când libido-ul tinde să se angajeze pe căi și să se orienteze spre scopuri pe care eul le-a depășit și repudiat de multă vreme și care sunt deci interzise pentru viitor; libido-ul manifestă asemenea tendințe dacă îi este refuzată o satisfacere conformă cu idealurile eului. În acest mod, frustrația, privațiunea de o satisfacere reală devine condiție principală, deși nu singura, pentru declanșarea nevrozei.

Cu atât mai surprins, ba chiar dezorientat, va fi medicul, constatând că uneori oamenii se îmbolnăvesc tocmai când li se împlinește o dorință puternică, pe care o nutresc de multă vreme. S-ar părea că aceste persoane nu-și pot suporta fericirea, căci în privința legăturii cauzale dintre succes și îmbolnăvire nu există nici o îndoială.” (Scrieri despre literatură și artă, București, Editura Univers, 1980, p. 200-201).

Omul care și-a găsit umbra, ampla narațiune cezarpetresciană, pune în gamă epică această speculație freudiană. Personajul, învingător în confruntarea cu capcanele socialului, își obține și supraveghează ascensiunea printr-o inflexibilă strategie și cu sacrificiul ce-lor mai elementare precepte morale. Numeroasele frustrări cristalizează însă în subconștient un sentiment de vinovăție față de sine și ceilalți, care îl împiedică să-și savureze victoria și-i trimite din interior semnele unei teribile anxietăți, sub imperiul căreia în cele din urmă își curmă viața.

De la teza freudiană, scriitorul își permite o singură corecție, antrenând textul într-o direcție cvasifantastică. Umbrei eroului, văzută în stranie complicitate cu subconștientul ostil, i se atribuie o substanțialitate antropomorfică și manifestări animiste. Artificiul, facil romantic, trage în derizoriu angoasa personajului, diminuând astfel, din păcate, funcționalitatea ei în cadrul afabulației epice.

Tot sub asediul unui subconștient anarhic, dar în confruntare surdă cu el, trăiesc și eroii nuvelei *Somnul sau ai romanului Simfonia fantastică*, narațiuni gândite într-o vizibilă contingentă tematică și redundanță compozițională. Anticipând intransigența morală a eroilor camilpetrescieni, ca și dureroasa autoscopie a celor holbanieni, protagonistul nuvelei *Somnul* absolutizează sinceritatea conjugală a soției sale. Are însă o dramatică revelație, care-l scoate din făgașul unei promițătoare cariere politice și-i destabilizează iremediabil axul existențial. Constată, de pildă, că soția își compensează loialitatea și refulările vieții diurne, în somn, prin libertăți onirice adulterine. Din acest moment trăiește sub spectrul unei gelozii atroce și devine un adversar implacabil al viselor ei, cărora încearcă să le zăgăzuiască prin toate mijloacele debordanța stânenitoare. Zădărnicia tentativelor îi erodează însă progresiv luciditatea și-l apropie întrucâtva de postura doctorului Kerjențev, eroul nuvelei lui Leonid Andreev, *Ideea*, care-și supraevalua responsabilitatea mentală tocmai când ea devenise o tragică iluzie. Ca și Kerjen-țev, care închipuindu-se demiurg are stupoarea să constate că fusese un banal instrument al tarelor sale biologice, eroul nuvelei

Somnul se dorește stăpân absolut peste subconștientul soției, dar ajunge o victimă jalnică a propriului subconștient. Finalul este mai tragic și parcă mai spectaculos ca la Andreiev: „Cordelia dormea, cu ceafa rezemată în spătarul fotoliului, cu cartea pe genunchi, cu gâtul dezvelit arătând vinișoara albastră, cu o mână strângând sânul și cu buzele palide, întredeschise. Biată figură, ostenită și tristă, umbră din ceea ce a fost!

Am vrut, cu alt suflet, să mă apropiu ușor, cu alt suflet, să o dezmiere, să o trezesc din somnul perfid; domnilor, vă jur că în clipa aceea mi-au năvălit deodată în gând cuvinte rare și încă nespuse, în care să mărturisesc toată chinuirea noastră, să-i destăinui tot, să căutăm împreună unde ne stă vindecarea, de unde ne va veni eliberarea.

M-am apropiat în vârful pașilor, am întins amândouă mâinile să o cuprind, și mi-a răspuns scâncetul, surâsul cel rău și desfrânat, descărând hâd buzele uscate.

Mâinile erau acolo, aproape de obrajii vestejiți, pe care voisem să-i dezmiere.

Au coborât...

Au coborât mâinile la gât, și mâinele au strâns. Mult. Nesfârșit de îndelung.

Până când vinișoara albastră de sub bărbie, prelungită spre rotundul gâtului, s-a învinețit, să plesnească.

Aceasta e tot.

Am ucis visul! Am suprimat somnul!

Eu am fost cel mai tare!”

Narațiunea este concepută ca o confesiune la persoana I, personajul pledându-și cauza frenetic, parcă în fața unei instanțe de tribunal. Ea fiind însă ab initio compromisă, efortul lui devine cu atât mai ridicol, cu cât se dorește mai persuasiv. Perorația sa trece parcă prin vid, și o complicitate discretă între autor și cititor, cu subtil efect epic, îl învăluie ca pe un convalescent căruia trebuie să i se menajeze echilibrul psihic precar.

Trama psihanalitică a Somnului, într-o valorificare arhitectonică mai complexă, trece și în romanul Simfonia fantastică. Protagonistul acestuia, ca și cel al nuvelei, își suspectează soția de adulter, centrându-și întreaga existență pe depistarea probelor. Filmul men-tal al geloziei suportă însă deformări carnavalești. Capitolele cărții redau augmentarea hilară a acestei monomanii și converg către un final patetic-macabru: lângă catafalcul pe care îi zace soția (la a cărei moarte contribuise), personajul râde isteric, răsfoind câteva platonice epistole de adolescență ale acesteia și închipuindu-le „dovezile” mult căutate. Scena are o percutantă plasticitate, amintind – ca perspectivă grotescă asupra unui eveniment funciarmente tragic – pânzele clasice ale expresionismului. O transcriem mai jos în fragmente semnificative: „De-un ceas? De două? De câte stă așa în neclintire și privește obrazul luciu al moartei, fruntea sub care toate gândurile s-au răcit? Și toate tainele s-au sleit.

Ai crede că e un manechin omul acesta negru, așe-zat pe scaun să țină companie de panoptic morții, de când nu s-a mai clintit.

Nu. Acum s-a mișcat. Își șterge cu dosul palmei fruntea, ca să alunge ceva, un gând care se dezmoștește din beznele cele umede...

„De acum, cum are să mai afle? De unde are să mai știe care a fost adevărul?”

S-a ridicat. Și-a amintit ceva. Cutia aceea de lemn negru, cu înkrustații de sidef. Chiar ieri a văzut-o pe pat. O cutie în care se aflau scrisori...

A găsit.

A găsit cutia de lemn și o strânge cum s-ar teme să nu i-o smulgă cineva. Cu amândouă mâinile, la piept...

N-are răbdare.

Cu vârful foarfecelui, sfărâmă încuietorea. Răstoarnă în mijlocul patului și lacom răscolește încă. Fotografii. Ilustrate. Nu asta. Scrisori. În sfârșit, scrisori! Cu vraf în pumni, nu știe pe care să le citească întâi. Numai își aruncă ochii pe începuturi, pe rânduri furate de ici și de colo, și nu-și mai poate stăpâni chiotul de bucurie care i s-a destins înlăuntru, plesnindu-i toată ființa. În sfârșit, dovada. Nu vede data, veche de atâția și atâția uni. Vede numai cuvintele înfocate, mărturia necredinței, netrebnicul sărut al altuia, implorat la fiecare rând, dovada că tot ce-a bă-nuit și ce-a știut n-au fost năluciri.

Așadar, adevărul este, în sfârșit, acesta, de astă dată irevocabil. Stă scris aici. Îl poate pipăi oricine...

Iar Grigore Stolnicu râde într-adevăr cu plicurile decolorate în mâini, râde din ce în ce mai nestăpânit și mai vesel.

Hohotul a umplut camera, răsună în toată vastitatea goală și sonoră a casei, străbate triumfător dincolo de pereți și de uși, dincolo de ferestre, în noaptea calmă și caldă, de afară. El e nebun? Când are aci dovada celei mai netăgăduite lucidități, mai poate fi vorba de nebunie, de manie, delir?

Omul singur, în vestmânt negru, cu obrazul lui vânăt de actor neras, se strâmbă de răs, bătându-și genunchii cu pumnii din care n-a lăsat plicurile.

Niciodată n-a fost atât de vesel! Acum abia înțelege voluptatea râsului...

S-a oprit?

Nu!... A fost numai o pauză ca să răsuflă și să adune mai tari puteri.

Acum, tăcerea, ea, pare nefirească, pustie și bizară. Acalmie grea de amenințări, în preceasul cataclismelor.

Dar nu durează.

Râsul s-a dezlănțuit iar, să spintece triumfal catapiteazma nopții. Și să deștepte din somn, prin tainică și nevăzută chemare, toți nebunii lumii, câți s-au ridicat în capul oaselor și hohotesc în celule, transmițându-și unul altuia râsul ca nocturna chemare a cocoșilor; îngânându-se, întrecându-se, îndemnându-se, întărâtându-se cu o mie de mii de hohotiri, care-au potopit noaptea, tăcerea și toată cumințenia pământului.

Omul cel negru, cu gura de actor bătrân întinsă până la urechi, mai voios și mai neîntrecut decât toți, conduce cu gesturi scâlbăiate chiotul acesta numai de el auzit, chiotul de înveselire universal.

La căpătâiul moartei, în camera cu postav negru peste oglinzi, limbile flăcărilor joacă gălbui și sinistru.”

Calchierea titlului Simfoniei fantastice op. 14 de Hector Berlioz nu este întâmplătoare. Scriitorul experimentează în acest roman o formulă stilistică neobișnuită și cu oarecare singularitate în proza românească. Își propune, de pildă, să insinueze narațiunii modelul retoric al simfoniei berlioziene. Tentativa amintește teoretic de Gide și de proiectele orgolioase ale eroului său, Edouard, din *Les Faux-monnayeurs* (1925): „Ceea ce mi-ar place să înfăptuiesc – notează acesta din urmă în jurnal – ar fi o artă a fugii. Iar dacă ea este posibilă în muzică, de ce n-ar fi și în literatură.” Prac-tic, însă, Cezar Petrescu este mai aproape de experiența pe care o întreprinde Huxley în romanul său *Punct, contrapunct* (1928). Adică de o simfonizare a ficțiunii la scară compozițională, „în eșafodaj”, și fără a subordona sensurile unei melodicități pur acustice.

Ca și romancierul englez, Cezar Petrescu își dorește un tip de narațiune în care conlucrarea internă, infrastructurală a capitolului să aproximeze convergența orchestrală a episoadelor în simfonia lui Berlioz. Menține, de aceea, romanul în strictă simetrie cu afabulația muzicală și dă unor convenții componistice funcționalitate literară. Degradarea grotescă a iubirii prin gelozie, „ideea fixă” a simfoniei, devine tema-cheie a romanului și crește asemeni ei prin reveniri și nuanțări contrapunctice, evoluând către un spectacol final „sabatic”. Tabloul expresionist cu care se încheie romanul nu este decât o replică la partea a V-a și ultimă a simfoniei („Visul unei nopți de sabat”), în care un clarinet piccolo simulează un râs parodic și împreună cu alte instrumente de registru strident (flaut piccolo, tobă mare, clopote etc.) deformează burlesc imnul funebru *Dies irae*, sugerând perisabilitatea oricărui sentiment, iubire sau gelozie, implicită fragilității omenescului. Ulterior, într-o variantă „definitivă”, intenționând parcă să accentueze sugestia confluenței structurale cu simfonia, autorul dă capitolului (până atunci marcate doar prin cifre romane) titluri care se învecinează eufonic indicațiilor dirijorale ale lui Berlioz („Prelude”, „Rondo capriccioso”, „Andante ma non troppo”, „Molto crescendo”, „Con fantasia”, „Pausa longa” etc.).

Paralelismul programatic cu intriga romantică a simfoniei (concepută în 1830) îl face pe Cezar Petrescu să pună încă mare preț pe coerența „anecdotei” romanești, spre deosebire de Huxley, care, pe linia polifonismului thomasmannian, o pulverizează printr-o continuă intersectare și juxtapunere de medii, destine, mentalități, vârste. Se va apropia însă, în schimb, de Gide prin detașarea modernă și invariabil sarcastică față de personaje.

Ideea sincretismului retoric între muzică și roman îl urmărește pe scriitor cu o anumită vervă partizanală. La un moment dat pare chiar tentat să creadă că ea a făcut școală în proza românească. Iată, de pildă, ce scrie, în anul de geneză a romanului său, despre ultima carte a lui Ionel Teodoreanu: „...Mai mult decât roman, *Turnul Milenei* e o legendă. O legendă construită după legi muzicale. Prima parte, „*Cei trei*”, e o introducere bufonă, scrisă în tempo *alegro* și cântată de fligoarne, oboaie și tromboane. Partea a doua, „*Boura*”, cântată de viori și violoncele, cu câteva arcușe poso-morâte de

contrabas. Iar a treia, „1 septembrie 1880,, amestec de orgă, de harfă și, în sfârșit, clamori de trâmbiță, în focul „Bourei”.

„Epilogul” suspină pe un singur arcuș de violon-cel., (O legendă Simfonică: „Turnul Milenei”, în Gân-direa, an. IX, nr. 1-2, ianuarie-februarie 1929, p. 59 – 60.)

Incitant și temerar prin anvergură estetică, experimentul Simfoniei fantastice rămâne însă mai ales o dovadă a preocupării scriitorului de a reformula conceptele romanului românesc și de a le alinia mișcării de idei universale.

*

În evoluția lui Cezar Petrescu, impactul cu temele de cercetare ale psihanalizei pare un eveniment cardinal, la fel de fecund și de individualizator precum descoperirea literaturii Sămănătorului. El are consecințe remodelatoare asupra viziunii epice și creează în opera sa structuri noi, inconfundabile. Scriitorul devine acum mai curajos în opțiunile sale tematice, mai variat și original în soluționarea lor epică, mai complex în ipostazierea caracterologică. Opinăm apoi pentru ideea că numai revelațiile psihanalizei, cu pozitivismul lor „mitopoetic”, îi deschid și hrănesc apetitul pentru fantastic, experiență de neconceput în epoca partizanatului său sămănătorist.

În ambițioasa sa tentativă, pe scriitor l-au pândit nenumărate capcane. Colegi de generație (Felix Aderca) sau ceva mai tineri (Dan Petrașincu, Octav Suluțiu etc.) nu le-au putut ocoli. Cezar Petrescu s-a salvat însă prin spiritul său electiv și vocație autentică. Într-un interviu din 1931 își amintește de o anume „oroare de exagerările lui Freud”. A manifestat, așadar, programatic, rezistență la excese și a știut, cu simțul său epic de scriitor „autohtonist”, să le distingă și să se detașeze de ele. Rezultatele, în ordine literară, au fost de excepție. Dacă exegeții schițelor și nuvelor sămănătoriste numeau reușitele acestei faze „piese de rezistență” sau „texte antologice”, cei ai prozelor de inspirație psihanalitică au vorbit, cu dezinvoltură chiar, de „mici capodopere”, impresionați de circulația lor universală încă din contemporaneitatea scriitorului.

Și atâta timp cât acest atașament teoretic l-a împins pe Cezar Petrescu în prim-planul actualității, i-a prilejuit un netăgăduit progres metodologic și l-a europeanizat în mai mare măsură decât alte opțiuni, avem motive să credem că el a fost o alegere fericită și rod-nică nu numai pentru scriitor, ci și pentru spațiul literar românesc.

MIHAI DASCĂL.

ARGUMENT LA EDIȚIE.

La întrebarea în ce constă subconștientul, cum îl delimităm, răspunsurile psihanaliztilor au fost totdeauna evazive. Chiar Jung, contemporan cu noi, afirma nu demult: „Nu știm, întrucât îi resimțim doar efec-tele”.

Profitând de această libertate în reprezentarea conceptului, Cezar Petrescu este tentat să-l figureze cu o anume constanță printr-o manifestare ancestral-malefică, distructivă, ostilă rațiunii. De aceea, când își imaginează

eroii în confruntare cu el, îi condamnă invariabil la eșuare. Predilecția sa pentru psihologia „învinșilor” (achiziție retorică sămănătoristă) cunoaște, prin urmare, și o etapă de revitalizare psihanalitică.

Pun în valoare această preocupare tematică două extinse narațiuni, a căror originalitate impune în contextul prozei autohtone și face o bună impresie în context mai larg, european. Este vorba de nuvela *Somnul* (1927) și romanul *Simfonia fantastică* (1929), ambele uitate în ediții interbelice, lipsite de circulație. Le reedităm astăzi în cadrul acestui volum, atrăgând atenția asupra înrudirii și complementarității lor compoziționale.

*

Transcrierea textelor urmează în genere criteriile filologice după care ne-am condus în ediția critică inaugurată în 1985 la Editura Minerva (Opere, I, colecția „Scriitori români”). Sunt respectate, deci, atât normele ortografice în vigoare, cât și particularitățile de limbă ale scriitorului.

Se operează în textul de bază următoarele modificări:

— E la început de silabă > ie: bănueli, creer, de-aevea, epure, eri, ertare, eși, fernee, flueră, greer, îndoeli, nădăduesc, nevoe, noembrie, orânduiește, stărue, șuerătoare, trăesc, vuet etc. > bănuieli, creier, de-aievea, iepure, ieri, iertare, ieși, femeie, fluieră, greier, îndoieli, nădăduiesc, nevoie, noiembrie, orânduiește, stăruie, șuierătoare, trăiesc, vuiet etc.;

— O din hiatul u-a a fost suprimat; trotuoar > trotuar etc.;

— S intervocalic sau precedând consoanele h, d, g, v, și l, r, m, n > z: aplause, aterisând, desagreabil, desaprobare, entusiasm, explozia, filosof, musicală, prezența, (să se) presinte, rezervate etc. > aplauze, aterizând, dezagreabil, dezaprobare, entuziasm, explozia, filosof, muzicală, prezența, (să se) prezinte, rezervate etc.; isbea, sbârcituri, sbor, desbrace, isbucnea, neisbutit etc. > izbea, zbârcituri, zbor, dezbrace, izbucnea, neizbutit etc.; ghiosdanul, pusderii, sdravăn, sdrobească etc. > ghiozdanul, puzderii, zdravăn, zdrobească etc.; sgâlțina, sgâria, sgomotoasă, disgrăție, sгурă, desgustător etc. > zgâlțina, zgâria, zgomotoasă, dizgrăție, zgură, dezgustător etc.; desvețe, desvinovățească etc. > dezvețe, dezvinovățească etc.; deslănțuit, deslegare etc. > dezlănțuit, dezlegare etc.; desrădăcina etc. > deprădăcina etc.; catapiteasmă, pismă, desmăț, besmetic, desmorțit etc. > catapiteazmă, pizmă, dezmăț, bezmetic, dezmorțit etc.; besnele, obrasnic, busna > beznele, obraznic, buzna etc.;

— Ș final în cuvintele: acelaș, iarăș, totuș > și: același, iarăși, totuși.

— U final a fost suprimat: briciu, căpătâiu, cotoiu, mehenghiu, obiceiu, ochiu, scaiu, stângaciu, strigoiu, temeiu, tramvaiu, uleiu, unchiu, vechiu, vioiu, (eu) voiu etc. > brici, căpătâi, cotoi, mehenghi, obicei, ochi, scai, stângaci, strigoi, temei, tramvai, ulei, unchi, vechi, vioi, (eu) voi etc.;

— Ea precedat de i > a: vieața > viața etc.;

— Ia în forme ca: aceia, ceia ce, ideia etc. Sau ca sufix de imperfect al verbelor de conjugarea a IV-a, auzia, vorbeați > ea: de aceea, ceea ce, ideea etc.; auzea, vorbeați etc.;

— Ia, ie urmând grupurilor consonantice ch, gh > ea și respectiv e: chiamă, întortochiată, ochiade etc.; ghiață, ghiară, veghiată etc. > cheamă, întortochieată, ocheade etc.; gheață, gheară, vegheată etc.;

— Cs și sc în forme ca: clacsoane, escursia etc. > x: claxoane, excursia etc.;

— Forme ca: avertisiment, bacnota, creiat, creiază, dinpotrivă, inhuman, intrepid, înpietrește, prestigitor, sensuală, în genere rare și concurate de alternativele corecte, au fost transcrise literar: avertisment, bancnota, creat, creează, dimpotrivă, inuman, intrepid, împietrește, prestidigitator, senzuală;

— Noui, pluralul masculin al adjectivului nou > noi.

Se mențin:

— Ă final în alternanță cu e final: tusa/tuse etc.;

— E final în alternanță cu ă final: cămașe/cămașă, cenușe/cenușă, înăbușe/înăbușă, tovarășe/tovarășă, ucigașe/ucigașă etc.;

— Î inițial în alternanță cu i: inaugura/inaugura, întitula/îtitula etc.;

— Ea în alternanță cu a în radicalul verbelor așează, înșeală (așază, înșală);

— Ea final în alternanță cu a final: țigarea/țigara etc.;

— Ce, ci în alternanță cu ș: cearceaf/cearșaf etc.;

— Atec, sufixul unor adjective masculine, în alternanță cu atic: îndemânatec/îndemânatic, sălbatec/săl-batic, singuratec/siguratic etc.;

— Genitiv-dativul feminin singular articulat în ei alternat cu cel în ii: doicea/doicii, fericirei/fericirii, gurei/gurii, întregei/întregii, închipuirei/închipuirii, lumii/lumii, luminei/luminii, mâinei/mâinii, nopței/nopții, oglinzei/oglinzii, pâinei/pâinii, primăverei/primăverii etc.;

— Pluralul feminin în e alternat cu cel în i: mâinele/mâinile etc.;

— Sunt în alternanță cu sunt;

— Cari în alternanță cu care;

— Dublete lexicale particularizante pentru limba scriitorului sau a momentului: a adăuga/adăoga, a se agăța/acăța, batjocură/batjocoră, citit/cetit, duminică/duminecă, fals/falș, februarie/februarie, întuneric/întunerec, jilt/jâlț, lacrimi/lacrămi, sens/senz, sprâncene/sprincene, străin, străinătate/strein, streinătate, stomac/stomah, sub/subt, tulburat/turburat, tuturor/tuturor, șiroind/șuroind, veșmânt/vestmânt etc.;

— Forme lexicale dialectale, populare sau arhaice, pentru care scriitorul manifestă o vizibilă preferință: bâlbâit, corvată, devinațiune, explodeze, gemăt, granată, chirurgie, încăpăținare, (să se) lapede, mahinațiuni, mesuță, mohorală, mosafiri, mustră (pentru mostră), panegeric, prezintare, trăs și trăsuri (pentru trăsături), vacanție, zgâlțina etc.

Neologismele au fost, în genere, conservate fie în forme invariante (circomflex, igienă, ecuații, incoherente, menu, stylo etc.), fie în alternanță cu formele limbii literare: birou/biurou, completează/complectează, fundă/funtă, hotel/otel, peisaj/peisagiu, vilegiatură/viligiatură etc.

Numele proprii, de persoane și geografice, au fost transcrise în acord cu ortografia curentă: Mosjuckin > Mosjoukine; Tchad > Ciad etc.

Pentru marcarea dialogului interior, în locul liniei de dialog, au fost preferate ghilimelele.

Greșelile tipografice și dezacordurile au fost corijate tacit, îndeosebi cu sprijinul celorlalte ediții menționate în Notele finale. Când greșeala a fost perpetuată în cel puțin două variante, s-a apelat și la o notă de subsol.

M. D.

SOMNUL.

Se împlinesc doi ani de când, întâia oară, am presimțit existența acestei lumi invizibile, perfide și respingătoare.

A fost, la început, un simptom de mică însemnătate, asemeni acelor avertismente obscure, care scapă chiar medicilor celor mai iscușiți și cu cea mai îndelung încercată experiență. Numai târziu, când răul s-a înfipt bine în carne, ca să roadă tenace și fără scăpare până la moarte, amănuntul divers apare în adevărata lumină retrospectivă. Dar e prea târziu. Rămâne o confirmare fără folos.

Acum îmi amintesc precis.

Doi ani se împlinesc exact peste o lună, fiindcă la această dată, în plină criză a guvernului trecut, pe numeroasele liste care au circulat atunci se afla și numele meu, destinat să ilustreze în noul cabinet un minister, rămas de la întemeiere insignifiant, numai prin incapacitatea celor ce l-au deținut fără glorie.

Pentru o tânără carieră politică însemna un debut de neașteptate perspective.

Mă simțeam cu deosebire pregătit să dau, aici mai mult decât în oricare parte, alta, toată măsura priceperii și concepțiilor mele, îndrăznețe și eliberate de rutină. Aveam siguranța că într-un singur an voi depăși așteptările, voi înfrânge toate rezervele și voi dovedi, cu simplitatea elocventă a faptelor, cât de neroade au fost toate sistemele predecesorilor, dacă în nulitatea lor au cunoscut cumva măcar pretenția vreunui sistem, în locul expedientelor.

Mărturisesc de aceea, fără nici o ipocrită pudoare, că îndată ce numele meu a fost rostit, n-am ascuns nimănui dorința fermă ca această posibilitate, discutată și admisă unanim de conducerea partidului, să devină cu orice preț realitate întărită de un decret cu semnă-tura regală.

Nu era vreo vanitate la mijloc, nici o sete nesățioasă de ajungere.

Toți cei care m-au cunoscut – sau, mai exact, au cunoscut omul care eram atunci – știu cât de departe au fost întotdeauna de mine aceste deșertăciuni. Aveam însă datoria să nu mă eschivez. Nu pentru ființa mea perisabilă, ci pentru ideile mele, în care și acum chiar, când totul este sfârșit, păstrez cea mai neclintită credință.

În politică, un tren pierdut se plătește cu așteptare de ani. Iar o concepție și un sistem, valabile și salvatoare astăzi, pot deveni inoperante și ucigașe mâine.

Repet, așadar: aveam datoria să nu mă eschivez, și această datorie am înțeles-o imediat.

Am părăsit calmul biroului de studiu, tihna gospodăriei mele cu mărunte satisfacții burgheze, orânduiala orariului care îmi împărțea ziua în egale și monotone capitole de lucru, de plimbări și de meditațiune; am apelat la subtila înțelegere instinctivă a Cordeliei și la concursul ei, prețios într-un asemenea ceas decisiv.

Aș vrea să nu fiu rău și răutăcios înțeles, deși acum toate îmi sunt indiferente.

Știu că, în năravurile politice noastre, concursul unei femei capătă o semnificație urâtă. Înseamnă o amorală complicitate. Căsnicia sau iubirea pusă pe acțiuni. Exploatarea triumghiului conjugal: soțul, soția, aman-tul. Sau: soțul, prietenul, amanta. Toată cronica anilor din urmă mișună de asemenea episoade scandaloase.

Ceea ce așteptam de la Cordelia și ceea ce a înțeles încă înainte să-i fi cerut era cu totul altceva. De-o mai nobilă și pură concepție a tainei a șasea.

Păstrasem, de ani, casa închisă. Studiul nu-mi îngăduia să risipesc timpul, frivol. Stabilisem aceasta de comun acord încă din epoca delicioasă, de nevinovate și optimiste proiecte, a logodnei. Cordelia pricepuse de îndată și acceptase fără împotrivire perspectiva acestei vieți, aparent terne și ermetic claustrată.

E tocmai ceea ce îi înlătura și ei o teamă ascunsă: să nu mă fure îndatorințele carierei politice, căreia mă predestinam; prietenii, relațiile și participarea la tot soiul de festivități, pe cât de stupide, pe atât de obligatorii: banchete, aniversări, ședințe, întruniri și solemnități, care fărâmițează timpul, ca să-l devore mai comod.

Așa, era asigurată că am să-i aparțin cât mai întreg.

Mă știa întotdeauna alături, dincolo de ușa biroului, la masa de lucru, între tomuri, arhive, dosare, statistici, tablouri sinoptice, cutii de fișe și colecțiile discursurilor parlamentare din Monitorul oficial. Când se încheiau orele de muncă, mă chema la viața cealaltă, cu un deget ușor în stejarul masiv al ușei. Și toate plimbările erau împreună; toate plăcerile și bucuriile noastre, întotdeauna pure și înnobilate, aveau deosebit farmec în îngemănarea aceasta atât de rară a două inteligențe deasupra tristei mediocrități de rând; la toate proiectele participa cu o docilă identificare de gânduri, de nădejdi, de obiecții și temeri; n-am cunoscut niciodată un prieten mai înțelegător, mai puțin capricios și mai îngăduitor cu micile manii care tiranizează orice muritor și îl fac adesea, semenilor săi, tiran.

Iubirea noastră săvârșise acest miracol.

Cred că n-a existat niciodată într-o căsnicie o armonie mai desăvârșită, o încredere reciprocă mai nealterată; sentimentul acela de siguranță al oamenilor care se știu mai tari, fiindcă în orice împrejurări fac o singură voință, o singură nădejde și, la nevoie, un singur front, amenințărilor.

Acum îi ceream Cordeliei o abatere de la această rânduială. De scurtă durată, până la rezolvarea crizei și la semnarea decretului.

Era absolut necesar.

Căci dacă, până în acel moment, existența mea închinată discret și orgolios studiului, departe de orice amestec în intrigile, lingușelile și feloniile

cu al căror preț se creează și se întrețin situațiile politice, dacă acestea toate îmi consolidaseră în partid un prestigiu dincolo mult de vârsta și de cerințele mele până aci modeste, de astă dată, pustnicia mea încăpățânată putea fi interpretată drept voința de a rămâne mai departe în mândra-mi izolare, în domeniul abstract al teoriilor. Și poate ar fi aruncat asupra-mi bănuiala că nu mă simt capabil (acum, când mi se oferea prilejul) să trec în fapt și în realizări ceea ce susținusem cu atâta luciditate, logică, pregătire și talent, în scris și în cele câteva conferințe și discursuri, care au atras în egală măsură luarea-aminte a prietenilor politici, ca și a adversarilor.

Această bănuială trebuia numaidecât înlăturată.

Altfel, pierdeam prilejul, unic poate într-o viață, când realizându-ți gânduri, îți realizezi însăși precara ta ființă.

Un om trăiește prin gând, pentru un gând. Dar gândul nu-și capătă realitate decât prin faptă.

Făuritorii de utopii sunt cei mai primejdioși dușmani ai societății. S-ar cuveni urmăriți cu severitatea legilor care pedepsesc colportorii clandestini de stupefiante.

Din parte-mi, eu aveam să dovedesc strălucit că pe nedrept am fost uneori numărat printre aceștia. Studiul și cărțile nu mă depărtaseră de realitățile terestre. Mi-au îngăduit numai să descifrez sensuri ascunse și să simplific ceea ce altora li se pare inutil, complicat și irealizabil sau supus unui orb empirism.

Am decis, așadar, să deschidem ușile casei. Să primim în intimitatea aceasta, încă de nimeni profanată, toți indivizii aceia amestecați, indiscreți, fățarnici și vulgari, care alcătuiesc, în afară de prea rare excepții, statul major al unui partid și toată gloata din juru-i.

Au invadat imediat, cu o curiozitate abia stăpânită și cu o fără de jenă caracteristică acestei promiscuități născute din capriciile votului universal. Mânjind covoarele cu tălpi murdare; deplasând obiectele de artă; pipăind cu degete asudate; răsturnând lucrurile și rânduiala de până atunci; comentând cu glas tare valoarea tablourilor din pereți; lepădând mucusurile de țigări pe marginea meselor de lemn rar; scormonind totul cu indiscreția agenților de impunere și instalându-se ca într-un adăpost dușman, cucerit.

În curând, nu mi-am mai recunoscut casa.

Unii, din așa-zisă curtoazie și ca să strângă mai apropiat legăturile în vederea unei neîntârziate și fructuoase prietenii, își aduceau nevestele a doua zi, care se simțeau datoare să debarce a treia zi în salonașul Cordeliei, cu toate odraslele.

Treceau din birou în sala de primire, din hol în alte încăperi, unde nimeni nu-i poftise; își luau singuri îngăduință să vorbească tainic într-o odaie închisă, de unde apăreau frecându-și mâinile, fiindcă pusese la cale cine știe ce ticăloșie pe socoteala celui de-al treilea, care își sorbea cu nevinovăție cafeaua.

Căci toți n-au întârziat, asemeni trupelor bivuate pe teritoriu dușman, să poruncească slugilor, să pretindă doza preferată de zahăr la cafea, lichiorul și vinul potrivit gustului și obiceiului, să-mi schimbe furnizorii și să-mi

dicteze orele de masă, felurile bucatelor, numărul becurilor aprinse și numărul ceasurilor de somn.

Criza se prelungea peste așteptări.

Oarecare dificultăți în alcătuirea noului cabinet se iviseră din pricina situației externe, care cerea un guvern tare și durabil. Toți arătau, cu fiecare zi trecută, semnele unei enervări crescânde și unei nerăbdări ajunse la paroxism. Telefonul zbârnâia necurmat, concurând soneria ușei de intrare.

Casa mea devenise locul de întâlnire al tuturor celor care împărțeau și solicitau; un teritoriu până atunci neutru, al tuturor pertractărilor, și focarul nou-nouț al tuturor intrigilor.

Până la miezul nopții bâzâiau motoarele automobilelor, cacofonia claxoanelor; răsună, trântită în ușori, porțița grilajului de fier; reporterii gazetelor mă deșteptau din pat; ieșiseră la iveală foști prieteni, camarazi de școală și de stagiul militar, anonimi de mult uitați, asigurându-mă de fidelitatea lor eternă, prevenindu-mă de viitoarele dorinți, transformate în pretenții imperioase; la ultima oră a ziarelor apăreau, cu tenacitatea obsedantă a unui refren, amănunte despre rezultatul ultimei întrevederi și ultimile consfătuiri din casa mea, devenit: „cunoscutul fruntaș, distinsul cunoscător, factorul decisiv” etc., etc. Un cotidian publică fotografia fațadei cu lanțul mașinelor, ca o caracteristică și pitorească fizionomie a crizei.

Slugile se molipsiră și ele de aroganța și zăpăceala personalului de hotel, neștiind cui să răspundă și cărei porunci să-i dea ascultare, cu întâietate.

Admiram calmul și bunăvoia Cordeliei, atât de repede acomodată acestui haos.

Cu un instinct neașteptat la o femeie crescută în lănceda atmosferă provincială, într-o familie rămasă cu o jumătate de veac în întârziere cu vremea (după cum dovedea numele de eroină romantică și desuetă dat copilei unice), Cordelia știu, fără să fi învățat de la nimeni, cum să flateze toate slăbiciunile, să răspundă celei mai delicate situații și mai complicate, să calmeze atmosfera electricizată cu un cuvânt de duh, să îmblânzească pornirile învrăjbite și să rezolve cu un surâs, într-o soluție expeditivă și ingenioasă ca simpla argumentare a lui Cristofor Columb cu al său ou de pomină, ceea ce cu o clipă înainte păruse tuturor cu neputință de dezlegat. O viață nouă și nervoasă îi înfierbânta sângele, îi învăpăia obraji, dădea ochilor o lucire până atunci necunoscută.

O admiram. Îi eram recunoscător, și totuși începusem să mă tem. O urmăream, cu mâna întreruptă la mijlocul frazei, cum supraveghează mersul slugilor cu tava de ceai, cum cu inocentă viclenie știe să pună alături, la masă (prevenindu-mi intențiile), doi oameni îndușmăniți care își caută momentan armistițiu, dar mai ales urmăream ochii tuturor, căutând-o, așteptând-o, dezbrăcând-o.

Da, dezbrăcând-o!

Căci acești oameni, cărora le deschisese casa și a căror prostie, obrăznicie, lipsă de simțire, turpitudine și ipocrizie le suportam cu eroică resignare numai în vederea deznodământului apropiat și unor înfăptuiri ce-

aveau să însemne poate, pentru întreaga țară, punc-tul inițial al unei fundamentale primeniri și unei nesăcătuite prosperități îndată ce vor intra în vigoare reformele mele, acești oameni, ieșiți din toate bastardele împreunări ale societății și care, după un an, aveau să existe numai prin mine, o dată cu întreg partidul, acești odioși indivizi nu se mulțumeau deocamdată să-mi calce covoarele, să-mi deșele jilțurile, să-mi mănânce bucatele, să-mi bea vinul și să poruncească arogant slugilor, ci îmi mai spurcau și femeia, cu priviri pofticioase.

Cunoașteți privirea aceasta, care se târâie ca balele de melc pe trupul devenit deodată gol, oricât de sobră și de castă ar fi îmbrăcămintea, oricât de pudică și de rezervată ar fi femeia?

Ah! Era o bună pradă, o proaspătă pradă, Cordelia! Ceva nou, păstrat pur și candid; altceva decât femeile lor lăbărțate și comune, cu obraji tencuiți și cu ochii îndobitociți, vlăguite de toate îmbrățișările și putrefăcute de toate vițiile.

— Unde ai ținut-o ascunsă până acum? Mă întrebă, lingându-și buzele scârboase cu o limbă subțire și viperină, șeful partidului, tolănit în jâlț, cu picioarele răscăcărâte și cu ceașca de porțelan tremurând în laba păroasă.

Mi-am impus tot calmul și am cercat să zâmbesc (mărturisesc lașitatea) cu tot servilismul convenit acestui maimuțoi flocos, cu apucături de satrap și cu pofte libidinoase, care i-au ramolit de mult măduva în ciolane.

Cordelia era în picioare; înaltă, tânără și zveltă, ca o elastică plantă de apă, între porci cu râțul scârnav și cu ochii glodoși.

A înțeles că vorbim despre dânsa și s-a apropiat surâzând, lunecând printre mesele fragile de ceai și cafea, jucându-și rolul cu minunată măiestrie.

Se înclină, întrebându-l cu îngrijorată sollicitudine, ca pe-un convalescent mofturos, fiindcă înțelesese de la prima vedere cât de sensibil este celor mai mici atenții și cât de răzbunător plătește ofensa celei mai nevinovate neluări în seamă.

— Doriți ceva, Excelență? Încă o cafea? Puțin rom? Poate lichior?... Lichiorul favorit. „Grande Marnière”.

Maimuțoiul păros aspira cu nările lărgite parfumul cald dintre sânii Cordeliei, înclinată spre el; se lăsa poftit cu grații de fecioară alintată, îndopându-se cu altă cafea, cu rom și cu lichior, făcând nazuri și picurând în barbă, pe haină, pe covor, revărsarea din ceașca și din paharele clătinate de bățâiala mâinii.

Am întors capul și m-am strămutat în alt scaun, de teamă să nu-mi citească în ochi toată scârba și ura.

Dar, de acolo, îl urmăream.

Râsul Cordeliei mă durea ca un fir tras dintr-o cicatrice.

În fața mea se crăcăna, aruncându-mi în nas fumul unei havane alese din cutiile mele de pe masă, Bibi Glogoveanu, cea mai desăvârșită lichea a partidului, fante pomădat, cu haine după ultimul jurnal, cartofor cu datorii câte n-ar plăti fondurile secrete și misitiile unei triple guvernări mănoase, iar pe deasupra, individ cu faimă de irezistibil Don Juan. Aspiră un fum, două; mă

privi cu mâinile în buzunări, ca pe cel mai curios dintre animalele globului terestru.

— Mare noroc pe tine!... Măine te văd Excelență! Și ai pe deasupra cea mai delicioasă femeie, pentru a întreține focul sacru patronului...!

M-am ridicat în picioare, cât sunt de înalt:

— Ce-ai zis?

Bibi Glogoveanu rânji, cu țigara între dinți, cu un ochi pe jumătate închis, din pricina fumului:

— Fii calm, Excelență! Deprinde-te cu tot calmul pe care îl impune situația... Am zis că ai mare noroc. Un boboc de nevestică! Toată lumea e de acord. Eh! Eh-eh! Și încă ce acord! Dar fii fără grijă. De la cele dintâi cuvinte, m-a repezit cât colo...

L-a repezit cât colo, ceea ce eu n-am fost în stare să fac, să-l înșfac de guler și să-l reped vânt pe ușă, fiindcă, în clipa aceea, șeful îmi făcu semn că vrea să-mi vorbească.

M-am supus.

Bibi Glogoveanu continuă să se plimbe în casa mea, să pufăiască din țigările mele, cu mâinile în buzunări, strâmbând din nas în fața tablourilor, ca un pacient plictisit în sala de așteptare a unui dentist. Pe urmă, l-am văzut așezându-se pe divan, alături de Cordelia, povestind ceva, punându-și în evidență mâinile subțiri, care fac parte din armele lui de cucerire, lăsând pleoapele ostenite pe ochii languroși, să-și dea înfățișarea de om mistuit de spleen, în căutarea unei ființe rare, ca re să-l înțeleagă și să-i aline suferințele tainice, altă armă din munițiile ruginite de cuceritor profesionist.

Șeful îmi recapitulă cum va conduce întrevederea de a doua zi, cu delegații celorlalte partide de opoziție, în vederea unui cartel care să concentreze toate forțele țării și să dea un guvern durabil, cu egală autoritate înlăuntru și peste hotare. Încă o dată mă asigură că, orice va fi să se întâmple și oricâți solicitori din partidele coalizate vor da buzna la portofolii, locul meu e rezervat, căci mă dovedisem, acum, când mă cunoaște de-aproape, cu mult mai multe și mai prețioase virtuți decât mi-ar fi bănuț cândva. Îl ascultam distrat și dezinteresat, indiferent deodată la tot ce-mi rostea mioros gura duhnind ca o răsuflătoare de canal.

Urmăream altceva. Urmăream, cu o încordare care depășea decența, episoadele scenei de pe divan.

Întâi, Cordelia răspunzând individului cu severitate ofensată. Pe urmă, privind în gol. Deznodând gânditoare, cu vârful degetului, ațele albastre de fum. Sprijinindu-și bărbia în pumn. Amintindu-și deodată datoriile de gazdă și sărind în picioare, cu un surâs, altul, străin, pe care nu i l-am văzut niciodată.

Bibi Glogoveanu aruncă țigarea într-o cupă de email, își frecă palmele cu satisfacția unui om care a dus la bun sfârșit prima parte și cea mai dificilă dintr-o operație grea, cerând timp și răbdare de încercat vânător.

Nu-mi explic nici astăzi de ce nu mi-am ascultat în clipa aceea pornirea lăuntrică să-l răsucesc de umeri și să-l reped pe scări, în stradă? Cu prețul unui scandal chiar, care ar fi răsturnat poate de pe atunci, brusc, toate

înlănțuirile viitoare ale evenimentelor și ar fi dejucat tot ce destinul îmi rezerva crud și ireparabil.

Descopeream însă în mine o lașitate nebănuită, o doză de ipocrizie care mă împrușcă îndată în propriii mei ochi: începeam, așadar, să fiu la fel cu ceilalți, să deșert până la fund drojdia acră și să accept ceea ce, cu suflet senin, acceptau dintotdeauna dânșii. În momentul acela am avut limpede sentimentul că fac din Cordelia o victimă, că o împing într-o lume din care va ieși pângărită, că o pierd, jucându-mi fericirea mea calmă, fericirea noastră, gata să-mi lunece fără întoarcere, pentru totdeauna.

Presentiment de o clipă, repede înlăturat; clară și profetică viziune, îndată întunecată.

N-am luat individul de umeri și nu l-am expulzat din casă, cum aș fi făcut oricând, înainte.

Dimpotrivă, i-am ascultat cu cea mai ipocrită încântare toate nimicurile neroade: cancanuri de club și detalii scârboase de aventuri galante, căci de buna lui prietenie aveam nevoie.

Printr-un inexplicabil capriciu al șefului și exploatând abil slăbiciunile de moșneag ramolit, secătura aceasta pomădată se bucura în partid de o trecere nejustificată și juca rol de confident, de inspirator și de mijlocitor îndemânatec și fin în toate pertractările comitetului central cu diferitele alcătuiri de conducere ale celorlalte partide.

Mai mult! Fățarnicia atât de repede contagionată îmi mergea până acolo, încât m-am trezit, fără să pot spune exact cum, bătând prietenește pe umăr, cu cea mai cinică lipsă de demnitate, pe cel mai neîmblânzit dușman al meu, Carol Stănoiu, fătălăul obez, cu creierul opac învelit de sleiul grăsimii, nulitate notorie, râvnind de zece ani, cu toată tenacitatea de care e capabilă mediocritatea, la același portofoliu destinat mie.

Norocul îi scăpa încă o dată, și căuta să facă față bună, dându-și toate silințele să pară încântat de „fericita alegere” etc., etc.

Cordelia îmi veni într-ajutor, copleșindu-l sub o avalanșă de amabilități, pe care rânceda creatură le primea, rotindu-și cărnurile puhave în jâlț, cu astmatice gâfâieli în gușă, de curcan înfioat, ca pe niște binemeritate consolări ce i se cuvin.

Și am surprins ochii rotunzi, fără gene, înecați în untură, stăruind lacom la întredeschiderea hainei, de unde porneau înăuntru, rotunzindu-se, sânii Cordeliei.

Acesta era, domnilor, supliciul meu din fiecare zi și din fiecare seară!

Când toți au fost plecați și am poruncit să se deschidă ferestrele, ca să iasă mirosul de tutun și de mitocani, căminul meu cast și tihnit avea înfățișarea unei suspecte case de întâlnire, după ce cheful și destrăbălarea s-au isprăvit.

Ca să înceapă mai dezmățat a doua zi.

Cordelia căzu între brațele unui scaun, ducând ostenită palmele mici la obraji decolorați de nesomn și de aerul înmiasmat:

— Uff! Ce corvoadă! De s-ar isprăvi mai repede.

Aștepta, desigur, ca întotdeauna, să-i trec ușurel brațul pe după mijloc și să-i cer iertare pentru atâtea jertfe, peste puterile mele să le plătesc vreodată, după cât prețuiesc. Să-i strâng fruntea rotundă și mică la piept, să o alin și să o alint, ca pe-un copil supus unei trude penibile și prea timpurii.

N-am făcut-o. Ci m-am trezit rostind rar, cu o calmă și perfidă mirare:

— De ce te plângi? Mi se pare că această nouă viață te amuză mai mult decât sperai...

O pauză. Pe urmă, continuând:

— Și că îți place; parcă aceasta ai fi dorit-o întotdeauna!

Cordelia ridică ochii obosiți, nevinovați și triști, neînțelegând.

Mi s-a părut că această blândețe și resemnare fac parte din aceeași ipocrizie, destinată celorlalți. Și în adâncurile mele se răscoli o iritare, ce dormita poate de îndelungă vreme, fără să-i bănuiesc existența. De unde am descoperit? Din ce ascunzișuri umede și tenebroase? Ce duh rău mi-a șoptit cuvintele acelea, rele și crude, care nu mai sunaseră niciodată în casa noastră, de atâția ani adăpost unic al celei mai desăvârșite înțelegeri ce a existat între doi oameni?

S-ar fi spus că toate zidurile, mobilele, văzduhul erau acum înveninate de trecerea celor plecați, care-au lăsat să dureze, să ne asfixieze atmosfera lor ambiantă, spurcată de răsuflarea lor, de intrigile lor, de năravurile și ticăloșia lor scelerată. Era ca o ucigașă otravă, intrată prin toți porii păreților, îmbâcsiți până la tencuială, de unde se filtra eliberată lent, ca să ne ardă plămânii și să ne nălucească mințile.

De acolo găseam cuvintele; existau invizibile în aer, străine de mine și totuși încorporându-mi-se, ca să tășnească apoi șuierător printre buze, când precipitam una după alta învinuirile cele mai absurde, bănuielile cele mai netrebnice și amenințările cele mai neroade.

Râsul acesta rău, rânjetul acesta de bestie coexistând sub învelișul omenesc, nu mi-l știusem. Mi-l descoperisem acum și, prin el, mă simțeam tare, superior, răzbunător; cu el încheiam fiecare frază, rostită dramatic, în picioare, cum mă aflam rezemat de clavirul negru, cu gesturi patetice de acuzator public.

Nu m-am oprit, înspăimântat de propria mea răătă-cire, decât atunci când Cordelia, cuprinsă de plâns nervos, ghemuită ca o vietate fără putere într-o capcană crudă, a lunecat jos din jâlț, lovindu-și tâmpla.

Atât a fost destul, ca să mă dezmeticesc.

Am ridicat-o în brațe. Am dus-o în dormitorul nostru, unde deodată mi s-a părut că străbat în altă lume, a noastră, cu aerul calm și pur, dintotdeauna.

Aci nu intrase niciunul din cei ce-mi pângăriseră casa. Aci, totul deveni deodată firesc și blând, liniștit ca o umbroasă oază răcoritoare într-un deșert bântuit de vânturi înflăcărâte.

Am regăsit magic, ca o limbă uitată, toate cuvintele cele bune și înțelegerea veche dintre noi. I-am cerut iertare, legănând-o cu brațele-mi puternice, dezvelindu-i fruntea rotundă și mică, căutându-i ochii,

dezvinovățindu-mă de toată exasperarea nervilor puși la o crudă încercare în ultimile săptămâni.

Plânsul îi zguduia umerii mici; când se silea să-l înăbușe, o îneca peste vrerea ei; ceva fin și întins peste puterile rezistenței, ca o subțire strună de argint, părea că s-a rupt înlăuntru. Am așteptat, îngenuncheat la picioarele Cordeliei, jurându-i că n-am să reîncep niciodată.

Târziu și-a ridicat ochii împăciuiți, surâzând printre lacrimi și amenințând cu degetul:

— Bagă de seamă... Spui: niciodată! Gândește-te cât ar fi de oribil...

N-am lăsat-o să isprăvească, înăbușindu-i cuvintele în sărutarea fără sfârșit în care ne regăseam.

Când începu să se dezbrace în fața oglinzii, eram încă pe marginea patului, cu figura spășită de vinovat, cu palmele pe genunchi. Îi vedeam prin oglindă fața ofilită de plâns, ochii în cearcăne vinete, buza de sus puțin inflamată și, întors spre mine, spatele cu rotunzimi tinere, încovoiat de oboseală și de o povară strivitoare pentru atât de gingași umeri, în totul amintind acele resignate și docile slave ale Orientului, care au renunțat că mai dispună de viața, de voința, de zilele și de nopțile lor.

M-a cuprins o mare înduioșare, și mai aspră m-a torturat atunci conștiința netrebnicieii săvârșite cu un ceas înainte.

Prin reflexul sticlei, Cordelia mi-a citit, desigur, toată această deznădejde și umilință în ochi, căci s-a întors ea și a venit ea să mă consoleze, repetându-și amenințarea:

— Ce înseamnă copilăriile acestea?... Numai vezi, nu uita! Ai spus: niciodată!

Ce blând balsam fură aceste cuvinte pentru inima mea ulcerată!

Cordelia s-a culcat, strângându-se înfrigurată în zăpada de olandă a așternutului, unde trupul ei nu ocupa mai mult loc decât un trup de copil bolnav, debilizat și având atâta nevoie de ocrotire, cum într-adevăr îmi apărea atunci dânsa.

A adormit îndată, ca să se refugieze parcă în somn de toate hăzăniile și absurdele chinuri ale realității imediate. Respirația ușoară și regulată arată trecerea de la această realitate precisă și îngenuncheată de neînduplecate îndatorințe în lumea odihnitoare și magică de dincolo de somn.

Am rămas cu obrazii în palme, sprijinind coatele în genunchi, pe un scaun alături, să o privesc cu înduioșare cum doarme și să o iubesc astfel mai profund. Semnele osteneții și ale întristării încă durau, crispând trăsurile, oglindind o suferință lăuntrică. O iubeam până la lacrimi, altfel decât până atunci, într-o pornire care ar fi vrut să o absoarbă cu totul, să șteargă tot din jurul nostru, să ne izoleze într-o nepământescă altitudine, unde nimic să nu mai aibă ființă în afară de noi doi.

Știu că exprim, banal, sentimente banale.

N-am îndemânarea expresiei literare; nu m-au interesat niciodată romanele fumegoase și idilele născocite de imaginația literatorilor.

Dar nemărginirea iubirii mele din clipele acelea nu-și poate găsi exteriorizare în cuvintele de rând.

Acestea se simt, nu se spun.

Cei care au simțit o singură dată în viața lor ceea ce am simțit eu, în izolarea mea, la căpătâiul Cordeliei, în noaptea de atunci, vor înțelege cât de plin eram numai de dânsa, cum nimic nu mai exista în afară de ea și cum mă durea cruzimea care mă prefăcuse, într-o clipă de rătăcire, călău.

Încetul, trăsurile au început să se destindă. Obrazul să se ilumineze. Un surâs i-a înflorit conturul buzelor. Cu mâna goală, își făcu pavăză ochilor din brațul ro-tund și suspină prin somn, suspinul acela al femeilor când se încovoiaie pe spate, să cadă, în încheștarea îmbrățișărilor.

Am surâs și eu, cu înduioșare. Gândul meu, iubirea mea aveau, așadar, atâta putere, încât străbăteau fără mijlocirea cuvintelor, treceau dincolo de somn, se transmiteau tainic și printr-o supraumană forță, ca un efluviu hipnotic, să o dezmiere și să o cuprindă, fără strângerea materială, brutală, a brațelor.

Cordelia continuă să destindă buzele extatic. Am iubit-o mai mult, fiindcă așa, fără să știe, din subconștient, mă simțea și răspundea chemării mele. M-am aplecat să pecetluiesc această supremă victorie a iubirii într-un sărut lung, lacom, ca o mușcătură.

Se deșteptă, împingându-mă speriată cu amândouă mâinile. Își frecă ochii.

Din toată figura dispăruse înseninarea de adineaori. Mă privi nedumerită, apoi zâmbi, dar cu alt zâmbet decât cel din somn. Mai trist, ca un copil care se silește să râdă omului răutăcios care i-a răpit jucăria cea mai dragă.

Spuse, ridicându-se între perne:

— Ce bine-ai făcut că m-ai trezit!... Ai pus capăt unui vis odios, stupid...

M-am mirat; nimic nu trădase că visul fusese odios și stupid.

Dimpotrivă. Surâsul acela, destinderea extatică, suspinul...

Sărutându-i fruntea și dezmierdându-i mâinile, am încercat să aflu.

Cordelia își smulse mâinile din strângerea mea și își șterse apăsător obrazii cu podul palmelor, ca și cum ar fi vrut să înlăture nu știu ce urme nevăzute. Fiindcă stăruiam să-mi povestească, roști, cu simplitatea pe care o dă numai conștiința nevinovăției:

— O ineptie... Visam că eram pe divanul din hol. Sclivisitul acela insuportabil de Bibi Glogoveanu – nu-mi explic, nici prin somn nu-mi explic cum – își luase îndrăzneala să mă sărute pe ceafă, pe ochi, pe gură... Voiam să mă apăr, îmi era dezgust și eram revoltată, dar nu mă apăram... Și... Și, în fine, m-ai trezit tu! Bine că m-ai trezit, altfel nu știu ce se mai întâmpla!

Am rânjit, silindu-mă să dau întorsătură de glumă:

— Nu știi ce se mai întâmpla?... În orice caz, știi mai bine decât el, care în vremea aceasta habar n-are de visurile tale și dă vreun banc de écarté, la club, pe cretă...

Vorbeam, dar nu-mi știam și nici nu-mi ascultam cuvintele.

Un mare gol, și un plin de spaimă gol, se căscase negru în juru-mi, înlăuntrul-mi.

V-am spus. Aci voiam să ajung: atunci am presim-țit întâia oară existența unei lumi invizibile, perfide și respingătoare.

Și îndată m-a cuprins scârba, care încrețește șira spinării și face privirea să se întoarcă atunci când descoperi încolățacirea vâscoasă a amfibiilor, slughenia lor târâtoare și îmbrățișările lor spurcate, în fundul apelor imobile care oglindesc cu o vicleană nevinovăție cerul înalt și pur. E destul o singură zvârcolire din adânc să-și împingă tremurul până la suprafață, ca în unda încrețită, cerul să se înece și să dispară.

Pentru mine, din acel moment, cerul a rămas pentru totdeauna întunecat.

Cordelia bănuie ceva din golul căscat în mine. Îmi prinse mâna, cercetându-mi, surprinsă, ochii:

— Te-ai supărat?

Am întors capul în altă parte:

— De ce? Cine-ți poate aduce o vină pentru visurile tale? Cine-i stăpân pe visul lui?

— Într-adevăr, se bucură Cordelia de aprobarea mea, cine e stăpân pe visul lui?

După un timp, gânditoare, așezându-și cărlionții părului zburlit, ca și cum ar fi ieșit dintr-o luptă aieva:

— Totuși, ce absurd vis!... Mi-e ciudă parcă pe mine, că am fost în stare să suport, prin somn, atinge-rea dezgustătoare a acestui individ...

M-am gândit să obiectez că, după surâsul extatic dinaintea deșteptării, îmbrățișarea nu părea defel să fi fost repugnată... Ceva m-a oprit. Și am rămas privind prostit desenele geometrice din mătasa plapomei.

Mă atinse ușor, cu degetul, pe frunte:

— Ce gândești?... Culcă-te acum; e târziu, și mâine începem din nou... De s-ar sfârși mai repede. Simt că viața aceasta îmi detrachează nervii.

M-am dezbrăcat morocănos, cu fălcile încleștate. M-am ferit de atingerea ei.

Când înainte de a închide ochii, după ce-am stins lumina, Cordelia mi-a încleștat buzele cu sărutarea rituală de culcare, prin întuneric, la rândul meu, mi-am frecat apăsător gura: îmi părea sărutul spurcat de atingerea celui alt. Și am rămas multă vreme cu ochii deschiși în noaptea opacă din camera noastră, devenită deodată streină și ostilă, ca o celulă de osândiți pe viață să coabiteze și să se suporte.

A doua zi a avut loc scena ridicolă, și pentru toată lumea inexplicabilă, despre care gazetele au publicat cele mai fanteziste versiuni.

La club, după consfătuirea cu delegația partidului în cartel cu noi, când s-a fixat definitiv lista viitorului guvern. Asupra mea nu fusese nici o discuție. Toți au recunoscut, de comun și unanim acord, că nu poate exista discuție.

Abia scăpasem de atâtea străngeri de mână, de angajamentele anticipate pentru o mie și una de servicii; mă întorceam din cabina telefonică, de unde anunșasem pe Cordelia că totul a luat sfârșit și că, până în două zile, Suveranul va semna decretul noului cabinet.

Cordelia îmi răspunse cu sărutări în pâlnia de ebonită; i-am auzit răsuflul de ușurare că, în sfârșit, scăpa de tot bâlciul deschis în casa noastră; glasul avea ceva din bucuria nestăpânită a copiilor cărora li se vestește vacanța cu o zi înainte de prevederile calenda-rului.

„Totuși, ce adorabil copil!” îmi spuneam, întorcându-mă cu râsul ei în urechi, când îmi taie calea Carol Stănoiu, să-mi bâlbâie o lungă și laborioasă felicitare.

Schimbam picioarele, nerăbdător, dar cuprins de o generoasă milă pentru toată înfățișarea de pachiderm neconsolat a fostului meu concurent, silindu-se să-mi demonstreze că nu există hipopotam mai fericit ca el în toate smârcurile lacului Ciad. Își ștergea broboanele de sudoare cu batista mototolită într-o mână, iar cu cealaltă, leopardă de apă, mă ținea prizonier, să-i ascult panegericul până la sfârșit, când, cu un semn șiret din ochi, se apropie Bibi Glogoveanu, să mă elibereze.

Avea un costum nou, cenușiu, pe care și-l admira, din treacăt, în oglindă.

Nu mă întâlnise încă în ziua aceea, făcu o largă plecăciune, în aceeași vreme servilă și vag zeflemistă:

— Cu toate salamalecurile, Excelență!... De-acum, Excelență definitivă!

Îmi întindea amândouă mâinile. Mâinile acelea de trândav, subțiri și albe, care și-au afinizat degetele prelungi numai pe așii de treflă și pe sânii femeilor. Mi s-a părut atunci că le văd deodată cuprinzând în cupa palmelor sânii Cordeliei, așa cum va fi făcut-o în somnul ei, că gura lui e încă umedă de sărutul ei, din vis.

Scurtă și absurdă nălucire, dar atât de violentă, încât i-am răspuns nu-mi amintesc ce, însă ceva nebunesc, crud și ireparabil.

Multă vreme mai apoi am încercat în zadar să-mi reconstituiesc acest episod, pe care nu l-am putut niciodată recunoaște exact în versiunile martorilor. Atât îmi amintesc: un moment, figura sincer surprinsă a lui Bibi Glogoveanu, pe care mai dura încă surâsul de satisfacție după ce-și examinase din treacăt, în oglindă, hainele noi cenușii; pe urmă, gestul cu care l-am lovit repede, cu palmele, pe amândoi obraji și peste gură; și ca epilog grotesc: stupefacția îndobitocită de pe chipul lui Carol Stănoiu, nedomirindu-se ce se petrece.

Printr-un ciudat fenomen al memoriei, mutra aceasta mi-a rămas ca singura imagine care ar fi meritat reținută; iar astăzi, când nimic în viață nu-mi mai îngăduie să-mi regăsesc surâsul, când știu că nu mai există nici un prilej de înveselire în această tristă, vale a plângerilor” unde orbecăim asaltați de fantasme și de strigoi, astăzi încă, amintirea figurii rotofeie, bălane, nedumerite, tâmpe și consternate îmi dezlănțuie în solitudinea pustiului meu un hohot dement de râs.

Ce-a urmat stă scris în gazetele timpului, care au dat proporția cuvenită acestui scandal, fără explicare și fără precedent.

Încercarea neizbutită a martorilor de a aplană conflictul; intervenția fără efect a șefului; încăpăținarea mea de a nu justifica un gest, pentru toți, și pentru cel lovit mai cu seamă, inexplicabil. Ieșirea pe teren, rănirea gravă a

lui Bibi Glogoveanu și refuzul meu de a-i întinde mâna, la invitarea lui cavalierească de pe targa unde se afla culcat, cu plămânul străpuns. Plecarea mea neașteptată, a doua zi, peste graniță, dând astfel cu piciorul celei mai pline de făgăduinți cariere politice din câte se anunțase în ultimii douăzeci de ani, în istoria partidelor noastre.

Acestea sunt lucrurile știute și spuse.

Scandalul a întârziat cu o zi alcătuirea noului cabi-net, căci între diferitele ipoteze care au circulat, una stăruia cu deosebire. Anume, că Bibi Glogoveanu, omul de încredere al șefului, mi-ar fi propus, în baza unei sugestii înalte, nu știu ce infamie pe socoteala cartelaților, pentru o tragere pe sfoară dintre acelea formidabile, ce întrețineau faima de abilitate a șefului, și că, la această nouă pehlivănie, candoarea indignării mele a răspuns cum se cuvenea, cu o sonoră păreche de palme, oare a răsunat în toată țara, până la ultimul cătun. Intervenția fără succes a șefului era un indiciu că partidul nostru, alarmat de pericolul destăinuirilor, ținea cu orice preț să înăbușe scandalul. Muțenia mea era al doilea indiciu. Și, în sfârșit, plecarea mea bruscă însemna al treilea: dezgustat, voiam cât mai repede să mă depărtez de toate aceste murdării.

Astfel, devenii fără voie erou; și tot astfel, întâia și singura dată în viața lui scelerată, Bibi Glogoveanu a fost victimă inocentă a unei erori de opinie publică.

Iar portofoliul meu, printr-un ironic capriciu al hazardului, căzu în brațele lălâi ale lui Carol Stănoiu, atunci când se aștepta mai puțin.

Mutra aceasta stupefăcută nu mi-a fost dat s-o admir.

Mi-a rămas numai cea dintâi. Căci în vremea când Suveranul semna decretele și când noul cabinet depunea jurământul, simplonul ne ducea, pe Cordelia și pe mine, spre lacurile italiene.

Acolo, cu șase ani în urmă, ne adăpostisem cea dintâi lună a căsniciei noastre. Și ceream locurilor seninătatea calmă de atunci; pe acele drumuri însorite nădăjduiam să ne regăsim cum am fost.

În colțul cabinei, Cordelia, cu un volum pe genunchi uitat deschis, privea desfășurarea peisagiilor alpestre, pe fereastră. Figura ei, pe fondul verde de pluș al banchetei, arăta o paloare ostenită și bolnavă.

Îmi surprinse privirea.

Se întoarse să-mi suradă cu sinceră bunăvoie. Se ghemui scuturată de-un fior, rezemându-și capul pe umărul meu.

— Nu-ți imaginezi câtă bucurie simt... Câtă bucurie! Devenise viața aceasta imposibilă, și pentru nervii mei, și pentru ai tăi... Cred că prețuiește mai mult fericirea noastră decât un portofoliu ministerial... Nu?

Am dat din cap, afirmativ, dar cu prea puțină convingere. Îl vedeam pe Carol Stănoiu, în frac și clac, asudând pe scările Palatului, pozând cu ridicolă maiestate în fața aparatelor fotografice.

Îmi ghici ghidul. Cu obrazul ei de catifea îmi dezmierdă obrazul meu, neras, cerșindu-mi răspunsul:

— Spune că da!... Spune, te rog, că da! De altfel, nu e așa că totul înseamnă numai o amânare? (O lăsasem și pe Cordelia să creadă că plecam

dezgustat de intrigi și că, într-adevăr, Bibi Glogoveanu mă ofensase, propuriându-mi din partea șefului, ca preț al portofoliului, o ticăloșie nedemnă, așa cum vroia zvonul public). Vor veni ei să te roage, când au să înțeleagă că numai tu ești capabil să-i salvezi... Sunt așa de sigură de aceasta!

Eu eram sigur de atât: că, de-acum înainte, pentru mine nu mai există decât renunțarea definitivă, întrucât privește orice veleitate politică. Trebuia să-mi strămut toată axa existenței. Cu nici un preț nu mă puteam întoarce, asemeni câinelui biblic, la vărsătura sa. Rostisem șefului, între patru ochi, adevăruri usturătoare pentru el și pentru partid. Adevăruri care nu se iartă.

Nu ne rămânea, așadar, decât tăria din noi și încrederea reciprocă pentru a ne reface altă viață.

Cum? Nu eram încă decis. Dar aveam toată siguranța că voi găsi încotro să-mi canalizez energia colcăind în mine și să-mi utilizez o capacitate care nu putea rămâne sterilă: să mă realizez altfel. Politica îmi cerea prea multe compromisuri. Orice înfăptuire cu prețul compromisurilor ar fi suferit însă de un viciu inițial. Acum o înțelegeam încă mai bine: poate întâmplarea absurdă care-mi răpise pentru o clipă stăpânirea de sine și luciditatea dintotdeauna fusese o tainică indicație providențială, menită să mă apere din timp de mult mai grave dezamăgiri viitoare.

Câtă vreme știam alături de mine toată voința, încrederea, înțelegerea și iubirea Cordeliei, în ritm sincronizat cu bătăile inimii mele, nimic nu era pierdut.

Am strâns-o în brațe cu toată nădejdea naufragiatului care se agață de plutitorul trunchi salvator.

Încă nu bănuiam, în clipa aceasta, cât de nesigură și fragilă era umbra în care mă reazăm.

Cu tot avertismentul, n-am avut această presimțire.

Uitasem și cealaltă presimțire, din noaptea cea rea, în camera noastră; în camera noastră, rămasă acum departe, cu perdelele trase și cu hârtie albastră în ferestre.

Dar al doilea avertisment n-a întârziat. N-a lăsat să treacă nici o săptămână.

Eram la Stressa. O după-amiază caldă, după trei ceasuri de plimbare cu barca.

Pe terasa hotelului, Cordelia ațipise în scaunulleagăn, cu tălpi curbe. Cu câteva minute înainte îmi vorbise și trecuse îndată, pe nesimțite, în somn.

Am lăsat ziarul, s-o privesc îndrăgit. Ne aflam pe terasa aceluiași hotel unde am găzduit cu șase ani în urmă. Ne regăseam. Ne regăsisem... Ne izvorau pe buze aceleași cuvinte de atunci, aproape cu aceeași înmlădiere de glas. Îi revenea culoarea obrazilor. Mă cerca remușcarea că atâta vreme sacrificasem iubirea noastră și o profanasem, subordonând-o unor mediocre ambiții. (Așa numeam acum tot ce îmi acaparase întreaga viață trecută). Stătusem atâta vreme lângă fericire și eu o căutasem aiurea. Nimic nu merită să treacă înaintea iubirii. Îmi dădeam abia acum seama cât o martirizasem. Că, inconștient, mă înverșunasem să ucid tinerețea din ea; să-i impun o viață

ternă; să o fac tovarăşa şi complicea, şi confesoarea unei existenţi de imposibilă şi nefirească renunţare la ceea ce orice tinereţe socoate divin şi însăşi raţiunea noastră de a fi pe pământ.

Îmi imaginasem, stupid, că existenţa aceasta la care o osândisem ar fi putut însemna pentru ea fericire. Ea o acceptase numai, cu o pasivă resignare, într-o generoasă, dar absurdă renunţare la sine.

Acum îmi măsurăm odioasa eroare. Şi cu optimismul tuberculoşilor, care găsesc în febra lor ucigaşă izvorul celor mai optimiste proiecte, cu inconştienţa paralticilor generali, bizuiţi pe geniul lor indiscutabil când se simt de-o formidabilă forţă şi găsesc totul simplu, realizabil, fără dificultăţi şi fără primejdii, m-am hotărât îndată să răscumpăr cei şase ani pierduţi ai Cordeliei cu o viaţă fără prestigiu, în care totul să fie închinat ei, iubirii noastre, nouă, celor adevăraţi, nu trivialei realităţi din afară de noi, care nu merită această jertfire de sine. Îi ofeream prinos tot ce crezusem până atunci că e sensul vieţii mele şi raţiunea mea de existenţă, fructul muncii, al pregătirii, inteligenţei şi al talentului meu, deşi persist a crede că ele ar fi apărut ţara de toate dificultăţile în care şi astăzi se zvârcoleşte.

Ce însemna însă o ţară, noţiune abstractă, faţă de iubirea noastră, prezentă, tangibilă şi imediată?

Cu un fel de acră voluptate îmi spuneam că atât m-am înălţat deasupra mea însumi, încât izbuteam să mă biruiesc şi să-i întind această ofrandă, cu simplitate a actelor sublime, fără ca măcar Cordelia să bănuiască, aşa cum se afla, cu ceafa rezemată în spătarul de pai al scaunului, dormind cu buzele uşor întredeschise.

Iar buzele ei, răspunzând chemării mele, s-au înfiorat de spasmul unui dulce sărut.

L-am văzut, şi din nou, îndată, m-a cuprins înduioşarea şi recunoştinţa, fără neliniştea celei mai vagi presimţiri.

De astă dată s-a deşteptat singură. Şi mi-a ocolit ochii.

Privi, pe luciul emailat al lacului, lunecarea unei bărci îndepărtate, cu ruginie pânză triumfiară.

— Ai dormit, Cordelia? Am întrebat fără nici o atenţie.

Am priceput că, la început, îşi închipuise că n-am surprins-o aţipind şi că n-ar fi voit să mărturisească aceasta. Dar fiindcă am surprins-o, nu înţelegea să-mi ascundă, să nege. Fără să-mi privească în ochi, urmărind imperceptibila înaintare a bărcii, vorbea încet:

— Da! Nu ştiu cum m-a furat somnul. Şi imaginează-ţi: am găsit timp să şi visez...

— Se şi vedea! M-am grăbit să rostesc cu nevinovăţie, trăgând scaunul lângă dânsa, să-i cuprind fierbinte mâinile.

— Cum se vedea? Întoarse privirea repede şi căutându-mi intrigată în ochi. Cum se vedea?

— Ei, cum? Foarte simplu! După mişcarea buzelor. Pariez că, prin vis, m-ai simţit apropiind buzele... Se ghicea prea bine că nu era un vis dezagreabil.

Cordelia izbucni în râs.

— Ce copil ești! Na! Uite, să-ți spun. Visam că eram singură, în barcă, numai cu Giovanni, barcagiul. Și, cu lipsa de logică și de control a oricărui vis, mă lasam strânsă în brațe și sărutată, ca o simplă florăreasă oarecare...

I-am scăpat mâinile din strânsoare.

Giovanni era un barcagiu rufos, murdar și chior, cu o gură oribil de știrbă, ca o hidoasă spărtură neagră, în care limba se agita ca o râmă.

— Și cum ai tolerat? Cum nu te-ai apărat? Am întrebat cu asprime și cu durere.

— Îți spun că ești un copil! Continuă să râdă Cordelia. Ce nu tolerezi într-un vis? Ce ți se pare, oare, imposibil și neîngăduit, prin somn...?

Într-adevăr, ce murdărie se poate arăta, oare, prin somn, imposibilă și neîngăduită?

Toată seara am vorbit foarte puțin și arțagos. Totul îmi părea ostil, fals, spurcat, perfid. Soarele apunând cu banală măreție de carte poștală; priveliștile de prospecte pentru companiile de căi ferate internaționale; glasul agasant al oamenilor; mirosul amețitor al flo-rilor. Toate erau insuportabile, odioase. Cordelia crezu că mă gândesc încă la ceea ce părăsisem în urmă, în țară, și veni de câteva ori să se așeze drăgăstos pe genunchi, îndepărtându-mi șuvițele de pe ochi și ciocnindu-mi ușor osul frunți.

— Ce se petrece aci? Tot te gândești? Tot n-ai uitat...?

O înlăturam cu silnicie.

N-avea cum bănuî la ce mă gândeam și ce nu puteam uita.

Între noi au început astfel să existe gânduri și temeri care nu se pot rosti.

Când s-a înălțat luna, sidefând lacul, și când Giovanni a venit cu barca sub terasa hotelului (cum rămăsese înțelegerea de cu vreme pentru plimbarea nocturnă), i-am răspuns tăios că am renunțat și că, în orice caz, nu voi mai pune piciorul în barca lui hodorogită.

Barcagiul, nedumerit de brusca dizgrație, încercă să mă convingă cu patos și să se disculpe, îndurerat, pentru o vină pe care n-o înțelegea. Volubil, precipită argument după argument, laudându-și barca, invocând toate cheltuielile pe care le-a investit fără zgârcenie, ca s-o facă mai sprintenă și mai confortabilă ca niciuna alta, chemând mărturia picolilor, personalului de serviciu și trecătorilor, să declare dâșii pe Sfânta Madonă dacă mai există în tot ținutul un vâslaș mai iscusit, cu brațele mai agere și mai musculoase ca ale lui.

Vorbind, își dezvelea până la umăr mâinile tari, cu noduroasele proeminențe ale mușchilor, pieptul păros și arămit de soare.

În vremea aceasta, închipuirea mea reconstitua episodul dezgustător: brațele acestea păroase încleștând trupul Cordeliei; gura aceasta foanfă și neagră apropiindu-se ca o ventuză de buzele carnoase ale Cordeliei, spurcând-o cu răsuflare dogoritoare.

I-am întors, scurt, spatele, ca să rup obsesia. Multă vreme i-am auzit încă glasul jos, vociferând indignat, în lumina de reflector a lunei, împotriva străinilor aces-tora țicniți, pe care nimeni nu-i mai poate mulțumi.

O noapte de insomnie.

Și după aceea altele, nesfârșite.

Mă ridicam în cot, să surprind pe figura Cordeliei semnul vieții ei secrete, de dincolo de somn. Nu mai stingeam lumina; pretextam lecturi absolut necesare și urgente până ce Cordelia adormea. Când îi simțeam respirația regulată, lăsam cartea alături și așteptam.

În unele nopți, figura rămânea neclintită și indescifrabilă până la sfârșit. Cădeam de oboseală. Mi se înfundau ochii în orbite; am început să am înfățișare de bolnav. De câteva ori, Cordelia mă întrebă îngrijorată, stăruind să consult un medic.

Nu știa că adevărata bolnavă, de o boală oribilă și fără nume, era numai ea.

Căci nu o singură dată se întâmpla ca, imediat ce închidea ochii, să arate impudic și desfrânat surâsul extatic și să-mi sfredească inima cu scâncetul de voluptate smuls de sărutul din somn, sărut care nu era al meu.

Rămâneam ceasuri fără sfârșit la pândă. Descoperisem alături de mine o ființă misterioasă, monstruoasă, dureros de streină, din care totul îmi scăpa.

Domnilor, ca să mă înțelegeți deplin, vă rog să priviți o singură dată ființa iubită, cea mai sigură și cea mai pură ființă iubită, vă rog s-o priviți când doarme.

Aveți s-o vedeți îndată cu alți ochi; e alta. Misterioasă și străină, cufundată într-o lume despre care niciodată nu veți ști nimic.

Nu vă mai aparține, fiindcă ei însăși nu-și mai aparține.

Veți înțelege atunci cât de mincinoasă și de neroadă a fost născocirea poezilor când au cântat somnul pur al iubitei, înfățișarea de înger care doarme, nevinovăția zâmbetului de pe buze, frumusețea castă a liniilor destinate; cât de mincinoasă și neroadă era superstiția noastră, a tuturor, când atribuiam somnului o curățenie celestă, de întoarcere la neprihănirea prunciei.

Pe mine mă cuprindea acum scârba acestei guri cu buzele umede, pe care le știusesem și eu pure, deasupra cărora, în nopțile noastre trecute, mă aplecasem și eu să caut, ca un izvor reconfortant de apă, viața adormită.

Acum aflasem ce apă înveninată și ucigașă ascunde, din ce smârcuri populate cu dezgustătoare zvârcoliri se prelinge izvorul bălos.

Mi-am ascuns supliciul. Voiam să știu tot. Cu nici un preț nu trebuia să las bănuita prin ceva (un gest imprudent ori o indignare nestăpânită) toată josnicia acestei suferinți nespuse.

Și, într-adevăr, am știut tot!

Cu cel mai inocent surâs, Cordelia se oferea singură spovedaniei matinale. Înșelată de nepăsarea mea aparentă și de tonul glumeț al interogatorului din fiecare dimineață, nu mi-a ascuns niciunul din prilejurile de oroare și de suferință pe care mi le rezerva de fiecare dată această lume invizibilă, perfidă și respingătoare.

Într-o noapte, ofițerul cu pelerină de conspirator și ridicul chipiu, de forma și calibrul cozonacilor moldovenești, întâlnit pe culoarele hotelului. În alta, abatele cu privirea lăaturalnică și lubrică, vecinul mustecios de masă,

chelnerul restaurantului, șoferul și englezul cu fața tumefiată și cu haine cadrilate, cerșitorul cu papagal și caterincă, împărțitor de planete, trecători întrevăzuți o singură clipă, portarul slugarnic și vânzători de gazete, liceeni cu obrazul plin de coșuri și moșnegi căniți; toți își dădeau întâlnire în această lume impre-cisă și necontrolată a somnului, rupeau distanțele categoriilor sociale, deodată înfrățiți și egali, apăreau transfigurați, cu viclene vorbe ispititoare și cu îndrăzneți ticăloase, își așteptau rândul, îmbulzindu-se ca la ușa unei case de toleranță de port.

N-aveam curaj să mai înfrunt privirile. Mi se părea că toți știau. Toți cei care în somnul Cordeliei o urmăreau, o îmbrățișau, o aveau.

La spatele nostru, îi bănuiam întorcându-se, amintindu-și absurd și povestindu-și cu amănunte cinice tot ceea ce Cordelia visa despre dânșii, împreună cu dânșii.

Seninătatea Cordeliei mă uimea și mă revolta. Cum putea suporta aceasta? Cum mai putea trece nepăsătoare sub ochii celor care, prin somn, ajunseseră până la îndrăzneala ultimă?

Cum mai putea fi firească, cum mai putea râde, ceti cu liniște o carte, aspira parfumul unei flori, cum putea admira peisagiile și cum mai privea cu simplitate în ochii oamenilor?

Trebuie să vă declar că uneori, provocată de întrebările mele ocolite, își arăta singură mirarea de această dezlănțuire a demonului lăuntric intrat în carnea ei, dar acest lucru îl discuta fără sfială și fără rușine, ca pe o simplă curiozitate demnă de o cercetare obiectivă, așa cum o învățasem de ani că se cuvin cercetate și interpretate toate fenomenele lumii vizibile și invizibile.

Și îndată, cu ușurință, trecea la altceva. O carte, un răsărit de soare, organizarea unei excursii.

Rămâneam singur, să mă devore răul din mine. Căci numai în mine răspundea profund această chinuire.

Cordelia se bucura acum de cea mai repugnantă sănătate. Își recăpătase culoarea fragedă a obrajilor, dovedea o nesățioasă poftă de mâncare, un neastâmpăr de tânăr animal scăpat din gratiile cuștei, la aer și la libertate.

Căutam să-i citesc în ochi vreo urmă, o amintire din lumea oribilă din care se întorcea în fiecare dimineață, așa cum spunea nu știu ce cronicar despre ochii fumătorului de opium Thomas de Quencey, că păstrau neliniștitoarea strălucire din privirea unui heruvim care s-ar fi întors din infern.

N-am descoperit niciodată cea mai mică umbră în frăgezimea asemuitoare adorabilelor fecioare din nativitățile lui Ghirlandajo: sete neistovită de viață, pornirea să găsească totul agreabil și să afle copilărești prilejuri de îmbucurare din cele mai neînsemnate nimicuri.

V-am spus că era numai un copil bolnav. Bolnav de prea multă sănătate comprimată.

Încerca să-mi alunge posomorala. Își cerea câteodată iertare că nu poate participa la dezamăgirile mele exagerate, căci continua să creadă că

rămâneam tăcut, gânditor, încruntat și cu dinții încleștați, numai fiindcă nu uitam încă și nu mă consolam de brusca răsturnare din cariera mea politică.

Se așeza pe genunchi, cuprinzându-mi obrajii în palme, apropiindu-și fruntea ei de fruntea mea și scormonindu-mă în adâncul insondabil al ochilor, scufundați în orbite:

— Încă tot nu vrei să uiți? Să înțelegi că ei au să vină și să te roage? Că ești acum mai tare, fiindcă știi cât i-ai disprețuit?

Își apropia buzele, și mă feream de atingerea gurii pângărite.

Strângea alintată din umeri, renunțând să înțeleagă. După o clipă apărea în altă haină, cu fața umbrită de pălăria cu boruri largi, de pai, târându-mă de mână:

— În orice caz, să ieșim de aici! Aerul, mișcarea poate că sunt mai tari decât mine...

Nu-și imagina ce supliciu îmi rezervau acest aer și această mișcare.

Mergeam în urma ei, căutând cu o cruntă suferință să ghicesc pe care dintre toți trecătorii întâlnești îi va alege prin somn, să le dea ceea ce somnul nu le refuză niciodată.

Am datoria să recunosc că nimic din purtarea Cordeliei nu ar fi îndreptățit vreodată să bănuiesc vreo preferință, să-i atribui vreo responsabilitate în pasivitatea cu care accepta desfrânările cărnii sale, prin somn. Nu! Nici o vină nu i-am putut descoperi. Lumea exterioară nu exista decât pentru plăcerile nevinovate ale ochilor, pentru armonia liniilor și culorilor, pentru curățenia emoțiilor estetice, și atât. Cinstea în care a fost crescută, disciplina morală și curățenia înăscută a simțurilor nu i-ar fi îngăduit niciodată senzualitatea fără limită a femeilor ce descopăr îndată în bărbat un mascul, împingându-le irezistibil să și-l apropie într-o rivalitate de cochetării nerușinate. În afară de mine, pentru Cordelia nu exista nici un alt bărbat pe lume.

Aceasta îi permitea să privească în ochii tuturor cu seninătatea celei mai împăcate și inocente conștiințe.

Dar rămâneau somnul și revanșa cărnii în vis.

Domnilor, am încercat să fug de această tortură, strămutnd mereu locul, ca să nu mai întâlnim aceiași oameni.

Ne-am schimbat din oraș în oraș, urmând indicațiile și recomandările ghidurilor: orașe de munte și porturi de mare, cetăți cu amintiri vechi în pietrele ruinilor și refugii singuratice, unde își dădeau ultima suflare fizicii, pe creste de munți, cu feregi aproape arborescente, ca în vârstele dintâi, unde aerul brazilor e ozonat și electricizat, ca în clinicile de radiologie.

Speram că oboseala, că permanenta schimbare a decorului, vor alunga fantasmile somnului, că vor risipi aceste miasme înveninate și îl vor goli de visuri, lăsând carnea în pace, să se odihnească și să se vindece.

Cordelia bătea copilărește din palme de câteori descopeream alt colț al Italiei, abia pomenit în prospecte și atlasuri. Se deștepta de cu noapte să împacheteze valizele, știa să găsească imagini ingenioase și inedite pentru a admira frumusețea locurilor în care eu nu-mi găseam pace.

Totul se petrecea ziua, nevinovat; pentru ochii tuturor ne înfățișam ca niște privilegiați și prea fericiți muritori, colindând fără grijă lumea, în cea mai desăvârșită înțelegere și cea mai invidiată încredere reciprocă.

Aceasta, până când Cordelia își culca capul între perne. Și îndată îmi începea chinuirea fără nume. Surâsul extatic și scâncetul din somn. Degetele subțiri, strângându-și singură sânii în spasm, și nopțile mele de veghe, urmărind deznădăjduit, cu ochii morți în fundul capului și cu sudoarea răcită la tâmpile, cum trupul și sângele, și gândul, și iubirea Cordeliei îmi scăpau, nu-mi aparțineau, se prostituau sub privirea mea neputincioasă.

Domnilor, este odios câtă lume nu-și găsește astâmpăr în Italia, transformată într-un vast hotel cu nenumărate anexe de muzee.

Toate rasele, toate neamurile și toate vârstele. Spanioli cu siluete donchihotești și cu vocabular sonor, de cântăreți de romante. Nemți îndopați de mezeluri și de bere, cu tidvele rase și cu ochelari de scafandri. Englezi deșirați, cu dinți de cal și americani de nord, cu dinți de lapte și cu obraz de copil. Americani de sud, cu părul negru-albăstrui și cu ochi migdalați, de dansatori vițioși care fură colierele partenerelor de schimy. Asiatici cu dinți galbeni, cu pielea întinsă pe pomeți, cu gesturi manierate de prești [di] gitatori și cu mustățile rare, țepoase, de mort. Scandinavi cu părul cânepiu și cu mișcări timide, de copii crescuți prea repede; ruși cu privirea naivă și crudă în aceeași vreme; greci mieroși, cu glasuri zâzâite și tăgăunate de crupieri; unguri parodiind îngâmfat portul sportiv al englezilor; negri cu ochi de porțelan, cu păr de sârmă pentru frecat parchetul și cu palmele roze, de maimuțe; toate rasele, toate porturile, toate conformațiile craniene care să facă deliciul ahtiaților de antropologie, toate desaturările de torace, de brațe, de membre și de abdomene: mustrele tuturor națiilor semănate în toate ungherele planetei, venite să se desfăteze fără grijă, conduse în turme de ghizii cu glasuri metalice de fonograf, zgâindu-se la femeile celorlalți, cu aceeași lipsă de jenă cu care cercetează în muzee amănuntele capodoperilor și curbele reci ale marmorei.

Iar lumea aceasta, mobilizată din toate rezervele continentelor cu amestecul lor babilonic de limbi, nu aștepta decât venirea nopții pentru a părăsi muzeele, terasele cafenelelor, dancingurile, hotelurile și restaurantele, ca să mai defileze încă o dată prin somnul Cordeliei. Și cu ce îndrăzneți, Doamne, cu ce năravuri inedite, aduse de-acasă, căutând prin somn prada ce li se oferea cu mâinile legate!

Se pot spune acestea? Se poate înțelege aceasta?

Domnilor, este o plăcere bărbătească să ai de luptat cu un adversar fățiș, declarat, loial și vizibil. Să ai de luptat și să-l înfrângi. Sau, dacă ești nevrednic, să cazi biruit.

Dar cum poți lupta cu năluci?

Dacă nu admit, înțeleg însă gelozia cu un obiect precis. Pe un adversar îl poți suprima, îl poți dezonora să-l neantizezi în ochii femeii iubite, îl poți doborî să rămâi numai tu singur, tare și crescut; în lupta aceasta găsesc ceva frumos, puternic și grandios, ca în încăierările până la moarte ale sălbăticiunilor de codru când își dispută femela. Unul din doi trebuie să

dispară, și înfrânge întotdeauna acel pe care natura l-a înzestrat cu însușiri mai alese, cu mai multă frumusețe și vigoare, ca să perpetueze și să perfecționeze speța.

Eu aveam însă un dușman în fiecare noapte re-înnoit. Un dușman mereu reîncarnat de vedeniile somnului, în exemplarele tuturor raselor și tuturor națiilor, tuturor vârstelor și tuturor categoriilor sociale. Un dușman mereu metamorfozat în ceva fluid, scârbos și insesizabil, scăpând atingerii și rânjindu-mi în tenebre, cu un râs perfid și diavolesc, împotriva căruia nu există nici o putere omenească să-l sfarme, cum ai sfărâma cu pumnul dinții unui vrăjmaș de moarte, în carne și oase.

Am înțeles atunci că nu mai există decât o singură scăpare.

Să mă ascund undeva, să ne ascundem departe de tot, să o ascund și să o închid pe Cordelia ca într-un sarcofagiu, la capătul unui labirint, departe de toate privirile, unde nimic să nu ne mai ajungă și nimeni să nu ne mai știe.

Am hotărât data întoarcerii într-o dimineață. Am depeșat în țară. Îmi amintisem casa pitită în văgăuna munților, moștenirea de la bunici, lăsată în paragină și în paza pădurarilor, unde nu călcasem decât arareori, iarna, la vânătoare.

Acela era locul potrivit.

Acolo aveam să găsim pacea și izolarea necesară, până când totul va redeveni normal și până când voi izbuti să alung din somnul Cordeliei mizerile și arzătoarele ispite care-au chinuit odinioară și somnul anahoreților. Să rămân numai cu ea și cu iubirea noastră. Să o recuceresc. Să-mi revină din lumea unde totul e mânjit și spurcat de atingeri impure; să o consolez și să o alin ca pe o victimă smulsă infernului, să o redau vieții firești și onorabile.

Am depeșat, așadar, slugilor să pregătească încăperile, să măture păianjenii și să prefacă în cel mai scurt timp casa pustie într-un culcuș primitiv și cald, așa cum fusese pe vremea când trăiau bătrânii în pustnicia lor cuminte și îndepărtată de deșertăciunile omenești.

Pentru Cordelia am pretextat nevoia unui an de studiu, din care va lua ființă lucrarea capitală a vieții mele, opera de maturitate în care să adun organizat tot ce învățătura, cugetul și experiența îmi îngăduiau să dau, în sfârșit, la lumină.

Mințeam.

Mințeam, domnilor, fiindcă toate acestea erau acum departe de mine; nu mai existau; rămăneau în urmă, desprinse de mine, trăite într-o altă viață.

Gaci femeia și creația sunt incompatibile; femeia distruge viața spirituală, îți devoră timpul, îți intră în sânge ca o otravă subtilă, te acaparează și te țintuiește într-o existență brută, de animal aservit instinctului. Creatorii nu trebuie să cunoască femeia; viața lor, ca și a sufletelor simple, nu trebuie să aibă istorie.

Eu renunșasem la tot ce-am crezut, de la cele dintâi mijiri ale vieții conștiente, că avea să însemne rațiunea mea de existență; renunșasem la tot ce avea să mă ridice deasupra gloatei mediocre. Căutasem și am crezut că am aflat în Cordelia un aliat, un tovarăș, un confident: amăgirea durase ani, se dovedise mincinoasă. Acum nu mai exista decât ea, femeia; se substituise

idealului meu de viață, paralizase orice încercare de eliberare. Pentru ea mă resemnam unei vieți fără prestigiu, căci nimic în afară de dânsa nu mai avea vreo însemnătate.

Dar pe dânsa, unica între toate, o voiam recâștigată numai pentru mine și pentru totdeauna.

Mințeam deci. Mințeam când am pretins că ne izolăm pentru lucru, pentru opera mea capitală. Cordelia însă m-a crezut îndată.

Și sincer se bucură, fiindcă, după dânsa, aceasta însemna că toată criza pe care mi-o atribuia s-a încheiat.

— Ți-am spus că mișcarea, aerul, schimbarea mediului au să-ți împrăști încrederea în tine! Rosti cu naivitate, pregătind valizele de drum și cercetând orariul trenurilor. Încă o dată am avut dreptate! Au să vadă dâșii ce-au pierdut...

„Dâșii”, adică toată liota partidului, a cărei existență o uitasem și îmi era cu desăvârșire indiferentă acum.

În țară m-am întors ca un răufăcător, fără de veste, noaptea, și fără să desprind hârtia albastră din ferestrele fațadei, la casa din București.

Aveam oroare de indiscreția gazetelor, mai ales că, după șase luni de guvernare, incapacitatea lui Carol Stănoiu făcuse să se pomenească în câteva rânduri, cu regret, lipsa mea și chiar să se vorbească despre o eventuală remaniere, în caz când cineva din partid ar găsi îndeestule argumente și îndeestulă căldură ca să mă convingă a renunța la surghiunul meu voluntar. Acestea le cunoșteam din lectura gazetelor; iar lectura mă făcea să surâd cu milă.

Cariera mea politică, gândurile, capacitatea, însușirile și ambițiile mele trecute nu mai existau decât în opinia altora. Mie îmi sunau străine. Viața îmi rezervase alt destin.

N-am stat în capitală decât două zile, atât cât a fost nevoie, pentru mine și pentru Cordelia, să expediem lăzile cu cărți și să facem cumpărăturile trebuincioase unui an de exil.

Am străbătut străzile în mașină închisă, pentru a evita întâlnirile inoportune. Precauțiune, de altfel, inutilă, după cum mi-a dovedit-o îndată figura mirată a bărbierului meu obișnuit, care nu m-a recunoscut decât târziu, după ce îmi răsesese jumătate din obrazul săpunit, și aceasta numai după glas. Atât mă schimbaseră aceste șase luni!

Am ajuns în stația ultimă de munte pe-o lapoviță murdară și rece, cum mă impresionase cândva acumularea și dozarea detaliilor, pentru a crea o atmosferă patetică, într-un film de emigranți.

Trenul şuieră trist în văgăuna pustie.

Din alt tren, garat pe linia moartă, răspunseră din vagoanele închise cu gratii behăituri și mugete resemnate, de vite pornite la tăietoare. Luminile palide ale felinarelor se legănau în mâini nevăzute. Totul era posomorât și deznădăjduit, da! Ca în sumbrul film al unui drum fără întoarcere.

Mizeria noastră deveni mai tangibilă în această pustietate câinoasă, în care ne afundam.

Cinci ceasuri de mers, în țăcănitul monoton al copitelor, subț coșul de piele al trăsurii, unde bombăneau picăturile. Glasul răgușit al vizitiului și al pădurarului, urcat alături, pe capră, cu pușca pe genunchi. Cordelia ghemuită lângă mine, în blănuri, strângându-mi brațul cu mâna ei mică și rece, de copil înfricoșat de amenințările beznei.

Pe urmă, cele dintâi săptămâni, până ce s-au orânduit lucrurile pentru o atât de îndelungată ședere.

Iarna așternută pe îndelete; priveliștile odihnitoare, cu brazi neclintiți și severi, cu zăpada densă, compactă, foșnind subț pași ca atlasul: peisagiu asemuiitor cu cele de pe cutiile cu lapte condensat. Și ceasurile de înnoptare timpurie, la gura sobei, unde duduia focul, trosneau vreascurile, se învăluia apoi jăratecul în cenușă subțire, cu scânteieri molcome de vis.

Aceste săptămâni dintâi au fost, domnilor, singurul armistițiu pe care mi l-a acordat viața.

Nici un prilej de neliniște.

În somnul Cordeliei, nici o urmă din surâsul rău și bolnav care-mi chinuise nopțile. Figură indescifrabilă și calmă; somn robust, în care viața e suspendată.

Am crezut chiar, atunci, că pregătirile pentru o atât de îndelungată ședere au fost exagerate. Două-trei luni se făgăduiau destul. Totul nu fusese poate decât o trecătoare sminteală a nervilor surmenați, repede vindecată, repede uitată. Subț orice fericire stă ascunsă o cicatrice închisă. A fost să avem și noi cicatricea feri-cirii noastre. Cu atât mai generos că venise de la năluci, care nu lasă urme, și că suferința se ștergea o dată cu nălucile.

Cordelia își petrecea ziua căutând să dea încăperilor orânduiala pe care vor fi avut-o pe vremea când trăiau buncii. Din lăzi scoase la iveală podoabe vechi, cadre și scoarțe păstrate în naftalină; îmi cerea, de zece ori într-un ceas, lămuriri asupra locului unde se aflase cu trei decenii în urmă o pernă, o panoplie de vânătoare, un scrin.

Nu știam să-i dau decât foarte vagi deslușiri, atât cât reținuseră amintirile de copil. Dar mai amănunțit cunoștea locul celui mai neînsemnat lucru Pătru, pădurarul. Acela ținuse, în tinerețe, tovărășie de vânătoare bătrânului și nu contenea să povestească teribile și epice peripeții, din crâncene lupte cu fiarele codrului.

El singur supraviețuise acestor oameni vechi.

Și tot ce adunase în amintirile lui de om singuratic, căuta să-și descarce acum, când găsisese cine să-i dea ascultare.

Pentru bunica avea un fel de compătimire, ca pentru o vietate neînsemnată și discretă, cum se pare că, într-adevăr, trecuse prin viață. Dar pentru bătrân păstra o admirație nemărginită, pe care n-o clătinase [ră] nici cei treizeci de ani câți trecuseră de la moartea lui cruntă și bravă, trântit de glonț hoțesc, în pustietatea sihlelor.

Fusese omul acela așa ori crescuse așa numai în închipuirea lui?

Nu știu, căci tot neamul meu cu mine se stinge, iar amintirile nehotărâte, de copil, nu pot nici întări, nici dezminți imaginea înfățișată de pădurarul Pătru. Așa cum apărea în povestirile lui, părea însă a fi fost un uriaș

cu sânge aprig în vine și de o bărbătească frumusețe, cruțată dincolo de coruptibila destrucție a anilor. Om tare și aspru, iubitor de petrecere în ceasuri rare, când primea oaspeți îndepărtați, de la târgurile din câmp, și om cu mare trecere și slăbiciune pentru partea femeiască, din care pricină, după cât ne lăsa să înțelegem Pătru, pădurarul, bunica își trecuse multe nopți în așteptare și plâns.

Acestea toate mă interesau puțin. Ca și nesfârșitele episoade de vânătoare, plicticoase palavre, în care bănuiesc că fantezia povestitorului contribuia cu o exagerată doză.

Nu venisem pentru aceasta! Oamenii morți rămân morți. Nu merita nici un interes, dacă în trecerea lor prin viață n-au știut să se ridice peste nevrednicile bucurii și suferințe animalice.

De departe, pustnicia acestor bătrâni îmi apăruse întotdeauna cuminte și înduioșătoare. Aflam însă că și aici se ascuseseră suferinți mediocre și plăceri vulgare. Un om zdravăn, un animal robust, care a mâncat, a băut, a ucis alte animale, a râvnit la femeile altora și le-a avut, a făcut să sufere alt animal, cu orizont mărginit, a murit violent, cum se cuvenea încheiată o astfel de viață; în definitiv, ce este aceasta decât existența a milioane și milioane de larve omenești?

Pădurarul Pătru e un moșneag chircit și păros, cu un cap uriaș, tare de urechi, cu ochii încă din cale-afară de vii sub sprincenile stufoase, cu mâini lungi și butucănoase, coborând până dincolo de genunchi; un soi de gnom bărbos, cu o neistovită poftă de vorbă.

Când intră în casă, închide ușa cu îngrijire, ca și cum ar voi să se asigure întâi că nu-și face loc după el niciuna din umbrele nevăzute, despre a căror viață aieva și de mult expirată e gata să înceapă povestire...

Înaintează un singur pas de la prag, își netezește creștetul alb cu o labă de cimpanzeu, își răsucesce căciula, caută ceva în chimir, nu găsește și caută în sân, se uită pe pereți, tușește, a avut ceva de spus și a uitat, așteaptă...

Cordelia găsea întotdeauna ceva să-l întrebe.

Bănuiesc că îl ademenea înadins cu vorba să ajungă la una din povestirile lui, care-i făceau deosebită plăcere.

Femeile găsesc pasionantă orice existență, cât de mediocră și stupidă ar fi, de îndată ce nu e cea imediat apropiată de a lor, îndepărtată în timp ori în spațiu. Participă la drame fictive și rămân insensibile la cele reale și imediate.

Treceam în cealaltă cameră, unde mă aștepta masa cu hârtia neatinsă și cu volumele netăiate.

Auzeam, prin ușa cu scândura uscată, glasurile enervante, întrebările moșneagului surd: „Ha? Ha?”; regretam biroul de acasă, cu ușile duble, din belșug capitonate, ca să nu străbată nici un vuiet și să mă izoleze desăvârșit de larma deșartă a lumii. Dar îmi biruiam îndată nemulțumirea pentru aceste trecătoare neajunsuri. Era doar fericirea noastră la mijloc; ca regimul obligatoriu și strict dintr-un sanatoriu, de unde aveam să ne întoarcem amândoi pentru totdeauna vindecați.

Amândoi.

Căci acum, când Cordelia îmi revenea, începea să mă doară cealaltă viață, la care renunțasem; mă simțeam și eu bolnav de inacțiune, luam hotărâri încă nelămurite să încep ceva, nu știam ce; poate chiar în adevăr mă ispitea gândul acelei opere de maturitate, despre care pomenisem, mințind.

Mă întrebam atunci dacă nu cumva iubirea mea pentru Cordelia nu ființa decât în măsura în care plana asupra ei o amenințare, ca să pălească de îndată ce amenințarea dispărea. Mă întrebam din nou dacă o iubire calmă, sigură și eternă e destul pentru a umple o viață de om.

Răspunsul a venit, și de astă dată, neașteptat.

După o noapte de viscol, când crivățul zgâlțâise ferestrele și chiuise fără istov, răsturnând cu trosnete brazii.

O noapte rea, cu somn de mai multe ori întrerupt.

M-am deșteptat ostenit. Cordelia, înfășurată în haina de lână albă, în fața focului, în jâlț, privea gânditoare jăratecul, cu bărbia în pumni. Când m-a simțit răsucindu-mă în așternut, n-a avut răbdare să aștepte. În loc de bună dimineața, m-a întâmpinat cu o întrebare:

— Nu ai vreo fotografie de-a bunicului...?

Am dat din umeri:

— Știi foarte bine că n-am mania albumelor de familie!

Cordelia părăsi jilțul și veni să se așeze pe marginea patului, răsucind între degete un canaf al hainei de lână.

— Și nu ești curios să afli de ce te-am întrebat?

— Defel! Ți-am spus, mi se pare, de mai multe ori că n-am nici o simpatie pentru acest moșneag berbant, care până la adânci bătrânețe a chinuit o biată femeie, de altfel, o proastă!

Cordelia nu se dădu bătută.

— Totuși, hai să ți-l descriu eu...

— Mersi! Să-mi recapitulezi toate ineptiile cu care mă plictisește, de două luni, imbecilul acesta de pădurar?

— Lasă-l pe pădurar! Începu Cordelia să-și piardă răbdarea. Am să ți-l descriu eu, după mijloacele mele de informație, directe...

Mă privi zâmbind, să-mi cetească surprinderea.

— Directe!... Ce fel de vorbă e aceasta? Am întrebat căscând, iarăși și iarăși, fără nici o presimțire. Ai dat cumva, în sertare, în lăzi, peste vreun document, o schiță?... Îmi amintesc că era prieten cu nu știu ce haimana, care trecea drept pictor... Îi va fi făcut vreun tablou, o mângălitură, în schimbul unei piei de căprioară.

Cordelia dădu din cap, lăsă canaful și își tipări, pe genunchi, haina:

— Cum trivializezi tu realitatea! O cobori întotdeauna la detalii meschine și materiale... Află că n-am găsit nici o schiță și nici un tablou și că te-am întrebat de n-ai vreo fotografie, numai fiindcă voiam să verific dacă imaginea mea corespunde cu ceea ce a fost în realitate.

Acum începusem eu să-mi pierd răbdarea:

— Nu înțeleg ce vrei să spui... Ce e aceea „imaginea ta” și informațiile tale „directe”?

Cordelia îmi feri, cu gestul obișnuit, părul în lături de pe frunte, privindu-mă cu o sclipire de râs în ochi:

— Aceasta înseamnă pur și simplu că l-am văzut cum te văd! Că mi-a vorbit, și mai mult, ca să nu-și dezmință se vede apucăturile din viață, mai înseamnă că și-a permis ceea ce-și permitea cu toate pădurăresele și morărițele lui, de pe vremuri.

I-am repezit mâna, întârziată pe frunte.

Am gemut:

— Iar... Iar începi?

— Ce încep? Întrebă Cordelia cu nevinovăție.

Puteam oare să-i spun? Să-i mărturisesc toată chinuirea care mă adusese aici, gândul cu care venisem, minciuna în care trăiam de atâtea luni? Să-i arunc în față, ca unui bolnav de moarte, adevărul cel crud? Să-i deschid ochii asupra acestei duble existenți monstruoase, asupra nerușinatei desfrânări, care prin somn e încă mai ticăloasă decât a femeilor aținându-ți calea la lumina felinarelor, ca publice adăpători pentru poftele publice?

Atunci s-ar fi zidit între noi tăcerea, și nimic n-aș mai fi putut să știu.

M-am silit (cine poate înțelege forțarea supraumană?), m-am biruit să surâd și să par înveselit foarte de această nouă viclenie a somnului, proxenet cu ingenioase și spurcate ademeniri:

— Așadar, și el?... Tâlharul! Moșneag de șaptezeci de ani și mort de treizeci, și încă tot nu-și găsește astâmpăr! Și nici n-a cugetat măcar ce nelegiuire săvârșește! Cu o nepoată!... Nici nu erai născută când murea el!

— Imaginează-ți! Se miră Cordelia.

Pe urmă, după o pauză, cu ochii plecați, dezmiardându-și cu palmele stofa de lână moale, pe genunchi:

— În orice caz, dacă a fost într-adevăr așa în viața cum mi-a apărut, înțeleg acum toate femeile care alergau după el, peste nouă munți!

Domnilor, din dimineața aceasta, existența noastră în văgăuna sălbatică și pustie de munte a luat ritm halucinant.

Am dat pădurarul afară. L-am alungat cu lovituri de baston când a început să se jăluie. L-am găsit nu știu ce vină inexistentă, de necredință și de hoție.

Într-o tresărire a cugetului, mi-am dat seamă de un adevăr simplu, care stătea lângă mine, în mine, și nu-l aflasem. Anume, că lumea aceea perfidă și mârșavă a somnului mi-o smulgea pe Cordelia, fiindcă îi dădea ceea ce nu știusem să-i dau eu. O iubisem până acum rece, stăpânit, cu o nevoie de a o avea absorbită în mine, cu toată ființa ei sufletească: gând, voință etc. Îmbrățișările noastre erau scurte și aproape caste. Am disprețuit și mi-am dominat întotdeauna animalul din mine. Josnicia poftelor satisfăcute cu scrâșnet de dinți sau cu savantă artă a iubirii mi s-a părut întotdeauna nedemnă de omul ieșit din animalitate. M-am gândit întotdeauna, domnilor, că nu există spectacol mai hâd și mai dezgustător decât acel pe care l-ar oferi ochilor tăi reci, de privitor, încleștarea bestială a doi oameni în ceea ce, fără pudoare, a fost numit spasmul suprem.

Domnilor, o asemenea bestie, lubrică și brutală, am devenit eu.

Sărutul meu fu mușcătură de câine, îmbrățișările mele, dureroase; cu o posomorâtă înverșunare căutam să alung din carnea Cordeliei amintirea tuturor săruturilor și dezmiertărilor ireale din somn, să șterg toate armele invizibile și să epuizez toată înfiorarea simțurilor numai pentru mine.

Am căzut, domnilor, până aci.

Cordelia luneca din brațele mele cu ochii stinși și cu mâinile moarte, cu fruntea atârând greu și cu buzele strivite: pasivă, neînțelegând, și umilită de gemătul meu triumfal.

Atunci am observat întâia oară, apărând sub bărbia rotundă, coborând spre gât, vinișoara albastră, ca sem-nul abia vizibil al ființei ei perisabile și coruptibile.

Ce-au fost nopțile și zilele noastre e dureros și nevrednic să spun.

Închiși în casa de munte, eram doi dușmani, pândin-du-ne. Cordelia, înfricoșată de lacoma mea îmbrățișare, tresărind de câte ori îmi simțea pașii apropiindu-se, ridicând ochi rugători, apărându-și gura și sânii cu palmele mici; eu, cerându-mi prada cu smuncitură de stăpân. O trezeam din somn. O căutam prin întuneric. Ha-ha! De astă dată nu mă mai temeam nici de somn, nici de lumea aceea invizibilă, perfidă și respingătoare, care crezuse că are să mi-o fure, să mi-o smulgă și să o prostitueze, cum face, domnilor, cu toate femeile și iubitele, și copilele voastre.

N-am luat seamă la rotația anotimpurilor.

Închiși între patru pereți, trăiam numai pentru aceasta; lupta între mine și nălucirile somnului era pe viață și pe moarte, nu îngăduia răgaz, nu trebuia să mă distreze nimic, să-mi scape nimic, acum când se apropia victoria definitivă. Și într-adevăr, surâsul extatic, scâncetul din somnul Cordeliei nu mai aveau când, nu mai aveau cum să apară.

Câteodată așipea cu o carte pe genunchi, împuținată la trup și palidă, rezemată de spătarul fotoliului.

Obrazul era ostenit și trist, buzele albe, vinișoara albastră a gâtului se desena neliniștitoare, ca un semn al morții într-un fruct gata să se desprindă. O spionam. Nu trebuia să se lase somnului, ademenirilor lui per-fide. Mă apropiam. Și acum, scâncetul, scâncetul din somn, era numai pentru mine.

A durat aceasta, cât?

Se puteau număra zilele după vraful cărților cetite de Cordelia. Căci nu ne mai vorbeam nimic. Nu mai aveam ce ne spune. Tăcerea tencuise zid între noi. Iar ceasurile treceau, în fâșâiala monotonă a foilor întoarse.

Domnilor, ajung la sfârșit. Vă rog să luați aminte la un sfat. După somn, să știți că al doilea dușman al vostru sunt cărțile. În ele, femeia cea mai castă găsește îndestul venin lasciv ca să schimbe realitatea prezentă, onestă și tangibilă, pe o lume de ficțiuni absurde, unde totul este permis și totul mincinos idealizat.

Am înțeles-o aceasta când am știut că somnul Cordeliei, atât de puțin și de întrerupt cum era, se popula îndată cu eroii romanelor, animați și reîncarnați.

V-ați putut oare închipui și aceasta?

Personagiile acelea de mucava, fără suflet și fără consistență, luând trup în somn, purtând femeia în peisagii de o complezență complice; insule tropicale, parcuri romantice, păduri virgine, țărmuri de mare, lacuri scăldate de lumina lunară, castele oglindite din maluri stâncoase; eroi în armuri grele sau în costume napoleoniene, în haine de sport și în mantii de rajah; tot ce imaginația literatorilor din toate veacurile și din toate națiile au născocit convențional și mincinos, apărând în somn, în vis, apropiindu-se cu pași vicleni, cu ademenitoare și fățarnică lor retorică, invitând la un pas de menuet ori la o promenadă în parcul cu lună, ca să sfârșească întotdeauna răsturnând femeia pe o bancă, pe un divan, pe o pajiște, să le soarbă viața lor caldă și să le pângărească buzele cu gura lor neînsuflețită, care n-a trăit, n-a grăit, n-a suferit niciodată aievea, și totuși, în nevăzut, își are ființă.

Această lume de fantome inanimate invadase acum în somnul Cordeliei, probabil că s-o consoleze de prezența mea unică și monotonă.

Fiindcă eram brutal, ei știau să se apropie cu dezmierdări mieroase.

Fiindcă eram mut, cu dinții încleștați, ei știau să îndruga grațioase madrigaluri.

Fiindcă zile și zile de chinuire îmi albiseră tâmpilele și îmi adânciseră în văgăunele orbitelor ochii sticloși, ei apăreau de o tinerețe scandaloasă, zvelți și elastici ca pajii, puternici ca gladiatorii și ageri ca vânătorii de antilope.

Fiindcă renunșasem la tot, fiindcă eram acum un strigoi al omului care-aș fi putut să fiu, al omului providențial poate și unic, așa cum avusesem drept să fiu, ei erau prinți cu gesturi suverane, genii cuprinzând în tidva lor universul, artiști concurând creația.

Eu rămâneam soțul, eternul soț, cutreierând încăperile ca o fiară în cușcă, pândind clipa să mă reped și să strivesc pe buzele Cordeliei sărutarea lor, să înăbuș răsuflarea lor, să alung amintirea lor, să lupt cu spectrele lor.

Se pot spune? Se pot înțelege acestea? Puteau găsi alt sfârșit decât cel care-a fost? De care mă apropiam cu fatalitatea care conduce imuabila geometrie a aștrilor?

Domnilor, totul s-a întâmplat într-o seară cu cer încărcat, după o zi fierbinte, cu muște lipicioase și cu văzduhul greu de furtuna care nu își găsea dezlănțuire.

Lipisem fruntea de fereastră. Priveam norii vineți, chinuindu-se să se ridice peste creasta munților și căzând îndărăt. Prin spărturile lor, cerul era albastru și adânc, ireal. Chemarea, presimțirea unei lumi de dincolo, unde totul e simplu și clar. Un vânt cutreiera un timp, urla în vârful aspru al brazilor, astupa ostroavele limpezi ale cerului cu nori opaci, cădea brusc, și deodată era o neclintire și o tăcere de panică, într-un sumbru început de întunecare.

Străbăteau sunete foarte de departe, în alte văi, după alți munți, cu fulgere nevăzute. Și iar se dezlănțuia vântul, și iar se oprea brusc, în încremenire.

Tortura aceasta a naturii neputincioase răspundea în mine cu o durere aproape fizică.

O înțelegeam și participam la ea.

Domnilor, nu surâdeți! Ceea ce spun este exact: înțelegeam și participam la această chinuire a forțelor uriașe, paralizate de alte puteri dușmane, nevăzute, luptând surd cu zvâcniri, cu zvârcoliri și cu pauze, ca să-și găsească eliberare. O furtună care nu se poate dezlănțui, stearpă, legată de blestemul vracilor, e, ca orice act, orice faptă, orice viață, nerealizată. Pregătită, anunțată, făgăduită, dar nerealizată. Cum n-aș fi participat dureros la acest eșec al forțelor zădărnice de-un duh al înfrângerilor, fatal?

Mâna rămăsese rezemată de pragul ferestrei, unde se afla vraful ziarelor nedesfăcute: de mult nu-mi mai deșteptau nici un interes. Ochii mi-au căzut mașinal pe un titlu gros, peste care apăsa palma. Am ferit-o, să-l cuprind întreg: Declarațiile d-lui ministru Carol Stănoiu...

M-am întors spre Cordelia, cu un început de exclamație compătimitoare:

— Tot nu s-a mai sfârșit cu imbecilul acesta...!

Cordelia dormea, cu ceafa rezemată în spătarul fotoliului, cu cartea pe genunchi, cu gâtul dezvelit arătând vinișoara albastră, cu o mână strângând sânul și cu buzele palide, întredeschise. Biată figură, ostenită și tristă, umbră din ceea ce a fost!

Am vrut, cu alt suflet, să mă apropii ușor, cu alt suflet, să o dezmierd, să o trezesc din somnul perfid; domnilor, vă jur că în clipa aceea mi-au năvălit deodată în gând cuvinte rare și încă nespuse, în care să mărturisesc toată chinuirea noastră, să-i destăinui tot, să căutăm împreună unde ne stă vindecarea, de unde ne va veni eliberarea.

M-am apropiat în vârful pașilor, am întins amândouă mâinile să o cuprind, și mi-a răspuns scâncetul, surâsul cel rău și desfrânat, descărnând hâd buzele uscate.

Mâinile erau acolo, aproape de obrajii vestejiți, pe care voisem să-i dezmierd.

Au coborât...

Au coborât mâinele la gât, și mâinele au strâns. Mult. Nesfârșit de îndelung.

Până când vinișoara albastră de sub bărbie, prelungită spre rotundul gâtului, s-a învinețit, să plesnească.

Aceasta e tot.

Am ucis visul! Am suprimat somnul!

Eu am fost cel mai tare!

Totuși, ceva n-am să știu niciodată. Cine, cine a mai fost cel din urmă, din ultimul somn al Cordeliei? David? Isaia? Solomon? Pilat din Pont sau Iov, sau Fiul risipitor, sau Lazăr înviat din morți? Cine, dintr-o mie de clienți prea notorii ai raiului sau infernului, din Vechiul... Și Noul testament?

Căci cartea de pe genunchi era Biblia, singura ei lectură îngăduită, de luni.

SIMFONIA FANTASTICĂ

„Știi faptele tale, că nici rece ești, nici fierbinte: o, de-ai fi rece sau fierbinte! Iară fiindcă ești calduț, și nici rece, nici fierbinte, te voi vărsa din gura mea.”

Apocalips (3, 15-16)

I.

PRÉLUDE.

Cei doi vecini nu-și mai găseau astâmpăr.

Se răsuceau în fotolii; aruncau sfruntate ocheade femeilor în largi decolteuri pudrate; își împărtășeau indiscret păreri ghidușe asupra sânilor, umerilor și spinărilor expuse goale la vedere; își făceau aluzii deșănțate la peripeții care-i legau, dintr-un trecut de bună seamă nu prea îndepărtat și în orice, caz bez-metic.

Grigore Stolnicu era silit să-i asculte. Martor fără voie, încarcerat între brațele fotoliului roșu, la început se amuzase. Sfârșea prin a-i urî cu înverșunare.

Îi fusese ușor să înțeleagă cum, dintre cei doi gureși și măscăroși tovarăși de bancă, unul era bucureștean de baștină, celălalt provincial, de curând debarcat în Gara de Nord pentru un dezmăț de câteva nopți.

Vorbeau despre o dansatoare de cabaret cu care chefuiseră până dimineața la patru, așteptându-i și la acest miez de noapte, cu o fidelitate profesională.

Și-o cedau unul altuia, înduioșător de mărinimoși.

Pe urmă trecură în revistă toate însușirile cântărețelor, dansatoarelor și acrobatelor din diferite varietouri, pomenind despre crupa, coapsele și temperamentul fiecăreia cu recea competență a unor arbitri într-un grajd de curse. Și iarăși râdeau.

Erau tineri și erau porniți să se înveselească de tot ce li se întâmplase și avea să li se mai întâmple; să muște din toate poftetele cu dinții plini, să nu cruțe nici o cuviincioasă pudoare și să nu piardă nici un prilej de desfăt.

Mai ales pentru această tinerețe provocatoare și zgomotoasă, Grigore Stolnicu, om grav și ursuz, savantul profesor universitar respectat și temut, îi ura cu toată înăcreala onestității ofensate.

După schimbul de suveniruri comune, care le-au dezlănțuit alte chicotiri de râs, pricepu că „indivizii” – așa îi numea în gând – au făcut oștirea împreună și că acolo au legat prieteșug.

Provincialul căuta să dovedească fostului camarad că nu l-a acoperit zgura mediocrității din mocnita lui urbe periferică.

De aceea supralicita încă în reflecții mai nerușinate, se chinuia să privească mai impertinent prin monoclul sprâncenei drepte și rotea, cu aroganță de irezistibil Don Juan, un obraz învinețit de gâtuiala gulerului prea strâmt, antipatică figură punctată de coșuri roșii, pe care amidonul pudrei albăstriei la scopsese mai dezgustător.

Numai grija nebiruită cu care își pipăia din minut în minut funta îngustă de smoching și coșcova prea scrobită a cămășii trăda o ireparabilă stângăcie de provincial înduminicat.

Un semnal, întâi sfios, de aplauze, pe urmă contagionat din bancă în bancă, dinspre fund spre rândurile din față, și susținut de tropăiturile călcâielor, răcori nerăbdarea publicului.

Grigore Stolnicu se bucură că, o dată cu începutul concertului, zănatecii vecini vor fi constrânși la tăcere.

Dar nu-i era dat să scape atât de ușor.

În loja de alături intrase un grup întâmpinat de plecăciunile vânzătorului de programe. Un domn cu superbă și majestuoasă barbă revărsată pe piept; o doamnă bătrână și puțintică la trup, cu ochelari de guvernantă; o alta, tânără, de-o absentă și extraterestră înfățișare; un june sclivisit și surâzător, care îndată schimbă cu prietenul provincialului din bancă un imperceptibil semn din pleoape, ca o dinainte hotărâtă complicitate de masoni.

Toate privirile, năclăiate de marasmul așteptării, se întoarseră cu o înviorată curiozitate la femeia în vest-mânt verde-auriu, de stil, care era într-adevăr cel mai nobil și mai pur exemplar de frumusețe femeiască din această sală. Lornioanele și binoclurile celorlalte femei, ca întotdeauna, s-au ținut să scormonească lacom și pizmăreț fiecare boabă de perlă a colierului, fiecare cută a rochiei, fiecare buclă a părului.

Femeia în haină verde-aurie primea cu simplitate și nepăsare acest omagiu, cu care fusese, desigur, dintotdeauna deprinsă.

Surâzând elegiac vidului, fără să privească la nimic, juca distrat șiragul perlelor între degetele lungi, subțiri și afinizate, ca toate mâinile ce n-au făcut niciodată nimic. Spuma arămie a părului zburlit într-o savantă neorânduială puneă o înflăcărată aureolă în jurul obrazului cu ovalul pur, deasupra ochilor de culoarea palidă a violetei.

Junele din provincie rămase o clipă cu toată insolența înecată în gâtlej. Dezarmat, nu găsi nici un rânjet de duh să profaneze nepământeasca făptură. Era ceva nou și de-o gingașă fragilitate, cum nu se vedea în capitala lui județeană, unde femeile au sâni lăptoși de doică și mâini noduroase de spălătorită, cu toate rochiile mai scurte de genunchi și cu toate pălăriile comandate direct din Rue de la Paix.

Își rosti sincera și spontana minunare într-un „Aaaa!” bleg și prelung.

Pe urmă, cu nevinovată curiozitate, vru să afle cum se numește și din ce eterice spații interastrale a descins în această lume grosolană și hâdă.

Era acum rândul prietenului să-l uimească.

Și-l uimi într-adevăr într-atât, încât, uitând rolul de cinic și feroce fante venit în capitală să calce într-o apoteoză pe inimi sfâșiate, scăpă monoculul din arcada sprincenii, îl prinse în palmă și nu-și aminti să-l mai încrusteze la loc, ascultând cu cea mai prostită și totală renunțare la sine.

Celălalt, cu programul concertului făcut paravan gurei, îi povestea pe nerăsuflăte, în grăbit rezumat stenografic:

— Ala cu barbă: Ghiojdeanu, consilier la Casație... Soțul! Eternul încornorat... Baba: un fel de rudă de departe... Damă de companie. Mai mult un fel de codoască bătrână. Și ea? Cea mai teribilă podoabă! Cât o vezi de sfântă, e la al șaselea sau al șaptelea amant. Asupra cifrei exacte există încă o controversă. Îi cu-lege și-i leapădă ca pălăriile. Pe trei îi cunosc eu, sunt amic. Actualul e tipul din spatele ei, Gicu, prieten bun. Durează mai mult decât toți ceilalți. Tip tare... Îl admir. Parol! Nelipsit în casă, nelipsit la masă,

indispensabil seara, la concerte, la teatru, la Elysée. Vara în viligiatură. Iarna în streinătate. Fumează țigările soțului, comandă mâncările care-i plac, dă ordin servitorilor... Trio perfect!... Și-a pus în gând să-l facă pe Ghiojdeanu să-și radă barba, și să știi că o face. Așa, numai din sadism! Zece, din club, am prins pariu cu el că n-are să izbutească. Ghiojdeanu e identificat cu barba. E, ca să zic așa: o barbă cu om, nu un om cu barbă. O barbă celebră, cu om. Cea mai frumoasă, mai îngrijită, mai fluvială barbă din capitală. Fără barbă nici nu și-l închipuie nimeni. Ar fi ca o sinucidere. Ca o amputare. Un capitis diminutio!... Și mă tem acum că o să pierdem cu toții: Ghiojdeanu, barba, iar noi, pariul!... Gicu și-a asigurat concursul femeii. Iar când vrea femeia! Ce nu face când vrea femeia? Ți-am spus că e teribil tipul!

— Exagerezi și tu! Protestă fără convingere fostul camarad, săltând pe dos și pe față, în palmă, lentila monoculului, ca și cum ar fi jucat banul sau pajura, să vadă dacă sunt de crezut ori nu asemenea infamii și dacă nu cumva prietenul vrea să-l pună la încercare și să-și râdă de credulitatea lui provincială.

— Exagerez? Păcat că pleci peste două zile! Până la sfârșitul săptămânii ai vedea minunea minunilor, de care au să se crucească toți Bucureștii. Duminecă, la zece seara, expiră termenul pariului, și Gicu ne-a jurat că are să se prezinte cu el, la Operă, tuns, ras și frizat... Privește și tu!

Spunând, se uită peste umăr, spre lojă, cum se uită și camaradul din provincie, cum se uită fără voie și Grigore Stolnicu, profesorul grav și posac.

Femeia în verde privea serafic, în nevăzut. Domnul cu barbă își dezmiarda drăgăstos și melancolic podoaba celebră în toată capitala. Iar de la spatele femeii, Gicu, clipind mehenghi și triumfător din ochi, făcu prietenului un semn cu dosul mâinei de-a lungul obrazului, plimbând un brici invizibil.

Pantomima nu mai îngăduia nici o îndoială.

— Ai văzut? E sigur pe el, tipul!

— Și ălălt? Consilierul!... Ce imbecil! Cum poate suporta? Se indignă amicul din provincie, al cărui cinism de paradă era numai o pojghiță subțire peste o fire tihnită de viitor soț, cu halat și cu papuci.

— De ce imbecil? O iubește și atâta tot. O iubește și trebuie să suporte. Se face că nu vede. În orice caz, nu-i excepție. Toți soții sunt imbecili prin defi-niție!

„Canaliile! Ce canalii, de luat în palme!” se frământă pe loc, prizonier între brațele fotoliului, Grigore Stolnicu, solidar cu soarta soților, fiindcă și el era însurat, mâhnit pentru soarta consilierului cu barbă celebră, fiindcă îl cunoștea vag, de la băi, de acum doi ani, când se arătase un cărturar subțire și un om de lume, cu deosebire afabil.

Un murmur în toată sala și un foșnet de programe anunță, în sfârșit, începutul.

Strunele vioarelor suspinară gătuite acorduri, contrabasul gemu ca un bondar aterizând, o piculină chicoti, gădilată.

Intră, cu pași zvelți de menuet, „Maestrul”, alintată odraslă a capitalei, primit cu aplauzele tuturor palmelor subțiri de femeie. Surâse, salutând și

mulțumind cu grație de elastic paj năpârlit de bucle, porunci autoritar cu bagheta cucernică tăcere și, răsucindu-se pe călcâie, îndoliat greier cu plastron alb, crucifică brusc brațele în aer, dezlănțuind toate alămurile.

Grigore Stolnicu răsuflă ușurat. Efluviul sunetelor îl legănă îndată într-o lume odihnitoare, după jumăta-tea de ceas cât îndurase supliciul vecinătății care-i scrâșnise pe nervi.

Ascultă atent și grav, cum săvârșea cele mai neînsemnate acte ale vieții. Cu toată încordarea de fost elev sânguincios și de dascăl care își prepară fiecare prelegere, metodic și savant, cu un impunător dosar de fișe.

Nu iubea muzica și nici nu o înțelegea.

Dar tocmai de aceea, ca să-și combată o nevrednică infirmitate, își poruncise să nu lipsească toată iarna de la nici un concert. Iar la acesta dintâi venise pregătit după două ceasuri de conștiincioasă inițiere, ci-tind într-o enciclopedie muzicală viața și opera fiecărui compozitor din program, interpretarea bucăților și comentariile criticilor cu autoritate mondială.

Nu pricepea și nu simțea, dar de cea dintâi simfonie fu deplin mulțumit.

Urmărise pe rând: cum adoarme pădurea cu ultimile triluri de păsări, cum clipotesc somnoroase izvoarele, cum apar îmbrățișați amanții și cum răsare luna, toată ascensiunea crescândă a pasiunii, jurămintele, apariția înșelatului care a pândit lupta în codru, moar-tea amantului, bocetul despletit al femeii la care participă, deșteptate, toate acordurile vii ale pădurei, acalmia dinainte de zori și răsăritul triumfal, în cântecul cristalin gâlgâit al ciocârliei... Fără enciclopedia de acasă i s-ar fi părut o înșiruire incoherentă de sunete. Prevenit, participa la toată desfășurarea orchestrală și aplauda cu însuflețirea recunoscătoare a omului care a mai descoperit încă un prilej să-și dovedească o superioritate necunoscută.

Când, Maestrul” mulțumi cabotin la necurmata deturnare a aplauzelor înclinându-și alintat mijlocul subțire, Grigore Stolnicu se răsuci și el să privească sala în urmă, cu sentimentul că ceva din aceste aplauze i se adresau și lui, ca unul care se identificase atât de miraculos, de la prima dată, cu toate instrumentele de coarde și de vânt ale Filarmoniceii.

Cu întărită încredere, de auditor acum bine încercat și predestinat unei apropiate și totale competențe, se instalează mai vârtos în jâlț, să asculte partea a doua.

Cunoștea, din textul enciclopediei, legenda pe care se află brodat poemul simfonic. „Către sfârșitul tine-reții sale, magii spunându-i că steaua-i apune, Iskender străbate Iranul, căutând floarea nemuririi...” Grigore Stolnicu surâse satisfăcut, cu o dinainte aprobare. Se încruntă însă îndată, îndreptându-se de mijloc, contrariat. Nu regăsea nimic. Nu recunoștea nimic. După lunga melodie a vioarelor, bașii au rămas singuri, ca în marșul funebru din Eroica lui Beethoven. Enciclopedia nu spunea așa ceva. Cercetă programul. Scria negru pe alb: „Paul Dukas – Peri!”

Nu el, așadar, și nu programul se înșelau, ci în-treaga orchestră.

Tânărul din provincie, cu gâtul strangulat în gulerul prea înalt și strâmt, îi ghici nedumerirea și se plecă binevoitor să-i șoptească, eliptic:

— S-a schimbat ieri... Repetiția generală, Berlioz: Simfonia fantastică. Cererea publicului... A fost anunțată în ziare.

Grigore Stolnicu uită să mulțumească, neplăcut surprins că un individ atât de antipatic părea că înțelege și simte cu atâta convingere introducerea acestei Simfonii fantastice, despre care el nu știa nimic și nici nu auzise vreodată.

„Desigur, se prefac. Snobi dezgustători!”

Tinerii ascultau însă cu sinceră participare, fiindcă toată flecăreala lor necuviincioasă de adineaori nu-i împiedeca să simtă cu toată ființa ceea ce Grigore Stolnicu nu apucase să învețe din Enciclopedia lui nououă, în două volume.

Își adună toată luarea-aminte. Vioarele îi vorbeau însă într-o limbă cu desăvârșire streină. Înăbuși un căscat lăcrimos. Închise o clipă ochii și îi deschise îndată, amintindu-și ce-ar putea să creadă și să spună oricine l-ar recunoaște din sală, pe el, Grigore Stolnicu, savantul grav și profesorul respectat, moțând de somn la concerte. Deschise ochii. Flautul anunța catifelat apariția iubitei, în ceea ce Berlioz numise „ideea fixă” a Simfoniei...

Grigore Stolnicu văzu altceva.

Înaintea privirii îi căzu pricina tuturor întâmplărilor care aveau să-i cutremure și să-i răstoarne viața.

II.

DÂNSE MACABRE.

În jâlțul din fața lui Grigore Stolnicu se afla un domn chel, scurt și gras.

Una din acele chelii totale, perfecte și lucioase, care oglindesc lumina candelabrelor ca globurile poleite din grădini. Iar pe chelie se plimba o muscă... O muscă, la sfârșitul lui noiembrie, aceasta dovedea o vitalitate excepțională! Desigur, o muscă dezmoțită de căldura încropită a caloriferului.

Musca se plimba pe luciul cheliei, parcurgând-o în linie dreaptă și în diagonale, în zigzaguri și în spirale, descriind cercuri și traversând-o grăbit, ca și cum și-ar fi amintit deodată că a uitat ceva în celălalt capăt. S-ar fi spus că se îndărătnicește să descopere un cât de invizibil cusur acestei sfere perfecte, o imperceptibilă neregularitate ori un anemic fir de păr. Sau poate că dresa un plan parlat al acestei suprafețe desăvârșit netede; poate că era purcesă să încheie o minuțioasă măsurătoare, după o metodă inedită și proprie, de arpentaj.

Domnul gras încercă de câteva ori să curme lipicioasa promenadă, ridicând brațul scurt să alunge insecta.

Apărarea fu stângace și fără efect.

Mâna nu ajungea până la destinație: musca se ridica în linie dreaptă, descria câteva evoluții de zbor planat, pe urmă revenea descinzând direct pe chelie, hipnotizată de oglinda sferică.

Posesorul cheliei renunță, filosof, la neizbutitele tentative.

Dar Grigore Stolnicu, el, nu putea renunța.

Se simți fascinat de chelia roza și de întrepridele explorări ale muștei, străbătând în toate direcțiile acest deșert sticlos, fără oaza unui singur smoc

de păr. Cu absurd și concentrat interes, urmări zigzagurile capricioase, așteptă neliniștit de câte ori musca se oprea. Nesimțirea domnului din față îl jignează personal, ca o inferioară nesimțire a întregii spețe umane. Cum de poate suporta? O muscă parcurgând cu mersul ei aderent o chelie trebuie să fie cea mai iritantă senzație... Și ălălalt ascultă fără nici un semn de impacientă.

El nu mai ascultă nimic: orchestra, cu toate cele șaiszeci de instrumente și cu „Maestrul” gesticulând din baghetă, nici nu mai există pentru dânsul. E cu totul adunat aci, la chelia hipnotică și la excursia muștei.

Un îndemn rău, absurd și bolnav, pe care îl cu-noaște și de altă dată, a pus stăpânire pe el. Dacă ce-lălalt nu simte, trebuie să alunge el musca, fiindcă nu circulă numai pe bila luciu-trandafir a necunoscutu-lui din față, ci îi pare că îl gădilă cu mersul ei mărunț, aci, direct, pe meningeala lui Grigore Stolnicu.

Orchestra cânta scena câmpenească: cei doi păstori dialogând din cornul englez și oboi, în susurul arborilor legănați de vânt.

Grigore Stolnicu începu să sufle și el, ușor, printre buze, aplecându-se și slobozind asupra dezerticului peisagiu lipsit de vegetație din chelia domnului o boare abia simțită, ca un austru primăvăratec.

Musca, alarmată de acest anormal fenomen atmosferic, se opri, cercetând parcă să vadă dacă nu e o simplă părere. Își șterse cu două labe mustățile invizibile. Înaintă câțiva pași, să constate dacă vântul e de caracter general sau numai local. Se ridică în zbor planat, să verifice până la ce înălțime au putere curenții, și ateriză imediat, lămurindu-se că are de-a face numai cu un fenomen parțial.

Celii și bașii orchestrei anunțau apariția iubitei în mintea îndrăgostitului. Inima i s-a oprit. O presimțire dureroasă i-a sfredelit gândul: „Dacă iubita îl înșală?” Și totul deveni furtunos și patetic în strigătul instrumentelor.

Grigore Stolnicu își înțeți și el suflarea, care transformă austrul în început vijelios de crivăț, păstrând în același timp aerul cel mai nepăsător din lume, cu ochii întredeschiși și cu totul absorbit la melodia păstorului, rămasă acum să suspine singură, fără răspuns.

Domnul chel din față se mișcă strângând gulerul hainei mai înalt, pe ceafă. Desigur, protesta lăuntric împotriva acestui Ateneu atât de prost gospodărit, încât lasă curentul ușilor deschise să nenorocească lumea nădușită.

Musca fixase, în sfârșit, un punct care-i părea, din cine știe ce tainică pricină, demn de o deosebită atenție.

Sonda cu trompa, pipăind terenul intact, cum fac căutătorii de izvoare, cu varga, când descoperă după magnetismul planetei șuvoaiele subterane de apă. Poate căuta porii nevăzuți, pe unde brobonește sudoarea.

Făcea câțiva pași de-a-ndărăteala, descria un cerc, se înălța plutind suspendată să privească terenul din ansamblu și revenea încăpățânată să ciocănească în același și același punct.

Posesorul cheliei asculta cu absorbită luare-aminte de pătimaș meloman. Câteodată numai mișca toată chelia pe osul craniului, ca o perucă

de boscar trasă cu o invizibilă sfoară. Musca nu simțea, cum nu simt pământeni mișcările de rotație și de translație ale planetei. Tenace, ciocănea înainte.

Grigore Stolnicu își șterse un rând de sudori.

Căută cu deznădejde să gândească la altceva, impunându-și să ignore existența muștei și existența cheliei. Se uită în plafonul roșu și circular, înflorit cu greoaie ornamente, ca sala de sudație a unei băi turcești. Numără becurile, făcând proba numărătorii de la dreapta la stânga și invers. Citi cu luare-aminte data de dea-supra scenei: 1888, calculând vârsta Ateneului; citi inscripțiile, rememorând artele și științele umane: Fizica, Matematica, Geografia, Muzica, Pictura, Literile...

Cu ochii închiși căută să-și imagineze cum ar înțelege el episoadele zugrăvite în locul rezervat pentru Marea frescă; începând cu moartea lui Decebal la Sarmizegetusa și sfârșind cu apoteoza încoronării, la Albalulia. Pe urmă își recapitulă toate clădirile cu dom circular, după al căror chip și asemănare a fost clădit Ateneul: Panteonul lui Agrippa, Castel Sant-Angelo, Mausoleul lui Teodoric cel Mare, Biserica Sfânta Constanța din Roma.

Cugetul îi rătăcea în cele mai depărtate și diverse domenii: adânc în timp și departe, la capătul lumii, în spațiu; dar ochii reveneau încăpățânat la musca drăcește danțându-i sub privire, iar îndemnul rău și tiranic îl împingea să încerce cele mai nevrednice mijloace pentru a o alunga să-și caute altă chelie în sala, slavă Domnului, populată cu îndestule chelii, cu a dirijorului în frunte.

Marche au supplice – allegreto nori troppo – intona acum orchestra. Artistul visează că și-a omorât iubita. E osândit la moarte și e târât la locul execuției.

Pași mărunți, ca ai muștei, însoțesc convoiul.

Explozia bruscă a instrumentelor, retezând fluidul suspin de clarinet, evocă ultimul gând al iubitei, brutal întrerupt de cuțitul execuției. Neașteptat, cu o șiretenie lipsită de premeditare, Grigore Stolnicu se prefăcu că strănută. Musca zbură o singură clipă, târâtă de intemperia erupției, și reveni, cu promptitudinea unei santinele care nu-și părăsește postul până la moarte.

Domnul absorbit nici nu luă seamă la aceste peripeții. Grigore Stolnicu își aminti o scurtă și amară povestire a lui Cehov, unde un copist e dat afară din slujbă și moare, fiindcă a strănutat într-o seară, irreverentios, la un spectacol, în spatele unui personaj important.

Se acăță de această nădejde, silindu-se să-și aducă aminte unde a citit istoria, când, cum era cartea și cum se numeau personagiile... Mintea îi refuză orice lumină, într-un negru neant. Ochii reveneau fascinați la obsedanta insectă, care trăgea pe globul de fildeș roz nevăzute meridiane, transversale paralele și poate liniile unor himerice curse de pacheboturi, cum se văd punctate drumurile transatlanticelor pe sferele pământești din vitrina companiilor de navigație.

Întoarse capul, să-și distreze privirea la alte epi-soade mai puțin obsedante din sală.

Văzu loja în care se afla femeia în haină verde, ascultând cu bărbia în pumn și cu ochi angelici; la spatele ei, Gicu, tipul tare; alături, consilierul cu barbă celebră, dezmiardându-și gânditor somptuoasa podoabă virilă. Vru să reconstituie romanul sau drama, sau comedia acestui întreit grup conjugal: ochii se întoarseră alarmați la dansul muștei pe chelie, ca și cum s-ar fi îngrijorat ca nu cumva să sfârșească înainte de a prinde de veste.

Oftând, se așternu încruntat, cu toată încordarea voinței, să asculte... Visul unei nopți de Sabat, cânta de astă dată orchestra. Artistul se crede într-o horă de strigoi, înconjurat de năluci înfiorătoare și de hidoși monștri, adunați să dănțuiască la înmormântarea lui. Instrumentele se întreceau în bizare sunete stridente: la țipete îndepărtate răspund alte țipete de aproape. Grigore Stolnicul își alege din toată estrada un personaj și un instrument, care să-i țintuiască luareaaminte bolnavă, substituindu-se infamei gâze și hipnoticei chelii.

O clipă crezu că a găsit.

În stânga și în fundul scenei, contrabasul îi apărură demn de toată atențiunea.

Îl ținea înșfăcat de gât un personaj înalt, grav și cu barbă, mândru de instrument și mândru de rolul său. Când nu cânta, părea tot atât de fălos ca un australian din ținuturile hiperboreene, pozând înaintea unui aparat fotografic alături de un instrument bizar și monstruos, poate capcană de vânătoare, poate instrument muzical, poate cutie misterioasă de vrăji, poate unealtă de supliciu, poate sicriu, poate un idol...

Deodată se apropia un pas. Strângea mai zdravăn gâtul cutiei sonore de lemn, s-o asfixieze. Trăgea cu arcușul câteva mârâituri joase, ca o borboroseală de înecat, reteza un sunet, înăbușindu-l pe strună, și imediat, după ce sfârșea, rezemat într-un picior, în neclintire de statuie, privea triumfător sala, cu o superbie demnă de un mai nobil rol.

Ochii lui Grigore Stolnicu însă, reci la acest vesel și atrăgător spectacol, se întorceau irezistibil la muscă și la chelie.

Strigoi dănțuiau urlând mai desfrânat. Iubita apare la orgia valpurgică și e întâmpinată cu chiote dezmățate: melodia ei suavă și-a pierdut noblețea austeră, e acum un joc trivial și grotesc. Toată orchestra pare molipsită de frenezia rea și deșăntată, toate instrumentele urlă și chicotesc infernal; iar musca de pe chelie, ca și cum ar întrupa în minuscula ei făptură tot clocotul acesta nebunesc, sare, horește, se învârte, țupăie și bate din piteni pe luciul sticlos.

Grigore Stolnicu simte un gând stupid invadându-l. Să ridice palma ușor, uite așa, ușor, și plisc! Să turtească musca jucăușă, curmându-i bezmeticul sabat...

Își șterse fruntea, cu batista mototolită de sudoare. Ca din greșeală, cercă un vicleșug: mișcându-se din loc, atinse cu programul chelia, alungând musca o clipă și cerându-și politicos iertare.

Domnul se răsuci pe jumătate, plescăind un „Țî-țî” impacientat. Tânărul vecin, cu obrazul punctat de coșuri, îl privi curios și nedumerit. Gulerul lui Grigore Stolnicu deveni learcă de nădușeală, să-l stoarcă.

Știa acum că nu va mai scăpa decât fugind. Își încleștă amândouă mâinile de brațele fotoliului, cu ochii lărgiți la sabatul muștei, cu toată voința deznădăjduit încordată, să nu dea ascultare îndemnului perfid: „Uite așa! Ușor, ridic palma ușor de tot, ușurel, și pe urmă, fulgerător: plișchi!”

Nebuneasca orgie a orchestrei și năucul dans al muștei atingeau acum paroxismul. În stridentă întrecere de chiote se amestecau dangăte funebre de clopot, parodia de Dies irae se împletea cu hora de strigoi, toate alămurile, coardele, tobele, talgerile, dezlănțuite, umpleau sala de toate răcnetele iadului și se concentrau în mărunțul joc pe loc al gâzei demonice.

În ignoranța sa totală întru cele ale muzicei, Grigore Stolnicu nu știa când se va sfârși Simfonia..., să-i sfârșească și lui supliciul. Încă zece minute? Cinci? O! De-ar rezista să nu ridice palma ușor, uite așa, ușoruușurel, și repede, plișchi! Să curme chindia muștei!

Nu așteptă nici zece minute, nici cinci. Cu înfățișare suferindă și neținând seamă de toate țâstăiturile scandalizate, își făcu loc, ridicând tot șirul publicului din bancă, și o zbughi spre ieșire, la aer și la libertate.

III.

CHORAL.

Cu mâna rezemată de perete, încălțându-și galoșii la garderobă, simți cum îl scutură frigul culoarelor glaciale prin cămașa ud lipită de trup.

Nu așteptă restul, lăsând mărinimos bancnota întreagă, și călcă dușmănos, cu gulerul blănii ridicat, pe scări, în noaptea rece și pură.

Ningea.

Cea dintâi ninsoare din acest an. Când intrase în sală, abia fulguiau câteva stelute singuratice și timide. Acum se așternuse pe iarnă deplină.

Sub picioare, zăpada se strivea moale și mătăsoasă. În vitrinele luminate, fulgii jucau festiv, ca o ninsoare artificială, de teatru.

Femeile înfășurate în blănuri scumpe și calde chicoteau sonor, întinzând mâinile smulse din mănuși să culeagă stelele cristaline și albe, își ofereau obraji să simtă acățându-se fulgii în gene, vorbeau vesel și bucuros, cum fac totdeauna orășenii la prima ninsoare.

Grigore Stolnicu pășea în această generală îmbucurare, a firii și a oamenilor, încruntat și deznădăjduit.

El știa ce însemnase aceasta, iar sufletul îi era amar.

Porni spre Șosea. Mișcare! Îi trebuia mișcare. Și, grăbind pașii, fugea de el.

„A treia oară! Aceasta mi se întâmplă a treia oară!” gemu, scuturat de frigul care-i îngheța cămașa udă, sub blană.

Într-adevăr, aceasta i se întâmplă a treia oară, în doi ani.

Ceva necunoscut, insinuant, rău și inexplicabil, se strecura în viața lui simplă, rectilinie și lipsită până atunci de orice mister și orice surprize.

Era om tare, stăpân pe el, măsurat în fiecare act, când o imperceptibilă sminteală a mecanismului precis îl alarma acum pentru a treia oară, făcându-l să se aplece cu spaimă deasupra unei genune, atras afund, irezistibil. Nu se recunoștea. Nu-și explica. El, care își explică totul și nu întâmpinase în viață-i nici o turburare și nici un obstacol.

Căci era un rar și mândru exemplar omenesc Gri-gore Stolnicu, „acest fiu al operei sale, glorie a învățământului și științei românești”, cum îl numea cu drept cuvânt un anuar universitar sub fotografia în țăpână ținută de gală, cu tot șiragul de decorații făcând zaimf multicolor deasupra inimei lui uscate și reci, de cărturar.

Totul fusese socotit în existența aceasta: totul prevenea, înlăturând cu ani înainte cea mai neînsemnată stavilă care i-ar fi întârziat înălțarea metodică. Grigore Ionescu-Stolniceni fusese semnătura lui de student sânguincios sub primele articole de filologie, Grigore Ionescu-Stolnicu devenise semnătura mai târziu, în anii doctoratului, ca pe urmă să se prefacă în Grigore Ion Stolnicu și, în sfârșit, în decretul catedrei definitive să rămână Grigore Stolnicu, simplu, spre a se deosebi pentru totdeauna de liota loneștilor anonimi, mediocri și obscuri, din această țară abundând în prea mulți lonești.

Dar chiar numai banal și comun Grigore Ionescu de-ar fi rămas, și tot s-ar fi aflat astăzi înaintea tuturor, distanțându-i de-o poștă, într-o carieră care i-ar fi înnobilit numele, cum a onorat universitatea și știința românească. Studiile lui sunt citate în cursurile savanților; prelegerile lui sunt populate întotdeauna până la ultimul loc din amfiteatru; autoritatea lui a crescut în fiecare an, și deodată, neașteptat, în calea deschizându-se neted întinsă până la sfârșitul vieții și carierei, firul acesta subțire și roșu, care-i joacă nălu-ciri pe dinaintea ochilor și îl atrage în cele mai bezmetice ispite...

IV.

RONDO CAPRICIOSO.

Întâia oară a fost acum doi ani când Grigore Stolnicu s-a mutat în casa cea nouă, încăpătoare și monumentală, ca să corespundă înaltei situații.

Tot atunci își primenise și mobila salonului.

Era o mobilă minunată, sobră, într-un stil unitar și sever, cum comandase după îndelungă chibzuială din catalogul Expoziției decorative, din acel an, la Paris. Alesese în cea mai bună înțelegere cu nevasta: amândoi aveau drept să se simtă deopotrivă de orgo-lioși că atât de repede și de iscusit știuseră să se acomodeze cu ritmul veacului, în vreme ce la ceilalți colegi de facultate interiorul caselor dovedește o jalnică lipsă de gust și o atât de sărăcăcioasă și mucegăită fantezie. Ca la decan, bunăoară, unde camera de primire e mai urâcioasă decât o cancelarie de arendaș.

Iar în mijlocul acestei desăvârșite înțelegeri, când totul era orânduit, nemotivat, Amelia, cu toate discu-țiile și argumentele lui, se încăpăținase să păstreze oglinda venețiană, moștenită de la bunici.

E drept, una din cele mai frumoase oglinzi venețiene care au ieșit vreodată din fabrica de la Murano. Uriașă, ornată cu împletituri străvezii de sticlă și cu albastre, verzi și purpurii caboșoane, împodobită cu trei mănunchiuri de sfeșnic de câte trei brațe fiecare, dar cu desăvârșire nelalocul ei, în armonia strictă și simplu geometrică a salonului.

Discuția s-a înveninat până la cele mai grele cuvinte și imputări. Cea dintâi, în zece ani. Îl surprindea mai cu seamă încăpăținarea ne justificată,

orbească și neclintită a Ameliei, îndeobște docilă și cu temperament de moluscă.

Trei zile nu și-au vorbit, așezându-se muți și ostili, unul în fața altuia, la masă, ocolindu-și privirile, adresându-se prin intermediul slugilor: „Întreabă pe domnul dacă servește cafea!” „Vezi dacă conia iese astăzi în oraș!”

Dar la sfârșit, tot voința femeii a biruit.

Oglinda a rămas, pretențioasă, și întortocheată, să anuleze stilul net și atât de modern al salonului de primire, tronând în mijlocul peretelui, demodată, agresivă și ridicolă.

Grigore Stolnicu evita să mai intre în salon, îi părea că oglinda rânjește, făcându-i în ciudă, și că tustrele sfeșnicele de sticlă, cu ale lor câte trei brațe, încep crăcește să-i dea cu tifla.

Se silea să n-o vadă când trecea din întâmplare. Se așeza cu spatele când primea mosafiri, să n-o aibă sub privire. Dar abia pășea pragul și nu-și mai putea desprinde ochii; iar când stătea cu spatele la dânsa, avea impresia că-l strâmbă pe dindos, că-i deformează fie-care gest, că-i parodiază solemnitatea profesorală, tăindu-i toată pofta de vorbă și silindu-l să ia o înfățișare atât de preocupată, încât mosafirii se ridicau să plece, crezând că-l rețin de la cine știe ce grabnice afaceri sau că e abătut, din cine știe ce neplăceri.

Până când, într-o după-amiază, la birou, în mijlocul lucrului, prezența oglinzii în încăperea de alături i s-a părut deodată atât de monstruoasă și de imposibilă, că n-a rezistat îndemnului să meargă în prag și s-o mai privească o dată.

Era o mare liniște în toată casa.

După-amiază deșartă de duminică.

Amelia lipsea; lipsea și fata din casă. În tăcerea nefirească, oglinda se lăfăia arogantă pe întreg jumătatele de perete, iar cele trei sfeșnice cu câte trei brațe îi trimiteau de trei ori câte trei tifle nerușinate.

Ca și adineaori, fruntea i s-a scaldat în sudoare, înaintea ochilor jucau numai cele trei sfeșnice de sticlă răsucită, gesticulând scâlâmbăiat.

S-a întors și a luat bastonul din antret, s-a apropiat ocolit ca la pândă și, cu sete, a lovit de două ori, în plin, drept în mijlocul lacului imobil de lumină.

La întâia lovitură, oglinda a rezistat. Era doar de cel mai durabil și mai garantat cristal! Dar la a doua izbitură, o stea neagră și uriașă a plesnit raze inegale de la mijloc spre lături, și o țandără i-a zburat la picioare.

Liniștit și eliberat de tortură, a închis ușa, a pus bastonul la un loc și a lucrat cu spor, până ce s-a făcut întuneric în birou. Pe urmă a ieșit la plimbare; era, ca niciodată, bine dispus; s-a trezit fredonând, el, care n-avusese niciodată ureche muzicală și nu izbutise să învețe până la sfârșit o cât de banală arie.

Când s-a întors acasă, scandalul era în toi. Toată vina cădea, firește, pe fata din casă, care făcuse dimineața curățenie. Desigur, scăpase peria de măturat păianjenii ori altceva.

Nici o clipă, Amelia nu și-a închipuit că adevăratul vinovat s-ar putea să fie el, care fuma, atât de calm și tăcut, țigarea, Nici atunci când, după ce-a sfârșit de plâns, cu ochii roșii, i-a spus cu mustrare:

— Ei, acum, Grigorel, ești satisfăcut. Ai scăpat de oglinda care-ți stătea pe suflet!

Nu știa, Amelia, cât de adevărat vorbise!

Pe fata din casă au dat-o afară. Mai ales că în dezvinovățirile ei deznădăjduite, năpăstuita, epuizând toate argumentele, ajunsese la amenințări neobrăzate și fără sens.

V.

ANDANTE, MA NON TROPPO.

A doua oară a fost întâmplarea cu telefonul.

Tot atât de absurdă și înfigându-se tot atât de neașteptat, să-l tortureze până ce și-a găsit singur eliberare.

Lua masa la un restaurant cu un fost coleg de școală, acum inginer, pe undeva, pe Valea Prahovei. Inginerul nu era singur; își adusese încă trei confrăți, prieteni, mai tineri. Trei indivizi din neamul vorbăreț și zeflemist, pe care el nu s-a învățat încă să-i sufere.

Unul, cu deosebire, îi zgâriase nervii cu hohotul izbucnind chicotit, ca un copil care se gădilă. Era roșcat, cu pistrui și cu nasul în sus, adulmecând parcă aerul să vadă de unde ar putea culege un motiv de giumbușlucuri.

Imita foștii profesori, directorul societății petrolifere unde lucra, actorii și diferite personaje politice. Le strâmba glasul și le parodia gesturile. Ceilalți făceau un haz nemaipomenit și păreau mândri grozav de un asemenea camarad.

Când tăcea, se întreceau să-i aducă aminte:

— Matache, te rog... L-ai uitat pe Iohn Brambury, când vine în inspecție.

Matache își pune ochelarii pe vârful nasului, pufăia nemulțumit în dreapta și în stânga, pe nări, vorbea răs-tit, gutural, sacadat, ca Iohn Brambury, în inspecție.

Pe urmă, către sfârșitul mesei, încălziți de vin, începuseră să povestească diferite farse, cu mai mult ori mai puțin duh, din anii de politehnică. El asculta distrat și oarecum disprețuitor.

De altfel, era sigur că îndată ce se vor despărți, spre înveselirea amicilor, Matache are să-l imite, cum stă sever, cum mănâncă și cum tace, cum ține furculița și cum deșartă paharul. Dar puțin îi păsa.

În aceste amintiri din junețea școlară, tot Matache, cel roșu și pistruiat, juca rolul de căpetenie. El iscodise toate și tot el le povestea, cu o modestie inocentă, din care scotea cele mai irezistibile efecte de răs.

Camarazii îi dădeau ghes când părea că a sărit un capitol din repertoriu.

— Dar aia, Matache?... Aia cu telefonul? E formidabilă. Zi-o tu...

— Teroarea telefonului...”? E bună! Recunosc cu modestie Matache. Aia spun și eu c-a fost bună.

Și povesti „Teroarea telefonului”.

Era o născocire prostească și de-o scandaloasă lipsă de gust.

Alegeau din cartea de telefon un personagiu; de obicei, unul antipatic, grav și cât mai ocupat. Avocați, medici celebri, oameni politici.

Chemau numărul. Dacă la telefon răspundea servitoarea ori secretarul, rugau politicos să se prezinte chiar victima la receptor, fiindcă aveau o comunicare personală. Pe urmă, când glasul întreba cu nevinovăție, după o scurtă introducere, se năpusteau cu o ploaie de cuvinte injurioase, frânturi de versuri, nume înșirate incoherent, ca un monolog absurd de nebun.

Până când victima trântea telefonul.

A doua zi începea altul, din altă parte, chemând întotdeauna același număr.

În mijlocul mesei, la restaurant și la cafenea, unul din cei trei se ridica amintindu-și că și-au cam neglijat în ziua aceea victima; dădea fuga la cabina telefonică, își debita monologul și se întorcea pe urmă să-și vadă liniștit de treburi.

Teroarea aceasta scosese din sărite câțiva nenorociți. Cu deosebire un dentist, faimos pe vremuri.

Îl chemau: „Alo! D-rul Fuchs? Domnule doctor, v-aș ruga dacă aveți cinci minute... Alo? Ascultați...?”

Omul asculta atent, crezând că are de-a face cu un client care cere o oră de consultație.

Și atunci începea monologul dobitocesc, înșirând tot soiul de nerozii, cum Matache improvizează o mustră: „Cinci căței de usturoi turbați m-au mușcat aseară de măseaua de minte, însă Ghiță Berbecu a fugit pe sârma de telefon strigând: „Săriți, oameni buni, că briciului meu i-a crescut barbă! Dar ce barbă-bărbărie, care stă în colivie, pe o stâncă neagră, într-un vechi castel, te-am așteptat, tu însă nu-uuu, tu însă nuu-uu...!”,,”

Toate rostite volubil, ca să nu îngăduie nici o întrerupere. Celălalt trântea telefonul, înjurând. Și își înjura acum și clienții cei adevărați, care-l chemau fără nici o intenție șugubată, fiindcă bietul dentist era sigur că toată introducerea nu era decât un vicleșug perfid al misterioșilor conspiratori, ca să-l rețină cu pâlnia în ureche până începe țicnită lor persecuție.

Lumea scornise că dentistul a înnebunit; clienții au început să-l părăsească; nenorocitul slăbise, nu-și mai rădea barba, îi tremurau mâinile; când auzea clopoțelul telefonului, strângea pumnii, amenințând și spumegând.

Aceste toate le povestea Matache, cel roșu și pistruiat, cu o ipocrită și nerușinată modestie, spre înveselirea celorlalți doi comparși, strâmbându-se de râs, ștergându-și lacrimile și exclamând...

— Teribil Matache ăsta!... Unic. Zi, Matache, cum făcea doctorul Fuchs când îl chema vreo clientă adevărată la telefon?

Matache, rotunjind din pumn o pâlnie imaginară de telefon, se oțăra ca doctorul Fuchs, înjurând și stropșindu-se cu cele mai comice schime.

Grigore Stolnicu ascultase cu scârbă, cum ascultase adineaori cei doi vecini flecari de bancă. La masa de alături, un individ mânca hulpav și clefăind o coșcogea porție de varză. Mirosul gras și sleit de varză îi mărise dezgustul acelei seri pierdute în atât de nefolositoare și trivială companie.

Până a doua zi uitase.

Pe fostul coleg nu l-a mai întâlnit niciodată.

Dar după o lună, într-o dimineață, când lucra la birou și orânduia o cutie de fișe, deodată, fără pricină, s-a simțit neliniștit și a ridicat ochii. Telefonul îi atrăgea privirea, parcă atunci îi observa întâia oară prezența.

Telefonul și amintirea neobrăzatei născociri.

Prin fereastra deschisă, de la subsolul casei din față, năvălea un miros triumfal de varză prăjită. Un miros care trebuie să fi inundat toată strada, tot cartierul, jumătate de oraș.

A închis fereastra, a vrut să lucreze înainte și n-a mai fost în stare. S-a mutat în altă cameră, să citească. A revenit. Mirosul verzei stăruia, cum stăruia și gândul nebunesc și rău: „Ce-ar fi dacă și el?... Ce absurd! El, om serios, profesor universitar, savantul cu reputația trecută de frontieră...!”

A ieșit din casă. S-a plimbat. După-amiază, la cursuri, era indispus. A vorbit de mântuială, fără convingere, preocupat. Seara, când s-a așezat înaintea biroului, telefonul i-a ținut din nou privirea, imperios... A întins mâna, a retras-o îndărăt, ca un om cinstit care luptă întâia dată cu ispita furtului. O săptămână a rezistat.

Până când, ca să se elibereze, a deschis cartea telefonică și a ales un număr. A chemat politicos, dar emoționat, cum nu fusese în viață vreodată. I-a răspuns un glas amabil:

— Da! Aci! Ce poftiți, vă rog?

Grigore Stolnicu nu avea pregătirea, experiența și imaginația celor trei inchișitori ai „teroarei telefonice”. De aceea, în primul moment, luat din scurt, n-a știut ce să spună și s-a bâlbâit.

Pe urmă, repede, într-o subită inspirație, și-a aruncat ochii pe manualul care se afla deschis în față și a citit pe nerăsuflăte un aliniat: „Rom. urdă, cum se vede din termenii romani și din sensurile de zer, jintiță, cu care a pătruns în unele limbi slave, duce la un prototip în sensul primitiv de materie zeroasă... Derivatul ar corespunde ca sens lui seraceum. Din punct de vedere formal, trebuie să vedem sau un schimb de sufix, cu lat. idus, întrucât în lat. vulg. Nu ar exista ceva analog, sau și cu păstrarea sufixului grecesc, dar cu schimbare de accent...”

— Ce voiți, domnule? Ce înseamnă? Își pierdu răbdarea necunoscutul din celălalt capăt al sârmei. Ați greșit, aci e numărul...

Receptorul țâcăni, trântit de o mână enervată la capătul firului, și Grigore Stolnicu rămase cu pâlnia de ebonită sfârâind în urechi, ca o tavă de varză călită la foc.

Dar nu mai voia nimic, nici nu greșise numărul.

Se răcorise de chinuitoarea prigoană. Însă cu ce umilitor și dezgustător preț!

A doua zi a trecut prin fața casei cu adresa din cartea telefonică. A așteptat, pândind ca un polițist stângaci, până ce a ieșit un domn bătrân, mic la statură, îngrijit îmbrăcat, miop și purtând umbrelă neagră, subsuoară. Mergea mărunț pe lângă ziduri. Se opri să se uite cu dezaprobare la doi copii

care întărrătau un câine-lup printre zăbrele. La colțul străzii strecură discret o pomană orbului cu ochii de albuș coagulat.

Ghici astfel, fără să-l cunoască și fără să afle de la nimeni, după simpla înfățișare, că trebuie să fie un moșnegel simpatic, politicos și de treabă. Un rentier ori un pensionar, care face bucuria nepoților aducându-le cadouri în buzunarul pardesiului sau care își va lăsa averea unei instituții filantropice.

Aceasta era „victima lui”, și fu încă mai umilit de concretizarea acestei nevinovate victime.

Dar a lucrat după aceea cu spor. În toamnă a tipărit al doilea și ultimul tom din studiul său capital: Verbele derivate cu sufixul în „inire” și postverbalele lor. După care a fost ales, cu unanim entuziasm, membru al Academiei.

De atunci, nimic nu-i mai zdruncinase existența cuminte, orânduită, sânguincioasă și respectabilă. Tre-cea prin salon fără nici o tresărire.

Peretele văduv de oglinda venețiană, urcată în pod, nu-i aducea nici o muștrare. Telefonul nu-l ispitea cu nici o nebunească iscodire.

Totul era tihnit, ca în viața prosperă și fericită a unei țări fără istorie. Și crac! Întâmplarea din astăseară. Nu mai are nici o îndoială că, dacă mai întârzia un singur minut, nu și-ar fi putut stăpâni pornirea să ridice palma ușor, uite așa, ușurel, și plisc...!

VI.

SIMFONIA DOMESTICA.

Grigore Stolnicu simțea încă în palma făcută pumn în fundul buzunarului furnicarea îndemnului rău.

Își descheie blana și abia acum își dădu seamă unde se află.

Ajunsesese aproape de capătul Șoselei, dincolo de Arcul de Triumf. Ninsoarea era aci de-o puritate mai nepământească. Teii întindeau brațe albe, de uriași madrepori cristalizați. Mașini singuratice săgetau mute pe șoseaua capitonată. În evantaliul de lumină cretoasă al farurilor, fulgii se învolburau potopind nesfârșit.

Și totul era alb, alb, alb.

Nefiresc de odihnitor, pur și alb.

Altădată, această primă ninsoare îl smulgea și pe dânsul din gravitatea de totdeauna. Acum rățăcea ca un tâlhar, fără adăpost, urmărit de toate polițiile din lume și halucinat de înfiorătoare remușcări ale cugetului.

Își scoase pălăria, lăsându-și fruntea rece sărutată de fulgi. Câțiva cristali i se topiră răcoros pe obraz, pe gene, în mustăți. Avu senzația de copil, când fugea din casă, să strângă în pumn cea dintâi granată de omăt. Această amintire a vârstei fără de grijă îi aduse un început de liniștire. „Am să văd zilele acestea un medic”, își spuse și îndată cântări în minte calitățile specialiștilor pe care ar putea să-i consulte, hotărându-se pentru cel mai ilustru.

Căută un taximetru, să-l ducă acasă. Niciunul nu era liber. Claxoanele își răspundeau sonore și bucu-roase în cernerea albă. În dosul geamurilor luminate, pasagerii priveau aplecați la spectacolul înviorător de afară. Se urcă în tramvaiul de la Bufet.

Un tramvai nou, proaspăt vopsit, mirosind a ulei și purtând pe geamuri placarde colorate de reclame: un automobil pe un vârf de munte cu șoseaua în serpentină; o spălătoreasă care întrebuințează un săpun faimos, încât surâde încântată ca și cum cu acest săpun îndeletnicirea de spălătoreasă ar fi devenit magic cea mai grațioasă meserie din lume; tocuri de cauciuc; „Fii frumoasă prin săpunul Elida”. Tramvaiul era gol; numai conductorul, o bătrână ghemuită într-un șal negru, ascunzându-și sub fustă picioarele în ghete bărbătești, uriașe, cârpite și ude, un copil cu nasul roșu, cât un sfârc, și o muscă, da, o muscă, o a doua muscă, abia mai supraviețuind acestui început de iarnă, amărâtă, abia mișcând muribundă aripile. Grigore Stolnicu avea toată libertatea acum să-și descarce neobservat închiudarea. Să ridice mâna încet, ușor, ușurel, și plisc!

Dar agonia muștei amărâte îl scârbi. Nu avea nici un haz. Nu prezintă nici un interes.

Privi pe fereastră, afară, perindarea străzilor care, în vestmântul teatral și alb, luau înfățișări necunoscute și ireale, de stranie capitală septentrională. Un timp fu departe de tot, aproape de cercul polar. În capitala scandinavă, unde la un congres de filologie trăise o săptămână unică, printre oamenii înfășurați în blăni gigante, femei în pantaloni de sport, lunecând șerpuit pe schiurile paralele, sănii bizare, înguste și înalte, apărând și dispărând în argintia clinchetire a zurgălăi-lor, pini negri, scuturându-și pale groase de zăpadă... Acolo, președintele congresului îi pomenise numele cu generoase elogii și o gazetă îi publicase fotografia, numărându-l printre cei mai valoroși savanți ai Europei. Totul îl încântase și tot fusese prilej de mulțumire.

La stația de tramvai coborî readus la realitate, ca un emigrant fraudulos debarcat la cel dintâi port, unde nu-i rămânea decât să se descurce singur.

Acasă intră în vârful picioarelor, lipind ușa cu luareaminte, trecând mai întâi în camera fetei.

Copila dormea în căruciorul-leagăn, cu mâinile grăsulii ridicate deasupra capului. Când se plecă să o sărute, zâmbi prin somn, dezvelind gingiile roze, fără dinți.

Doica, somnoroasă, se ridică într-un cot și căzu la loc, toropită de căldura greoaie.

Cum putea fi oare turburată atâta liniște, curmată această viață care-i încununa munca lui eroică, numai fiindcă-i mijeau din când în când niște îndemnuri necugetate, absurde, dar, oricum, inofensive?

„Mâine mă duc la medic!” hotărî Grigore Stolnicu.

Amelia nu dormea. Îl aștepta citind, cu lampa învelită în capușon albastru la căpătâi.

Îi depuse pe frunte sărutul conjugal:

— A fost interesant concertul? Întrebă lăsând cartea pe piept și privindu-l cu brațul răsfrânt sub cap.

— Mnda!... Un program foarte variat... Răspunse fără entuziasm Grigore Stolnicu, începând să se dezbrace.

Amelia zări blana aruncată pe scaun, înstelată de fulgii care se topeau.

— Ninge? Ce bucuroasă sunt că ninge! Mâine o să ies numaidecât din casă. Îmi ajunge o săptămână!...

De-o săptămână nu călcase pragul afară, deșertând tot soiul de sticle cu siropuri, elixire și înghițind tot soiul de prafuri. Doctorul îi recomandase încă de anul trecut să petreacă iarna în Italia, dar au fost nevoiți să renunțe.

Nici Grigore Stolnicu nu putea lăsa cursurile; nici fetița de leagăn nu puteau s-o târască după dâșii.

— Ți-a fost mai bine? Vorbi Griigore Stolnicu, dezbumbiindu-și bretelele și venind să-i pună mâna pe frunte. Ți-țî! Tot ai febră! Constată nemulțumit, ca și cum bolnava era de vină.

— O! Foarte puțină... Se disculpă vinovata. Treizeci și șapte și două linii. Cu trei linii mai jos decât ieri.

Amelia își dădu părul despletit de pe frunte; părul ei, care era bogat și blond, de o culoare caldă și grea, poate singura frumusețe în făptura decolorată, anemică și bolnăvicioasă. Avea poftă de vorbă după atâtea zile de schimnicie.

— Am citit tocmai adineaori în Rampa! Spuse. S-a schimbat programul concertului. Acum îmi pare rău că n-am mers. De când voiam să mai aud încă o dată Simfonia fantastică! Ți-a plăcut, Grigorel?

Grigore Stolnicu se oțărî amintindu-și cum a ascul-tat el Simfonia fantastică.

— Un fleac! O stupizenie! Decise cu severitate, descălțându-și ghetele și lepădându-le pe covor.

— Cum o stupizenie, dragă Grigorel? Poate au cântat-o prost. N-a fost repetată îndeustul? Se miră Amelia cu mare interes.

Grigore Stolnicu nu ținu să explice de ce nu i-a plăcut lui Simfonia fantastică. Se vârî în așternut, se întoarse cu spatele la lumină și, înfundându-și capul în perne, închise ochii mormăind:

— Scuză-mă, Amelie... Mă doare capul. Noapte bună!

Femeia mai vru să spună ceva. Se răzgândi. Deschise cartea cu un oftat ușor și reluă lectura întreruptă.

VII.

VARIATIONS SUR UN THĈME ROCOCO.

Doctorul depuse cartea de vizită pe călimară. Se ridică în picioare, să primească așa cum se cuvine, cu toate onorurile, un client excepțional.

Grigore Stolnicu fu mirat că un savant cu atâta faimă, un confrate întru celebritate, arată atât de puțin la trup: o adevărată stârpitură.

— Luați loc! Îl pofți medicul, oferindu-i un fotoliu american, imens, elastic și confortabil, ca un jâlț de bancher.

Apoi, ca să arate că nu-l socoate ca pe-un oricine, se așeză și el în față, scufundându-se în alt fotoliu, cum s-ar afla doi prieteni, în vizită.

— Nu întreb cărui fapt îi dătoresc plăcerea acestei vizite! Vorbi pițigăiat și surâzând cu o dezagreabilă sclipire de ironie în ochii mici și vii, care și începuseră să-și cântărească pacientul. Din nefericire, nimeni nu mă vizitează de plăcere.

— Exact! Aprobă Grigore Stolnicu, privindu-l de sus în jos, căci rămânea înalt și voinic chiar între brațele jâlțului care-i înghițise.

Și povesti metodic, cu minuțiozitate de cărturar și de profesor, toate întâmplările din ultima vreme, stăruind asupra celei de aseară.

Medicul-pitic asculta cu același surâs de aprobare, dând din cap la fiecare episod, de s-ar fi spus că știa dinainte tot ce trebuia să urmeze și s-ar fi mirat grozav să se fi petrecut lucrurile altfel.

Împreunase palmele, cum fac copiii la rugăciunea de seară. Dar se vedea îndată că nu pune nici o cucernicie în acest gest. Își juca degetele ascultând, împreunându-le și despărțindu-le pe rând, privindu-și unghiile și suflând asupra lor, părând foarte preocupat numai de acest tip agasant, ca deodată, pe furiș, să arunce o uitătură piezișă și mușcătoare, pe sub sprincene, povestitorului.

Grigore Stolnicu observă că medicul are ochii mici, cenușii, foarte mobili și foarte apropiați de rădăcina nasului, ca ochii de maimuță.

Uitătura era neomenesc de crudă, scormonitoare și vicleană.

— Aveți ultimul buletin de analiză? Întrebă brusc și autoritar când Grigore Stolnicu sfârși.

— Ce buletin? Nu înțeleg.

— Analiza sângelui. Orice om civilizat trebuie să-și facă o dată pe an analiza sângelui și a urinei! Declară sever medicul, stăpânindu-se încă să fie îndestul de politicoș, fiindcă față de alți clienți, de rând, această observație era enunțată mai agresiv.

Grigore Stolnicu mărturisi că nu s-a gândit niciodată să-și facă asemenea analiză. A fost întotdeauna sănătos, nu s-a plâns de nimic, n-a stat în pat nici o singură zi de când era în școală.

— Am un copil. O fetiță. E sănătoasă și robustă.

— Aceasta nu înseamnă nimic! Hotărî enigmatic medicul. Câți ani are copila?

— Abia a împlinit un an. Un an, două luni și trei zile, ca să fiu exact.

— Și de câți ani sunteți însurat?

— De doisprezece ani. E primul copil. Adevărat, un fruct cam târziu al căsniciei! Surâse, aproape scuzându-se, Grigore Stolnicu.

Medicul ridică din sprincene, arătându-se cu totul satisfăcut că amănuntele clientului îi confirmă o părere dinainte făcută.

— Tocmai ceea ce spuneam! Pentru tată, existența unui copil și sănătatea unui copil nu înseamnă nici un indiciu. Pentru mamă, e cu totul altceva...

Grigore Stolnicu nu căută să pătrundă senzul enigmatic al acestor sentințe. Aștepta îngrijorat continuarea interogatoriului.

Medicul se uita în vârful degetelor, apropiindu-le de buze în gestul lor de rugăciune, și întrebă, fără să ridice ochii:

— De ce-au suferit și de ce-au murit părinții dumitale?

Grigore Stolnicu afirmă că și părinții lui au fost sănătoși, până la sfârșitul vieții. Mama i-a murit la cincizeci de ani de pneumonie. Tatăl, mai târziu, acum doi ani. N-ar ști să spună exact de ce. Era bătrân, peste

șaptezeci de ani. Niciodată, niciunul n-au dat semne de vreo curiozitate, de nervozitate.

— Și bunicii? Unchii? Sora și fratele tatălui și ma-mei? Ereditatea nu merge întotdeauna în linie directă.

Grigore Stolnicu își aduse într-adevăr aminte că unchii și mătușile, atât de pe tată, cât și de pe mamă, au arătat oarecare ciudățenii, iar unii au dus o viață îndeștă de dezordonată. O mătușă a fugit la cincisprezece ani, fără urmă. Un unchi era alcoolic și a murit în azil. Altă mătușă a fost trei ani nebună: se dezbrăca în piele și se arăta la fereastră, făcând gesturi obscene trecătorilor. Un unchi era orb din naștere. Și unul a fost toată viața cam sărac cu duhul; n-a fost capabil să învețe alfabetul... Niciodată nu s-a gândit că poate fi vreo legătură între acești oameni și dânsul; cum nici nu și-a dat socoteala că familia lui are un cazier atât de încărcat. De altfel, de familia lui s-a desprins de mic. Erau oameni modești. Neam de funcționari. El s-a ridicat numai prin el.

— Munciți și astăzi mult, nu este așa? Întrebă me-dicul, ridicându-se și deschizând cu cheița un dulap, din care începu să scoată mai multe instrumente misterioase.

— Evident! Cursurile. Studii în specialitatea mea. Comunicările la Academie. Am o carte sub tipar. Cinci-șase conferințe pe an. Delegații, la diferite congrese...

Piticul făcu un gest, copleșit, cu amândouă mâinile duse capac la urechi: ajunge!

Îl invită să se dezbrace de haină. Să dea în jos bretelele. În cămașe, Grigore Stolnicu își apărură sieși depozitat de orice prestigiu.

Medicul-pitic îl ciocăni și îl ascultă, ridicându-se în vârful picioarelor, ca să ajungă la pieptul bolnavului, înalt, spătos și voinic. Îi încinse mâna cu un aparat ca un ceasornic, înregistrându-i tensiunea arterială. Îl duse la fereastră, să-l privească la lumină în pupile. Îl rugă să se uite fix la mai multe obiecte, la o oglindă pe care o purta repede de colo-colo, să citească cifrele de pe niște cartoane pe care le schimba cu viteză de prești [di] gitator. Îl așeză jos și-l lovi cu un ciocănaș deasupra genunchiului, să-i verifice reflexele.

Mic și agil, trepăda învârtindu-se în jurul pacientului, înălțându-se în vârful ghetelor care scârțâiau oribil, pipăindu-l, ca un copil neastâmpărat împrejurul unui elefant captiv și docil.

Grigore Stolnicu se supunea acestei expertize, cu un vag surâs de dispreț.

Îi părea nefiresc și ridicol ca, dintre ei doi, cel bolnav să fie el, cel spătos, rumen și cu pumni să dărâme un taur, iar leacul să i-l dicteze tocmai o asemenea stârpitură.

Medicul își strânse toate uneltele în dulapul de sticlă, răsuci cheița și o puse în buzunar. Își spală mâinile la robinet, se uită cu atenție în palmă și suflă un praf nevăzut, ca o ultimă îndoială.

Părea acum foarte voios.

Crăcănat, cu pumnii înfundați în buzunările pantalonilor, se uită în sus, la Grigore Stolnicu, cum se uită excursioniștii la un turn celebru.

— Și așa, câteodată, nu te surprinzi și cu alte curiozități? Întrebă cu cel mai amabil aer din lume. Curiozități inofensive, dar inexplicabile pentru un om de mare cultură ca d-ta? De exemplu, să nu calci pragul cu piciorul stâng. Sau, înainte de a începe să lucrezi, să-ți așezi cărțile într-un anumit fel. Să crezi că într-un rând de haine îți merge mai bine decât în altul... Nu ți se întâmplă să nu poți dormi dacă nu ți-ai întors perna o dată cu fața în jos? Nu te surprind, bunăoară, fără nici un motiv, pe stradă, idei ciudate? Bunăoară, teama că un polițist ar putea să te confunde eu un escroc faimos și să te aresteze în plin public? Sau teama că ar putea să-ți cadă firele de la tramvai în cap și să te electrocuteze? Sau teama că acasă s-a întâmplat o nenorocire: un început de incendiu ori a căzut copila din leagăn?

Foarte surprins de această demonică devinațiune, Grigore Stolnicu mărturisi că i s-au întâmplat și i se întâmplă asemenea curiozități. Se miră că nici el nu le-a dat vreo atenție sistematică și minuțioasă, cum îi stă în fire. Acum și le amintește întâia oară și-și dă socoteală de ele.

Piticul își frecă mâinile bucuros, parcă încheiase cine știe ce grozavă afacere. Dădea din cap la fiecare confirmare și-l iscodea să-i mai stoarcă încă o spovedanie.

Deodată făcu un semn cu palma, că e complet luminat și că orice lămurire e de prisos.

Ocoli biroul, să-și ocupe locul pe scaunul înalt, de pe care Grigore Stolnicu observă că nu ajunge cu picioarele la pământ.

Trase un bloc de hârtie și începu să scrie cu un stylo enorm, litere enorme. Medita, turtindu-și nasul cu capătul tocului de aur, se încrunta, făcea o pauză privindu-și clientul cu dezaprobare, ca pe un acuzat, apoi surâdea propriilor sale cuvinte scrise.

Rupse foaia cu luare-aminte, pe marginea punctată cu găurele, și o flutură, ținând-o cu două degete de o ureche.

— Domnule coleg, spuse, deocamdată nu-mi pare ceva mai grav. Surmenaj. Ereditate cam încărcată. Urmați prescripția de aci. Două luni de hidroterapie. Plimbări în fiecare zi în aer liber. Cât mai puțin lucru în birou și în bibliotecă. Și când se mai ivește o impulsie, bineînțeles inofensivă, satisfaceți-o imediat, înainte de a lua proporții. Comprimarea impulsurilor inofensive degenerază în obsesii mai puțin inofensive!

— Adică să prind muște? Încercă o glumă Grigore Stolnicu, numai ca să arate că nu-l impresionează mofturile savante ale unui impostor al științei.

Doctorul însă îi retează scurt și sever întreruperea:

— Acum vorbesc eu! Dumneata ascultă și te supui, încă o dată: plimbare și mișcare cât mai multă în aer liber. Dacă se poate, să schimbați mediul și preocupările pentru un timp. Un voiaj în străinătate e recomandabil. Iar peste trei luni, îmi mai faci onoarea... O! Nu! Te rog! Suntem între colegi. Colegi de catedră. Poate mâine, colegi la Academie! Făcu medicul-pitic aluzie la candidatura sa apropiată, care-i era o secretă vanitate, și respingând indignat onorariul.

Își însoți clientul cu o politicoasă atenție până la ușă.

Pe urmă, când celălalt dispăru, se întoarse și, cu o abilitate de prestidigitator, mistui în sertar hârtia de o mie împăturită, cum rămăsese pe marginea biroului, cu toate protestările sale înfocate.

Își frecă mâinile sfrijite și mici, cu o răutăcioasă satisfacție. Scrise ceva într-un carnet, unde deschise o filă nouă. Și iar își frecă palmele: „Ăsta, în doi ani cel mai târziu, prinde musca de-a binelea. N-o mai scapă.”

Puțin la trup, bolnăvicios și ipohondru, agresiv și avar, ilustrul medic nu simțea în viață o plăcere mai desăvârșită decât atunci când descoperea unui client voinic, arătos și prosper, semnele unei condamnări fără scăpare.

VIII.

MOLTO CRESCENDO.

Grigore Stolnicu pășise în stradă cu hotărârea neștrămutată să nu iurmeze decât o foarte mică parte din prescripțiile medicului. Anume pe cele care-i stinghereau mai puțin îndeletnicirile variate și urgente.

Ba chiar și atât îi păru prea mult. Erau mai degrabă tot atâtea concesii îngâmfatului pitic decât un regim absolut trebuincios sănătății lui, în care-și căpătă îndată toată încrederea.

Astfel, n-a renunțat la lucru, la conferințe și la tipărirea cărții în curs, la comunicările Academiei și la colaborarea revistelor de specialitate. Dar merse, conștiincios, în fiecare dimineață, la hidroterapie și făcu două ceasuri de plimbare zilnică, pe jos, împărțindu-și planul capitalei în zone pe care le străbătea metodic, ca un neostenit inspector al municipiului.

La baie, sub împrôșcarea pe rând înghețată și încropită a dușului, își admira în fiecare dimineață, cu sinceră vanitate, corpul rotund, musculos și încă elas-tic, cu toată vârsta și viața de bibliotecă.

Ceilalți expuneau o jalnică anatomie.

Picioare strâmbe, păroase și ciotoroase, piepți înguști și coșcovi, umeri căzând în jos, burți spânzurând lăbăr-țate, spinări de cocoșăți; adevărată galerie de monștri. Și nenorociții mai puteau râde, țupăi și chicoti, cu dezgustătoarea lor înfățișare!

Printre dânșii, când trecea înfășurat în halatul spongios, Grigore Stolnicu își sumețea pieptul bombat, fără să vrea, înviorat de masagiul răcoritor și fălos, ca un gladiator între mizere jivine omenești. Cum putea dormita oare o cât de neînsemnată meteahnă într-un asemenea trup, voinic și intact?

De câte ori pleca de la dușuri, ager și cu pași sprinteniți, Grigore Stolnicu își repeta ca medicul la care a nimerit este, desigur, cel mai desăvârșit imbecil pe care i-a fost dat să-l întâlnească vreodată; dacă nu cumva e cel mai mistificator, speculând o epocă prielnică tuturor ipohondriilor.

Gerul tăios îi îmbujora obraji. Aspira cu nesaț aerul aspru și acidulat. Un ceas, străbătea cartiere necunoscute, unde nu călcase în cei douăzeci de ani cât trăise în capitală.

Se întorcea dispus, întinerit, energic, cu poftă barbară de mâncare și de lucru.

După-amiază, altă oră de expediție, în mahălăli și străzi despre care nici nu auzise vorbindu-se până atunci. Și iar poftă sălăbatică de muncă și de mâncare.

Niciodată n-a lucrat mai cu spor. Și mai cu miez. Creierul și nervii biciuiți își dezmoșteau o a doua tinerețe. Mai fecundă și mai triumfătoare decât cea adevărată, dintâi.

În acest timp a rezolvat el definitiv, cu o strălucită finețe de inteligență și de erudiție, câteva etimologii, pentru care de un sfert de veac se încăieraseră, fără ieșire, toți filologii și grămaticii țării, ajungând adesea până la injurii și amenințări de represalii corporale, după cum știut este că nu există o breaslă de savanți mai iritabili ca neamul filologicesc.

Grigore Stolnicu îi reduce la muțenie pe toți. Autoritatea sa se afirmă fulgerător chiar pentru cei care cu o lună în urmă încă mai mârâiau. Se simțea crescut, era voios, tot ce-i clătina se ființa, cu absurde năluciri și exagerate temeri, nu fusese decât un vis rău și din fericire scurt.

În ajunul Crăciunului se hotărî să-și dăruiască o vacanță de trei săptămâni peste graniță.

Nu pentru a da cumva vreo satisfacție medicului-pitic, când îl sfătuiseră atât de stăruitor să călătorească. Ci mai mult pentru a folosi acest prilej să cunoască personal câțiva savanți din Germania, Italia și Elveția, prieteni până acum prin epistole.

La agenția vagoanelor de dormit așteptă până să-i vină rândul. Era o nemaipomenită înghesuială. O doamnă foarte vopsită și grăind în toate idiomele Europei deopotrivă de stricat se instalase cu coatele pe pragul de lemn și, după ce vârâse capul pe ghilotina ghișeului, cerea funcționarului o îndelungă consultație, asupra liniilor mai avantajoase de călătorie, orelor de oprire, preturilor și stațiilor de încrucișare.

Plictisit, Grigore Stolnicu se silea să-și omoare timpul și nerăbdarea, privind prospectele colorate de pe pereți, pentru care arătase întotdeauna mare slăbiciune, fiindcă citea în ele, ca într-o carte deschisă și mereu nouă, semnele veacului.

Acestea erau simple, moderne și ademenitoare.

Un tânăr schior, în flanelă albă și cu brațele cruce, plutind în salt deasupra unui peisagiu nins: St. Moritz.

Alături, o plajă, cu marea de un albastru ca esența de sineală și o șosea curbă, cu rânduri de palmieri: Cannes și Promenade de la Croisette. O gondolă din care se vede spatele unei perechi îmbrățișate și gondolierul ciupind strunele unei mandoline cât un jambon: Veneția.

Grigore Stolnicu își calcula împărțeala vacanței așa ca să îndeestuleze cât mai inteligent, în aceeași vreme, utilul și agreabilul. Pentru o zi de întâlnire cu unul din iluștii colegi de peste graniță își rezerva trei zile de hoinăreală fără scop. Stătea la îndoială tocmai dacă să se albată ori nu pe la St. Moritz, celebru pentru sporturile de iarnă și unde ar fi găsit ceva din atmosfera încântătoare a capitalei scandinave cu bune amintiri, când un domn necunoscut, cu obrazul complet ras, îl salută foarte amical.

Răspunse nedumerit. Cu un surâs de politețe, îndestul de rece, și cu jena omului care se crede luat drept altul.

Era sigur că nu-l mai văzuse niciodată. Și nu-l recunoscuse decât după glas, când se apropie și îi vorbea, cu bucuria nervoasă și comunicativă a călătorilor în prețuia unei plecări:

— Și dumneata dezertezi, vasăzică, domnule profesor? Se golește țara! ... E o adevărată epidemie de plecări.

Ghiojdeanu, consilierul de la Casație (căci el era), îi scutură mâna, cercetându-l când pleacă și unde pleacă.

Grigore Stolnicu nu-și putea desprinde ochii de la figura golașă, plină de cute și lipsită de orice relief, a omului care posedase cea mai frumoasă barbă din capitală.

Niciodată nu-și închipuise că foarfecele și briciul pot schimba atât de catastrofal o fizionomie. Acum, Ghiojdeanu era un oricine; un anonim redat marelui anonim.

Iar nenorocitul râdea foarte vesel și cu cea mai inconștientă seninătate, ducând fără voie, din când în când, mâna la barba absentă, să o dezmiere cu gestul de o viață întreagă.

„Canalia! Canalia!” Își spuse Grigore Stolnicu, gândind la fantele pomădat din fundul lojei, care, așadar, câștigase pariul, și gândind la femeia în verde, complicea cu ochii serafici.

— Pleci singur? Întrebă consilierul depozitat de barbă.

— Singur. Nu e un voiaj de plăcere. Mai mult ca să mă întâlnesc cu niște colegi, profesori la Lipsca, la Roma...

— Oh! În acest caz nu te invidiez deloc! Spuse Ghiojdeanu, ducând mâna spre bărbie și retezând gestul inutil la jumătatea drumului, dând îşi dădu seama că nu mai are ce alina. Eu nu mă pot despărți un pas de nevastă-mea: nici o plăcere nu-mi tihnește fără dânsa... Nu este defel modern menajul nostru, cum văd acum atâtea în fiecare zi: bărbatul într-o parte, femeia în alta. Noi, după zece ani de mariaj, reîncepem la fiecare douăsprezece luni voiajul de nuntă.

Apoi, întrerupându-și confesiunea, făcu semn amplotului de la ghișeu:

— Mă rog, biletele mele. Am reținut ieri, prin telefon, trei bilete. Trei, la simplon!

Luă biletele verzi, le împături în punga de piele și, strângând mâna lui Grigore Stolnicu, se depărta voios, cu obrazul lui golaș și fără de nici un haz.

„Nenorocitul!” îl compătimi Grigore Stolnicu. „Nenorocitul și canaliile!” adaogă, gândindu-se că pleacă, așadar, tustrei, trio perfect: soțul, soția și amantul. Cum de nu simte? De nu-și dă socoteală? E doar un om inteligent, cultivat, ba chiar și îndestul de spiritual.

Își amintește că acum doi ani, cât se întâlneau în lo-calitatea de viligiatură, era un izvor nesăcătuit de anecdote. Cele mai multe, cu peripecii din viața soților înșelați. Voribea de funie în casa spânzuratului. Glumea pe socoteala altora, și e bătaia de joc a unui individ oarecare și a unei femei fără rușine. „Toți soții sunt, prin definiție, imbecili!”, îi țâșni în minte reflecția

vecinului antipatic din bancă, în seara concertului de la Ateneu, „Toți soții sunt, prin definiție, imbecili!”

Grigore Stolnicu a lăsat să-i treacă rândul la ghișeu de bilete. I-a luat înainte un tip roșu, făcându-și loc obraznic, cu coatele, și ținând în mână un vraf de bancnote. În mâna stângă, unde inelarul poartă o verighetă: așadar, un om însurat, un soț, deci un imbecil prin definiție.

În loc să protesteze că domnul cel roșu i-a uzurpat locul, Grigore Stolnicu se înveselește în sinea sa că toată obraznicia individului nu-l împiedecă să poarte stigmatul infamant: imbecil prin definiție.

Gândește aceasta, surâzându-și lăuntric și privind pe fereastră, afară, ca vecinii să nu-i vadă zâmbetul. Iar zâmbetul i s-a stins deodată.

Pe trotuarul din față trecea Amelia, alături de Nerone Crețeanu, asistentul lui de la Universitate.

Amelia, e cu blana cea nouă, de vizon, și merge afectat, cum pășește ea întotdeauna pe stradă. Asistentul lui, de obicei timid și tăcut (la Universitate, studenții l-au poreclit „Motanul”), spune ceva gesticulând foarte aprins și, desigur, spune ceva foarte vesel, fiindcă râd amândoi. Ce-și pot spune?

De bună seamă își împărtășesc un aforism asupra căruia sunt de acord: „Toți soții sunt, prin definiție, imbecili!”

Și râd amândoi, și râd, și râd!

Grigore Stolnicu a uitat de bilet. S-a lăsat împins de la ghișeu la fereastră, de unde i-a urmărit cu ochii până ce-au dispărut la colțul străzii.

Își amintește precis cum Amelia s-a plâns astăzi-dimineață că nu se simțea bine și că nu va ieși din casă. Își amintește tot atât de precis că Nerone Crețeanu, care e invitat de două ori pe săptămână, joia și duminica, la dâșii la dejun, s-a scuzat că săptămâna aceasta va lipsi, fiindcă o dată cu vacanța trebuia să plece în familie, în Prahova.

Iar amândoi, cu toate acestea, sunt pe stradă și râd, cu o familiaritate și o voie bună scandaloasă, pe care n-au arătat-o niciodată în fața lui, a soțului.

„Fiindcă toți soții sunt, prin definiție...”

Grigore Stolnicu a rămas cu ochii țintiți la junele-reclamă în sweater alb, sărind cu schiurile peste peisagiul nins din St. Moritz.

Privește, dar nu-l vede.

El vede, în locul schiorului cu obraz trandafiriu și capușon alb, vede hohotindu-i asistentul cel timid și tăcut. Nerone Crețeanu, care nu are nimic sportiv în înfățișare și în port: băiețandru modest, pe care l-a ales între toți să-l împingă în cariera universitară, să-l îndrumeze și să-l ajutore, ca pe un frate mai mic.

Râsul acela a crescut, ciudat de clar și de neplăcut, cum râde într-adevăr Nerone Crețeanu, în momentele lui rare, dezvelind un dublu șirag de dinți neregulați, verzui ca boabele de cafea crudă și atât de lați, încât s-ar părea că toată gura îi e plină de dinți și că, dacă va mai icni încă într-un hohot, ar improșca în toate părțile cu dâșii. Aidoma, râsul acesta dezagreabil îi rânjește acum înaintea ochilor, acoperind peisagiul alpestru al placardei,

toate amintirile încântătoare din ninsa capitală scandinavă, plănuirile lui de vacanție, peretele, sala, tot publicul înghemuit în ghișeu. Și un picur de gheață se rostogolește prelingându-se pe șira spinării, până când Grigore Stolnicu a ieșit afară, în stradă, fără să mai cumpere bilet.

Era o zi de moină, cu burnița înstelată ici-colo de fulgi topiți înainte de a descinde pe trotuarele cu glodul vâscos. Sloiurile de pe acoperișuri se topeau și cădeau sfărâmându-se în capul trecătorilor. O încâlceală de trăsură și de automobile întrecea tot ce văzuse Grigore Stolnicu până atunci.

Vânzoleala capitalei din ajunul tuturilor sărbătorilor. Școlari gonind cocoțați pe piramidele de bagaje, spre gări. Trecătorii încărcăți de pachete, strecurându-se pieptiș, împingându-se unul pe altul jos de pe trotuare, strigându-se, ghiontindu-se, chicotind.

O zi murdară, fleșcăită și de o trivială larmă, răcnită din toate goarneau mașinilor și spurcată de toate sudălmile birjarilor, care făceau cu atât mai neprihănite și mai dornice ninsul peisaj alpestru de la St. Moritz, nămeții albăstrii și feerieile păduri de pomi de Crăciun din iarna scandinavă.

Grigore Stolnicu era aci, rupt de toate aceste mi-nuni, acum interzise și inaccesibile; absent chiar de la hâda zi cu sloată, prin care trecea cu inima golită. Traversând Calea Victoriei, se opri cu botul unei mașini proptit în piept. Încă un pas, și ar fi fost jos, în noroi. Conducătorul, cu toate frânele încleștate, scoase capul pe portieră, strigându-i înfuriat:

— N-auzi când sun?... Imbecil!

Trânti portiera și dădu drumul motorului, trecându-i pe sub nas și privindu-l cu ochii încă încruntați.

Grigore Stolnicu nu e deloc, dar deloc indignat de insulta grosolană.

Surâde cu amară seninătate de martir.

I-a spus imbecil, și el a gândit îndată, complectând: „Toți soții sunt, prin definiție, imbecili!”

Acasă a găsit, în sufragerie, trei tacâmuri întinse.

Amelia n-a sosit încă, dar a vorbit la telefon fetei din casă să pună trei tacâmuri, fiindcă e invitat și domnul Nerone Crețeanu.

Nimic mai firesc. Astăzi e joi, ziua când asistentul lui Grigore Stolnicu, de doi ani, e reținut fără excepție la dejun.

Amelia l-a întâlnit de bună seamă pe stradă. Nerone Crețeanu se răzgândise; amânase înadins, fiindcă nu voia să lipsească de la ultima masă înainte de plecarea profesorului în streinătate. Acestea le gândea foarte judicios Grigore Stolnicu și era totuși foarte iritat, fără astâmpăr în așteptare, trecând din birou în salon, din salon în sufragerie și de aci în camera fetei.

Copila îi întinse din căruciorul-leagăn mânușițele grăsuții, cerându-se luată în brațe, ca întotdeauna.

Grigore Stolnicu o privi posomorât, cu mâinile la spate, aplecându-se deasupra leagănului fără nici o dragoste, ca un vizitator când se uită la piesele anatomice din borcanele cu spirt ale muzeelor.

Doica aștepta alături, în picioare, respectuoasă și mândră în același timp de odrasla care prospiciase atât de rumenă din laptele ei.

— Acuma s-a liniștit Cocuța! Vorbi grăbindu-se să-i dezvelească buzele, ca să arate noutatea cea mare: două puncte albe străbătând gingiile roze. S-a liniștit; i-au ieșit dinții. De-acum putem loade cu dințișolii noștri și fliptulă, nu e așa, Coca-mică? Adăogă la plu-ral, pentru amândouă, schimonosindu-și limba, ca să facă așa cum ar gânăvi copila.

Grigore Stolnicu își continuă examenul încruntat, fără să arate nici un entuziasm la această noutate cu proporții de eveniment pentru un părinte.

Are să-i crească dinți lați și neregulați, verzi, ca boabele de cafea crudă, sau dinți regulați și mărunți, ca ai lui și ca ai Ameliei?

Clo-Clo întinde mânușițele de gânănie omenească, cerându-se în brațe și neînțelegând această injustă dizgrație. Are ochi apoși, de un albastru decolorat, cum nu sunt nici ochii lui, nici ochii Ameliei. „Aceasta nu înseamnă nimic!” i-a spus medicul. „Pentru tată, existența unui copil nu înseamnă nici un indiciu. Pentru mamă, e altceva...” Acum înțelegea abia sensul enigmatic și impertinent al acestor cuvinte. Mârșava insinuaie. Într-adevăr, pentru tată, sănătatea unui copil nu înseamnă nimic, fiindcă un tată legitim poate să fie înscris ca atare numai în actele de stare civilă, pe când în realitate... Nu sunt, oare, toți soții imbecili prin definiție?

Clo-Clo a început să să scâncească, desfigurându-și obrazul, care-a devenit deodată vânăt și respingător. Cei doi dințișori albi, răsăriți în gingiile moi, o slutesc încă mai mult. Grigore Stolnicu i-a întors spatele, trântind ușa de-au zângănit toate ferestrele și-au detunat toate odăile.

Doica, solidară cu pruncul în această inexplicabilă dizgrație, a luat copila în brațe. O împacă legănând-o și amenințând cu degetul spre ușa închisă:

— Tătăcu e un ulât!... Na! Lasă că-l învățăm noi cum să se poalte cu o plincipesă așa de mumoasă ca Coca-mică!

Clo-Clo, mânioasă și ofensată, vânătă ca un ficat și arătându-și cei doi dinți, mici și lați, înfipti în gingiile de cauciuc roșu, se uită și ea încruntat la ușa pe unde a ieșit imbecilul prin definiție.

IX.

CON FANTASIA.

Locul lui Grigore Stolnicu la masă e în stânga Ameliei.

La dreapta, timid și frământând cocoloașe din mie-zul pâinei, stă Nerone Crețeanu.

Înviorată de plimbarea în aer jilav și rece, femeia are obrajii îmbujorați (poate prea focoși, în pomeți), ochi dezmoțiti din somnolența de totdeauna, o poftă neastâmpărată de vorbă.

De o parte și de alta, cei doi bărbați nu participă la această însuflețire. Grigore Stolnicu, posomorât, spionează pe sub sprincene. Sporovăiala nevastei îi crâșcăie nervii: i se pare nefirească și rea. Asistentul, ca orice timid, e mereu preocupat să-și illustreze prezența cu vreun cuvânt de duh, care mereu îi vine pe buze prea târziu și mereu îi rămâne în rezervă, pentru alt prilej mai fericit. A adunat astfel, de doi ani, de când e invitat de câte două ori pe săptămână la dejunul profesorului, o adevărată agoniseală de avar, pe care nu va cheltui-o niciodată.

Amelia se oprește în mijlocul unei istorisiri, întreruptă de tusea seacă. Obrazul a devenit mai roșu ca macul. Și în ochi s-a căscat o panică de asfixie.

Când a trecut, se silește să suradă, întrebând foarte mirată:

— Dar ce aveți, frate, de tăceți amândoi ca la o masă de înmormântare? Doară nu pleci pentru o sută de ani... Răpropos, Grigorel. Ai reținut loc bun la vagon?

Grigore Stolnicu se uită atent în muchia cuțitului și silabisește apăsător, ca o răzbunare perfidă:

— N-am reținut loc, nici bun, nici rău. Mi-am luat seama. Nu mai plec!

Spunând, a ridicat deodată ochii, să surprindă uimirea, și mai ales cu ce fel de uimire e primită această veste.

— Cum?

— De ce, domnule profesor?

Au întrebat amândoi, într-un singur glas. Amelia oprind furculița la jumătatea drumului spre gură; Nerone Crețeanu strivind, în tresărirea de surpriză, un cocoloș de pâine pe care l-a turtit ca un bănuț.

„Ha-ha! La aceasta nu vă așteptați. Mă credeți atât de imbecil ca să vă las singuri?” gândește cu mare voluptate Grigore Stolnicu, savurându-și chinuirea proaspăt născocită.

Și, cu cea mai mare simplitate, își taie friptura în bucăți egale, fără grabă, ca să dovedească cel mai desăvârșit calm.

— Dar nu înțeleg nimic. Ce s-a întâmplat, Grigorel? Stăruie Amelia, punând tacâmurile cruce în farfurie și privindu-l cu sinceră nedumerire. Tocmai îți pregătisem toate lenjurile, valiza: am ieșit înadins în oraș să-ți cumpăr săpun, apă de dinți, pastă. Știu cât de neplăcută corvată e pentru tine aceasta... Și acum, de unde hotărârea aceasta, așa deodată? Grigorel, s-a întâmplat ceva rău?

Grigore Stolnicu pare atent numai la bucățile din farfurie. Își scoate alt rând de salată, prelinge tacticos untdelemn și oțet; abia după ce-a terminat, strânge din umeri cu o superioară nepăsare la atât de imprudenta alarmă a femeii, care se trădează mai ușor decât s-ar fi așteptat.

— Nu s-a întâmplat nimic! Rostește într-un târziu. Mi-am făcut numai o socoteală simplă. Poate am ceva mai bun de făcut aici, în loc să hoinăresc fără nici un rost... Tocmai acum.

A apăsător pe descoperirea că „poate are ceva mai bun de făcut aici și tocmai acum”, ca pe o suspendată amenințare, felicitându-se lăuntric pentru diavolescul presentiment cu care le-a răsturnat mârșavele lor planuri.

Cum le venea totul, oferit de-a gata! Trei săptămâni de libertate, fără nici o grijă, cu soțul imbecil bătând câmpii, în vreme ce dâșii... l-a pregătit lenjurile, i-a făcut cumpărături; îngrijorată nu cumva să întârzie și să piardă trenul; numai nu l-au împins de spate, ca pe-un oaspete incomod, care nu înțelege să plece când toți încep să caște și să se uite la ceasornic. Dar cât de neghioabă le-a fost socoteala! El nu e un soț imbecil, ca Ghiojdeanu și cei o mie de soți înșelați în clipa aceasta.

Va sta aici, înfipt între dâșii, să le paralizeze infamele lor plănuiri și să-i surprindă. Știe bine că are să sfârșească prin a-i surprinde. Iar atunci? Nici

nu vrea să se gândească de pe acum cât de demoniacă va fi răzbunarea lui de atunci.

Amelia a renunțat la restul mesei. Tace, stăruind cu privirea la trăsăturile neclintite din obrazul bărbatului, să descopere ce-i ascunde, fiindcă o asemenea hotărâre bruscă și inexplicabilă n-o putea lua un om ca Grigore Stolnicu, socotit și ferm, fără vreo gravă pricină. Desigur, vreo polemică din cele care i-au înveninat începutul carierei de filolog sau poate alegerea de decan. Tace și Nerone Crețeanu, care a clădit o mică piramidă de cocoloașe de miez, le risipește și le adună, cum ar căuta în bobi.

Numai Grigore Stolnicu mănâncă metodic și cu poftă din fiecare fel perindat: brânză, desert, fructe. Mănâncă și, sub acest calm, înăbușe un adevărat chiot de bucurie, că le-a dejucat ticăloasele așteptări.

Tăcerea durează, prefăcută într-o adevărată stinghereală. Se aud numai pașii servitoarei strângând farfu-riile, clinchetul metalic al tacâmurilor; în stradă, îndepărtându-se, o goarnă de automobil.

— Faci tu cafeaua? Îl întrebă Amelia, știind că aceasta e una din puținele lui plăceri, supraviețuind din anii când, student, în camera lui săracă, își pregătea singur licoarea care să-l țină treaz în nopțile de studiu.

Iar fără să aștepte răspuns, Amelia a poruncit slujnicei să aducă tablaua cu mașina de spirt și toate ustensilele cuvenite, întorcându-se spre Grigore Stolnicu și revenind la întrebarea dintâi:

— Faci tu cafeaua și ne povestești ce e cu hotărârea aceasta, absurdă! N-ai să-mi spui că așa, deodată, după ce ai aranjat tot, chiar în dimineața când trebuia să reții biletul, te-ai răzgândit fără nici un motiv. Nu ești tu omul acela! Te cunosc destul, dragă Grigorel, de doisprezece, acuși sunt treisprezece ani...

— Omul e plin de surprize! Declară laconic Grigore Stolnicu, gândindu-se amar că, într-adevăr, doisprezece, acuși se împlinesc treisprezece ani, de când Amelia poate îl înșală, fără ca el să fi simțit ceva, cum nu simte imbecilul de Ghiojdeanu și cum acela nu va simți, desigur, niciodată.

— Surprize? La tine nu există surprize, dragă Grigorel. Faci parte din categoria cea mai fericită de oameni, pentru care nu există surpriză, nici dinlăuntru, din tine, nici dinafară. Știi să previi și să domini totul. Spune și dumneata, domnule Crețeanu!

— O, domnul profesor este de o... Este un... În sfârșit, ca domnul profesor, ce să spun!... Gângăvi asistentul, el surprins, fără să poată găsi definiție unui om atât de superior și de ferm.

Grigore Stolnicu își privi asistentul cu o mare scârbă. Amelia i-a spus cu ipocrizie: „domnule Crețeanu”. Dar în intimitate îl dezmiardă, desigur, „Nerone” și „tu”, și „dragule”, și poate „Neronică dragă...!”. Ridicol și stupid! Ce a putut găsi la un nătărău fără nici o însușire? Nici tinerețe viguroasă și sprintenă nu are. Cu înfățișarea lui decolorată, cânepie, cu ochii aceștia de gânsac și cu tenul acesta de sugativă vânăță.

Trebuie să fi arătat așa, fără vârstă și fără sevă, la optsprezece ani, cum arată acum la douăzeci și opt de ani și cum va arăta la treizeci și opt... Sânge sleit, somnoros. O mediocritate, pe care el a cocoțat-o. Și care îi plătește cu

această recunoștință: furându-i femeia! Măcar de-ar fi zvelt, musculos, superb, una din acele tinereți irezistibile.

Grigore Stolnicu își imaginea asistentul lui dezbrăcat în piele la hidroterapie, fătând gloată cu ceilalți nevolnici, printre care el, soțul, înșelat și până acum un imbecil, cu toată vârsta și cu toți cei douăzeci și cincitreizeci de ani de cărturărie, arată ca un exemplar de rasă într-o herghelie de gloabe.

Imaginea lui Nerone Crețeanu, gol, cu coastele ieșite prin piele, cu omoplații scorojiți, țupăind stângaci și schimonosindu-se sub împrôșcarea ghețoasă a dușului, cu părul ud în ochi și făcându-și frunză de viță cu degetele rășchirate, îl înveseli într-atât, încât Grigore Stolnicu nu-și putu stăpâni un început de surâs.

Acesta aduse o destindere contagioasă. Amelia își spuse îndată că, desigur, Grigorel a renunțat la plecare să-și pregătească alegerea la decanat. Nerone Crețeanu își spuse că profesoral a amânat călătoria ca să grăbească apariția studiului de sub tipar și poate ca, la vară, să-l ia cu dânsul, cum îi făgăduise odată că îl va întovărăși, să-l prezinte iluștrilor savanți de peste graniță, ca pe-o tânără și glorioasă speranță a științei românești. Iar gândul acesta îl însufleți într-atât, încât împrăstie piramida de cocoloașe clădită cu atâta luare-aminte și, renunțând să mai caute în bobi, ceru permisia să aprindă o țigare, ceea ce-i părea întotdeauna o culme a cutezanței din fața profesorului.

Amelia îi întinse cutia de lemn de trandafir cu țigările soțului.

Grigore Stolnicu, amestecând cu lingurița lungă în cafeaua clocotind, își aminti înveninat celălalt individ, din loja lui Ghiojdeanu, la Ateneu; Gicu, cel care și dânsul fumează țigările bărbatului, comandă mâncările care-i plac, e nedespărțit în vilegiatură, în călătoriile din streinătate, ca mâine, bunăoară, când va pleca iarăși, după cum s-a îngrijit soțul să-i rețină bilet. Și poate să i-l plătească, aidoma cum se hotărâse și el să plătească biletul asistentului, întâia dată când avea să-l ia cu dânsul peste graniță.

Ce imbecil, Ghiojdeanu, și ce canalii: Gicu și femeia în verde cu atât de mincinoși ochi serafici; și Nerone acesta, neștiind cum să apuce țigarea între degete, tușind și lăcrimând de fum; și Amelia, care de doisprezece, acuși treisprezece ani...!

Pitrocind cafeaua în ibricul conic de alamă lins de flacăra spirtului și culegând caimacul, așa cum făcuse în nopțile lui friguroase, de muncă grea și de lipsuri, Grigore Stolnicu fu cuprins de o amarnică înduioșare pentru acest timp îndepărtat și pentru propriul său destin de acum.

Merită altă soartă. Oricine ar ști ce se întâmplă cu dansul acum ar recunoaște că merita altă soartă.

Dar oare, Ghiojdeanu, soțul imbecil, năpârlit de cea mai frumoasă barbă a capitalei, nu merită și el altă soartă? Și totuși, nimeni nu-l compătimește. Nimeni nu se revoltă. E batjocura tuturilor. Întorc capetele, șoptind fiecare o nouă infamie, arătându-l cu degetul, când el își plimbă senin și inconștient mutra golașă și scanda-los de fericită. Iar despre el, oare, Grigore Stolnicu, nu vor fi chicotind tot așa invidioșii care n-au altă grijă, nu se vor fi înveselind tot așa colegii la facultate, studenții, în bănci, la cursuri?

Grigore Stolnicu toarnă cafeaua în cești, cu tainica dorință asasină să se prefacă miraculos în două cești de otravă pentru cei doi netrebniți. Dar nu o otravă fulgerătoare, să sfârșească în câte va clipe cu dâșii. Ci lentă și teribilă, să le ardă măruntaiele și să-i trântască la pământ, în înfricoșate zvârcoliri, la care el să asiste nepăsător, plimbându-se cu mâinile în buzunări și oprindu-se să-i întoarcă în sus, cu vârful gheții.

Să-i întoarcă și să-i scuie.

X.

STRINCENDO.

Amelia Stolnicu și Nerone Crețeanu sorb din cafea cu nevinovată plăcere, nebănuind nici pe departe criminala dorință a profesorului-cafegiu.

Dimpotrivă, știind cât îl măgulesc, fiindcă Grigore Stolnicu se prețuiește tot atât de meșter în fiertul unei cafele, ca în confecționarea unei etimologii, se întrec în complimente:

— E delicioasă, astăzi, ca niciodată, dragă Grigorel...

— Ar fi păcat să-i picurați rom, domnule profesor!

Grigore Stolnicu cere rom și picură rom, înadins, ca să arate că nu poate fi dus cu momeli, ca orice soț imbecil prin definiție.

Soarbe și dânsul din ceașca de cafea, măsurându-i și înglobându-i în aceeași otrăvită privire. Ce-or fi găsit unul la altul? Amelia e întotdeauna bolnăvicioasă, cu privirea molâie, fără nici o vlagă. Dimineața se trezește cu pleoapele umflate și mai obosită de cum s-a culcat. Toată ziua se vaietă, tușește, e posacă și fără nici o voință. Astăzi a vorbit cât nu cuvântă într-o săptămână. Și o singură dată a dovedit și ea o personalitate, a opus o rezistență - atunci încăpățânată și absurdă - când a fost povestea cu oglinda venețiană din salon. Iar acest Nerone Crețeanu e incolor, insipid și inodor, să nu-i primească o sărutare nici fata din casă. Oare cum se sărută?... De când au început să-l înșele? Mai ales unde, unde naiba se întâlnesc? Poate, fără nici o rușine, aici, în casa lui, în patul lui.

Cu o sfredelitură de coclit cuțit întors în carne, Grigore Stolnicu îi vede răsturnați pe divan, pe pat: dezgustător spectacol, spasm de larve omenești, încolătăcire vâscoasă de viermi.

Nerone Crețeanu, care de un ceas rostogolește în creier un început de conversație fără să găsească prilejul potrivit, ca orice timid, își ia inima în dinți și glăsuiește exact în momentul cel mai prost ales:

— Domnule profesor, ați citit răspunsul „Specialistului” de la Iași? A apărut ieri. E lamentabil. O morfoleală de argumente, din care nu se țin două alături, în picioare.

Grigore Stolnicu declară că n-a citit răspunsul „Specialistului” de la Iași și că nici nu se grăbește să-l citească.

— Am altceva mai bun și mai serios de făcut! Încheie în enigmatică amenințare.

— Nici nu era nevoie s-o mai spuneți, domnule profesor. Ați neglijat Morfologia verbului predicativ român, pe care toată lumea o așteaptă cu nerăbdare... Se dădu cu părerea viitorul specialist în embrion, de-plin convins

prin optica profesională că toată țara așteaptă cu suflarea suspendată pe buze Morfologia verbului predicativ român.

— Dumneata crezi că eu văd tot Universul numai în morfologii, texte, glosare și etimologii, cum unii matematicieni maniaci pun viața și estetica în ecuații, tinere? Vorbi cu dispreț Grigore Stolnicu.

Pe urmă, tot cu surdă amenințare:

— Nu sunt atât de orbit, încât să nu mai văd ce se petrece în jurul meu...

Asistenul, neținând seamă de înțelesul tăinuit al amenințării, izbucni stupid în râs la gândul că Universul ar putea fi redus numai la morfologii, texte, glosare și etimologii.

Râse cu toți dinții, mulți, verzi, lați și neregulați, gata-gata să-i împroaște în toate părțile, cum se joacă unii copii rău-crescuți cu gura plină de apă. Iar ca să-și alunge intimidarea, căută în deșert cocoloașele de pâine, pe care i le culesese slujnica, să înceapă din nou a căuta în bobi.

Amelia se ridică:

— Vă las, dacă începeți iar cu discuțiile acestea savante, din care eu nu pricep nimic.

Și eu o muștrare:

— Mă duc să desfac bagajele. Am pierdut vremea degeaba strângându-le.

„Ești neconsolată că nu mai plec”, gândi Grigore Stolnicu. „Amândoi sunteți zăpăciți, ca doi șobolani prinși în capcană. Nu știți cum a căzut capacul peste voi, v-a prins panica, vă zbateți să descoperiți o ieșire. Dar aveți încă răbdare. E abia începutul.”

Cu o curiozitate de savant urmărind o crudă experiență de vivisectie, Grigore Stolnicu se așează cu bărbia în amândoi pumnii și cu coatele pe masa strânsă, să citească nedumerirea, contrarietatea și panica pe obrazul de sugativă al asistentului. Spuse, ca să-l încerce:

— Poate era mai bine să nu fi renunțat la plecare...

— Tocmai! Se repezi cu inocentă grabă Nerone Crețeanu. După atâta muncă, vi se cuvenea, domnule profesor, un repaos. Plimbarea, schimbarea mediului și a preocupărilor, e cel mai bun repaos pentru un intelectual.

— De altfel, timpul nu-i pierdut. Biletul se poate reține și acum, după-amiază... Împinse Grigore Stolnicu experiența mai departe.

— Dacă voiți, mă reped eu, domnule profesor. Într-un sfert de oră sunt îndărăt! Se agită pe scaun asistentul, gata de plecare, pipăindu-și cravata și încheindu-și nasturii cu sinceră învoioșare, să-și servească profesorul, pe care îl respecta și îl iubea, și căruia i se simțea din toată inima și pe toată viața îndatorat.

, Cum s-ar bucura să mă vadă plecat!”, interpretă în felul său Grigore Stolnicu această promptitudine. „Le-am stricat toate socotelile. Își aveau, desigur, hotărâtă o întâlnire, chiar și astă-seară, după plecarea mea. Și mâine alta, și poimâine: trei săptămâni. Canaliile! În fața slugilor. Fără nici o rușine de ele. Tot cartierul trebuie să vorbească și toți servitorii să povestească,

întrecându-se în detalii scârboase și cinice, când se adună în bucătărie să descoase viața stăpânilor. Canaliile!”

Dar nu lăsa nimic să-i străbată pe față din aceste gânduri acre.

Își privea asistentul cu o ură din care nu lipsea și o ciudată compătimire. Nici nu știa măcar să mintă. S-a trădat de la cele dintâi cuvinte. Dacă l-ar prinde de piept și l-ar zgâlțina bine, ar cădea în genunchi și ar mărturisi totul, târându-se și implorând iertare. Nu e nici măcar atât de frumos, voinic, temerar și cinic ca acel Gicu, din loja lui Ghiojdeanu. Îl mai cheamă încă și Nerone. Nerone Crețeanu! Grotească însoțire de nume și jalnică parodie a genialului monstru, autenticul Nerone, care a cutezat totul. Un Nerone, acesta?

Grigore Stolnicu se înveseli de-a binelea la aceste reflecții hâtre.

Întrebă neașteptat:

— Cine te-a botezat pe dumneata?

— Un unchi! Mărturisi nedumerit asistentul. Un frate al mamei, profesor de istorie.

— Putea să-ți găsească alt nume. Ce e aia: Nerone? Nerone Crețeanu?

— Nu puteam să protestez atunci, din cristelniță! Cuteză, în sfârșit, Nerone Crețeanu o glumă, potrivită ca nuca în perete și arătându-și toți dinții de cafea crudă, gata să-i împrăste în cele patru puncte cardinale.

Pe urmă își luă seamă că a fost prea puțin cuviincios față de profesor și cercă să se dezvinovățească oarecum:

— Sunt și eu, domnule profesor, o victimă a școlii latiniste.

— Stupid și grotesc! Condamnă cu asprime Grigore Stolnicu. E scandalos cum își pot suporta unii indivizi asemenea împerecheri ridicole: Ulise Popescu, Cezar Petrescu, Napoleon Crețu, Amilear Petrăchescu, Scipione Carabăț... Avem, în anul al treilea, mi se pare, o studentă: Monica Harabagiu... Ce e aia: Monica Harabagiu? Marița, Lentă, Safta, Marghioala, Paraschiva Harabagiu, da! Dar Monica?

Acum, asistentul cu numele crudului imperator cu monoclu de safir care a dat foc cetății eterne era stacojiu complet. Sfeclă. Nu ridică ochii de la fața de masă și cu degetele caută în van cocloașele de pâine, absente, în care să-și frământă alarma și umilința. Monica Harabagiu era apropiata lui logodnică: o fată zveltă și vioaie, cu ochi drăcoși, care-au înnebunit jumătate din Facultatea de Litere. Chiar acum, peste două ore, și-a dat întâlnire cu dânsa. O iubește de un an. Și ea, de un an, îl torturează. Imediat ce Monica își dă li-cența, plănuiește să-și întemeieze o modestă gospodărie. Acum mai face ea mofturi, dar știe că sunt mai mult ca să-l încerce cât o iubește. Și iată că profesorul, poate cu intenție, desigur, cu intenție, i-a adus numele în discuție. De bună seamă că îl dezaprobă. Nu admite această căsătorie. Înadins a voit să nu i-o spună direct; i-a dat numai să înțeleagă. Iar, hotărât și autoritar cum e, profesorul va fi în stare să-i sfarme cariera, dacă nu ține seamă de acest avertisment.

Dar ce i-a făcut Monica? Cu ce s-a făcut oare vinovată? De atâtea ori i-a atras luarea-aminte că n-are s-o sfârșească bine cu tot neastâmpărul și

ghidușiile ei. Fără îndoială că a fost necuviincioasă cu profesorul, a răspuns impertinent, a rostit vreo glumă nelalocul ei.

Deznădăjduit și cu tâmpile asudate, Nerone Crețeanu stă pe un scaun de foc. Își ia o hotărâre eroică:

— Domnule profesor, tocmai fiindcă veni vorba... N-aveam curaj. Dar am datoria să vă cer o povață. Mi-ați fost ca un părinte. Vă datorez totul. Și de aceea îndrăznesc... Ați pomenit numele domnișoarei Monica Harabagiu. E o studentă foarte sârguincioasă: cap de serie. La toate examenele, bilă albă. I-am cerut mâna, și după examenul de licență, intenționez să ne logodim...

— La mine nu merg astea! Vorbi cu asprime Grigore Stolnicu, spunându-și că asistentul lui nu e atât de nerod și naiv cum îl socotise până mai adineaori...

Desigur, a născocit povestea aceasta ca să-i înlăture orice bănuială. Trucul clasic. De acord cu Amelia, s-au pus să-l îmbrobodească bine, ca pe orice soț, prin definiție imbecil.

— Nu! La mine nu merg tertipurile astea! Repetă, apăsând pe cuvinte, ca să înțeleagă celălalt că nu poate fi orbit atât de ușor.

În pieptul asistentului se făcu un gol dureros. Aproape cu lacrimi în ochi, se bâlbâi:

— Dar, domnule profesor, nu înțeleg!... E o studentă eminentă. Are și puțină stare. Pentru cariera mea mi-ar fi cea mai potrivită tovarășă de viață. Dacă v-a supărat vreodată, a făcut-o fără voie... Eu știu cum vă respectă. Numai că e un temperament prea vioi. Chiar dumneavoastră ați recunoscut anul trecut că e cea mai bună... Mai inteligentă studentă din seria ei... Și acum? Vă spun drept, domnule profesor, că nu înțeleg...

— Să înțelegi, tinere! Îl pătrunse cu privirea, stăruitor și neîndurat, Grigore Stolnicu, ridicându-se în picioare și aruncând șervetul.

Asistentul mulțumi pentru asemenea masă, cu vorbele înecate în gâtleej.

În antret, punându-și galoșii și scoțând umbrela ca o pacifică sabie din teaca cilindrică a cuierului, nu avea nimic din înfățișarea teribilă și crudă a imperatorului care se desfăta dând pradă fiarelor cei dintâi martiri din catacombe. Părea mai degrabă un asemenea martir, mizer și lipsit de orice eroism, gata să se lapede de tot și să milogească păsuirea supliciului.

Zgribulit și adus de spate, în stradă, nu știu încotro s-o apuce, în lapovița murdară și dușmănoasă.

„Acum ce-i spun eu Monicăi?” se căsca speriată întrebarea?

„Încă n-a fost nimic. E abia începutul!” își spunea Grigore Stolnicu, frecându-și mâinile satisfăcut și instalându-se în jâlțul biroului.

XI.

VALSE TRISTE

— Monica, dragă Monica, nu știu ce are cu noi profesorul! Oftă Nerone Crețeanu, pășind sub umbrelă, peste bălțile negre în care se topeau fulgii îndată căzuți.

— Dar ce s-a întâmplat? Ce poate să aibă cu noi? Întrebă fără nici o alarmare Monica, mai mult de formă, fiindcă în voioșia ei nu găsea în viață niciodată un prilej de prea mare îngrijorare. Ți s-o fi părut, Nerr!

— Ce n-aș da să fie numai o părere! Însă mi-a spus neted că nu admite: la el, cică, nu merg astea... Era foarte supărat! Se căină asistentul, cocârjat sub cortul negru de pânză, unde apărea în lumina vitrinelor și în ploaie ugilă ca un pui de curcă, fără nimic din trufia unui cuceritor.

— Și de ce-i supărat, mă rog? Strânse din umeri cu nepăsare Monica. E supărat. Să-i fie de bine! Are să-i treacă... Dezlegă cu ușurătate toate complicațiile viitoare.

— Ce expeditiv rezolvi tu toate, dragă Monica! Suspină asistentul, cu admirație pentru atâta seninătate și cu teamă pentru atâta lipsă de simț al realităților. Dar gândește-te, numai, ce-ar însemna să-l avem împotriva... Toată cariera!... Tot ce-am muncit opt ani se anulează într-o singură zi, dacă vrea el. Și-l cunoști: e un om care știe ce vrea!

— Mergem la cinema, Nerr? Întrebă tam-nesam Monica, făcând trecerea de la gravele preocupări ale viitorului logodnic la frivolele ei desfătări fără nici o ezitare. Este un film foarte frumos, cu Jaque-Catelain. O! Cum îl mai ador pe Jaque! Declară cu sinceritate. Nu pot să-i sufăr pe ceilalți: nici pe Ivan Petrovici, nici pe Mosjukine, dar Jaque? Adorabil! Ție nu-ți place?

Nerone Crețeanu gândi despre ascendenții lui Jaque-Catelain niște cumplite fărădelegi, formulate în cuget în cuvinte pe care numai filologii, adânci cunoscători ai vocabularului popular și arhaic, le află la îndemână atât de proaspete, plastice și formidabile. Jaque-Catelain; ăsta-i trebuia lui acum! Păși dușmănos, călcând de-a dreptul în bălți, cu galoșii lui de viitor profesor și înfruntând lapovița, cu umbrela răsucită de vânt, pe care o flutura ca un fanion al corporației dascălești.

Așa cum mergeau alături, în lumina lăptoasă a becurilor și vitrinelor, ar fi apărut, chiar trecătorului celui mai lipsit de duhul observației, o pereche iremediabil nepotrivită.

El, costeliv, grebănos, cu paltonul demodat și îmbumbiat strâmb.

Ea, elastică, fragedă și cu ochi de peruzea, pășind ca într-un început de dans prin lapovița murdară, care parcă nici n-o putea atinge, înfășurată în blana după ultima tăietură, aruncând priviri drăcoase trecătorilor, vorbind alintat și impertinent, răsfățându-se în toate oglinzile vitrinelor. Era studentă sârguincioasă, cu notele cele mai mari; dar aceasta n-o împiedica de la hotărârea ca, o dată cu măritișul, să arunce cât colo terfeloagele și caietele de cursuri și să uite, dacă se poate, într-o singură noapte, toată învățătura uscată care n-a izbutit să-i osifice tinerețea.

— Eu am să mai încerc să-l conving. Trebuie tact. Foarte mult tact! Își continuă asistentul gândul care-l îngrijora.

— Să mergem mai repede. Ajungem tocmai la mijlocul filmului! Își rosti Monica îngrijorarea ei.

Astfel, mergând alături, fiecare pășea pe drumul lui.

În sala întunecată, caldă, dar cu miros de haine plouate, îi conduse o femeie, căutând locurile goale cu sabia albăstrie a lanternei electrice. Au turburat alte perechi, care se țineau de mână sau de după mijloc, ridicându-se cu bombăniri ostile.

Filmul era la jumătate, dar cu intuiție de expertă amatoare de cinematograf, Monica știa în două minute ce s-a petrecut în cele patru acte trecute și ce se va mai petrece în cele trei acte viitoare.

— Uite-l pe Jaque!... E adorabil! Exclamă, strângând mâna udă de lapoviță a asistentului, care nu știa ce să facă din umbrela șiroind de apă.

Jaque-Catelain scobora de la volanul unui superb Hispano-Suiza, în haină cenușie de sport, cu o caschetă ștregărește pusă pe-o sprinceană. O femeie înaltă, în haină albă, încadrată între doi ogari rusești, îi ieși în întâmpinare. În fund, marea, o barcă înclinându-și pânzele foarte înalte în suflarea vântului, un canot-automobil virând nebunește, gata-gata să se răstoarne și trăgând o dâră spumegoasă și curbă de valuri... Jaque-Catelain trecu ușor brațul după mijlocul subțire al femeii: amândoi rămaseră, tâmplă lipită de tâmplă, în contemplarea asfințitului de soare marin, cu cei doi ogari, întinși decorativ la picioare.

— Adorabil! Ideală pereche!... Suspină admirativ Monica Harabagiu, așteptând poate ca Nerone Crețeanu să profite ca toți de întunerecul sălii și s-o cuprindă și dânsul ușor cu brațul, cum strânse se aflau măcar două duzini de perechi.

Dar Nerone Crețeanu, cu umbrela șuroind între picioare, își sufla prozaic nasul, împăturind batista cu luare-aminte, ca și cum ar fi pus la păstrare în ea cine știe ce prețioasă comoară...

— Eu cred că, dacă am îndestul tact, tot am să-l conving!... Reveni la supărarea profesorului, care-i stătea ghimpe în inimă.

— Uff! Ce agasant ești! Își pierdu răbdarea entuziasta admiratoare a lui Jaque-Catelain. Lasă-mă măcar să privesc în tihnă!

Nerone Crețeanu se resemnă, urmându-și pentru sine toate reflecțiile: cum să-l împace pe profesor și cum să întrebuițeze mai mult tact.

Monica privea cu buzele întredeschise, aspirând miraculoasa desfășurare a unei vieți de neîntrecute splendori.

Pe o terasă albă de marmoră, Jaque-Catelain e acum așezat pe un puf, la picioarele femeii în alb. I-a cuprins mâinile și le dezmiardă, cum numai el știe să dezmiardă. Îi spune și nu mai sfârșește, cum numai el știe să spună și să nu mai sfârșască. Monica ar putea jura și ea că a ghicit ce-i spunea Jaque-Catelain femeii în alb, norocoasa! Îi spune ceea ce n-are să fie niciodată în stare să-i rostească în cea mai frumoasă seară, cu cea mai romantică lună, Nerone Crețeanu, care se smârcăie alături din nas, cu bărbia sprijinită în mânerul curb al umbrelei, ca un pensionar precoce moțâind la cafenea.

Și deodată, în vreme ce filmul își plimbă eroii în săli somptuoase, în grădini cu palmieri, în gări sonore și munți cu spumegânde cataracte, într-o viață prodigioasă de fabulos fast fotogenic, Monica vede, într-o întunecoasă împăclire, cealaltă viață, care ar fi a ei, alături cu omul fornăindu-și începutul de bronșită via-geră. Apartamentul sărăcăcios cu chirie, ratele la mobile, gospodăria cu o singură slujnică, oblojelile omu-lui morocănos; orbecăiala într-un crepuscul fumuriu și umed, ca într-o galerie subpământeană de cârțițe. Pentru totdeauna: până la sfârșitul sfârșiturilor.

Monica s-a tras fără să-și dea seama mai departe de lângă omul cu bărbia sprijinită în cârja umbrelei.

Acum, filmul, după ce s-a sfârșit, cu eroina asasi-nată de soțul gelos, a început de la capăt. Femeia în alb, trântită cu cele trei gloanțe de revolver, a descins de pe catafalc, nemuritoare și din nou surâzând, cu seninătatea unei făpturi lipsite de orice negru presentiment. Se află pe puntea unui iaht. Jaque-Catelain, în costum alb, cu pantofi albi și cu caschetă albă de marinar, privește visător, din profil, rezemat de bara punții. Din celălalt capăt se apropie femeia cu fustele și eșarfa fluturate de vânt. Își vorbesc. Râd. Abia s-au cunoscut, dar de la cele dintâi cuvinte se știu predestinați unul altuia, împotriva oricăror obstacole și împotriva morții chiar. Ce delicioasă viața în care îndrăznești tot, în care o mare și ucigașe pasiune inundă ca un hohotitor răsărit pe creștetul înălțimilor, acolo sus, deasupra viermătuului mediocru și vulgar...!

Monica vrea să și-l imagineze pe Nerone Crețeanu în costum alb, cu pantofi albi și cu cascheta de marinar pe puntea unui iaht, surâzând cu fermecătoarea grație a lui Jaque-Catelain.

Efectul e catastrofal. Explozia unei granate umplute cu boabe de cafea crudă și improșcând întreaga sală.

Iar Monica s-a tras încă mai departe, ferindu-se ca de o atingere rece, băloasă, de limax.

Omul cu umbrelă pirotește absent de la magica lume a filmului, gândind fel și chip, cum l-ar putea convinge pe profesor cu mai îndemânatic tact.

Când au ieșit afară, în sloata câinoasă, ca orice aspră și hâdă realitate, Monica e tristă, cum s-ar fi deșteptat dintr-un miraculos și imposibil vis; Nerone Crețeanu își deschide umbrela și e gata să pornească mai departe, la asaltul mediocrei lui fericiri, cu modesta resignare dintotdeauna.

— N-avea nici o grijă, Monica. E chestie numai de timp și de tact! O încurajează la despărțire.

Monica e cu gândul în altă parte. Îi întinde o mânușită moale și indiferentă în mânușa de piele de Suedia.

Ea n-are nici o grijă.

Dimpotrivă, ar vrea acum ca profesorul care a avut o atât de bună inspirație să fie cât mai absurd încăpă-țânat și să o dezlege de el, de cuvântul dat lui Nerone Crețeanu într-o zi de lehamite.

S-au despărțit. În lapovița înstelată de fulgi, care biciuie obraji și pătrunde ghețoasă în haine și în încălțări, Monica a plecat cu pași zvelți și sălțați, de menuet, în josul Bulevardului; Nerone Crețeanu a plecat în sus, sub negrul pavilion didactic al umbrelei, asaltată de toate vânturile beznei.

„Dar ce-o fi având profesorul?”

XII.

PAUSA LONGA.

Grigore Stolnicu nu avea nimic.

După două luni, în birou, își freca mâinile cu aceeași mulțumire de sine.

Pusese ordine. Metodic, ca un om care știe că numai graba e dușmanul succesului, ridicase cu încetul zid de izolare în jurul Ameliei. Nu mai pătrundea acum nimic din afară, nimeni.

Asistentul nu mai era invitat la masă. De altfel, și de la Universitate are să-l măture la anul viitor. Medicul cel tânăr, de acasă, medicul Ameliei, acel afectat Alfons Grigoriu, care nu i-a plăcut niciodată, a fost înlocuit cu altul, miop și tare de ureche; un bătrânel inofensiv. A schimbat și slugile, ca să pună capăt bârfelilor din bucătărie. Acum, totul e în bună orânduială, și de o săptămână, Amelia zace în pat, într-o căldură toropită, cu o întreagă farmacie de fla-coane și prafuri la căpătâi, tușind și mototolind batis-tele sub pernă.

A scuipat sânge.

Dar aceasta nu este decât o justă expiere a vieții destrăbălate pe care a dus-o. Își închipuie poate că îi înduioșează așa! Îi cerșește din ochi, de câte ori trece prin cameră, o îmblânzire. El cunoaște însă toate vicleniile femeiești: șantajul boalei.

N-o mustră. Nu i-a spus nimic. Se preface că nu știe. Tace. O pedepsește cu această tăcere enigmatică și încărcată de amenințări mai teribile decât orice izbucnire.

Căci abia acum își dă seama cât de fățarnică a fost viața acestei femei vreme de doisprezece, acuși treisprezece ani. Nu l-a cruțat cu nimic. De nici o rușine. Sub înfățișarea aceasta molâie, bolnăvicioasă, și închisă cu ipocrize în casă, la griji mărunte de gospodină, dospea cele mai sfruntate porniri ale desfrâului. Pe Nerone Crețeanu, ea a stăruit să-l invite la masă, sub cuvânt că e nevoiaș, fără părinți, modest și că are dreptul la o încurajare. Medicul care-a tratat-o trei ani, tinerelul acela afectat, periat, pomădat și schimbând costumele de două ori pe zi, tot ea l-a chemat întâi, dragă Doamne, după recomandația unei pretinse prietene. Se închideau în cameră, venea întotdeauna în lipsa lui; când se întâlneau, îi vorbea cu o ironie superioară și în calambururi obraznice, care de la început l-au făcut nesuferit. Într-o bună zi, acum cinci ani, s-a trezit cu un așa-zis văr al ei: un locotenent de cavalerie, care nu știa să cuvinte decât despre cai, curse și raiduri de călărie. Toată vremea se împiedica de dânsul. Îi umpluse casa de miros de piele, de apă de păr și de havane. Când îi auzea scârțâitul cizmelor pe parchet, era indispus o jumătate de zi. Și acela îi fuma țigările, făcea glume stupide pe socoteala filologilor, comanda mâncările care-i plac, porunca slugilor și își stabilise cartierul general la telefonul lui. Până când într-o bună zi a dispărut precum venise, sub pretext că a fost înaintat și mutat în altă garnizoană.

Dar câți vor mai fi fost alții, încă?

N-a surprins oare într-o zi, acum de curând, un băiețandru sclivisit pe scări? Îl văzuse cu o seară înainte, de la geamul biroului, dând târcoale casei, uitându-se la ferestre, făcând naveta pe trotuarul din față. Bărbierit, pudrat, cu pălăriuța cu boruri de un deget pusă pe-o sprânceană, cu un palton ridicol și cu șalvarii aceștia largi, pe care i-a născocit moda ca pentru asemenea vreme, lipsită de gust și de măsură, și ca pentru asemenea tineret, lipsit de rușine și de respect.

A doua zi l-a aflat pe scări, tocmai când pune degetul pe butonul soneriei. Băiețandru, cu pălăria în mână, zăpăcit, s-a prezentat drept elev al lui și a îngăimat că abia cuteza să-i ceară un sfat și o biblio-grafie pentru o lucrare, un studiu, în sfârșit, o invenție, cum se vedea cât de colo! O lucrare, un studiu, cu așa mutră și asemenea pantaloni! L-a arătat el sfat! De ce nu poftise la Universitate, la cancelaria facultății, să-i ceară sfat, nu acasă, ca un pungaș, care încearcă lovitura când lipsesc stăpânii? Celălalt a roșit cu ochii în pământ, s-a bâlbâit. Nu l-a mai văzut niciodată. Nici nu-și amintește să-l fi zărit la cursuri, nici înainte de asta, nici după aceea.

Încă unul care dădea târcoale Ameliei, atras, de-sigur, de privirile ei (căci nu se mai îndoia că altfel privește pe stradă, provocator, când e singură, nu cu aerul de mironosiță de acasă), încă unul atras de pofticiunile ei, ținându-se după dânsa pe uliți, cum se țin dulăii de cățelele înfierbântate.

Câți vor fi fost? Abia acum înțelege ce se ascundea sub amenințarea slujnicei dată afară, când s-a întâmplat istoria cu oglinda din salon. Fără îndoială că știa totul și fără îndoială că numai Amelia i-a cumpărat tăcerea.

Niciodată nu și-a imaginat că poate exista o vietate atât de meșteră să-și ascundă viața secretă. Nici o urmă. Nici o scrisoare. Nici o privire furișe. Nici un cuvânt scăpat din imprudență. Totul disimulat, zăvorât sub înfățișarea aceasta de pisică bolnavă și mereu friguroasă, prefăcându-se că abia se lasă convinsă să iasă din casă, pirotind încolăcită pe pat și pe divanuri, așteptându-se rugată ca să meargă la un teatru ori la o plimbare. Prefera să rămână singură acasă, să-și aștepte sau medicul pomădat, sau netrebnicul acesta de asistent, pe care el l-a colăcit, sau alții, despre care nu va ști nimic, niciodată.

Acum s-a sfârșit. O are aci, sechestrată, fără să mai vâșcăie.

E adevărat că din această pricină și-a neglijat cursurile în vremea din urmă, n-a mai așternut un cuvânt pe hârtie, n-a mai urmat nici tratamentul medicului; iar plimbarea și hidroterapia le-a făcut neregulat, în răstimpuri.

E vremea să revină la toate.

Pentru început, chiar astăzi va trece pe la doctorul pitic, numai să-i arate, după trei luni, că toate temerile lui au fost exagerate și că e mai sănătos ca întotdeauna.

Grigore Stolnicu își orânduiește pe biroul uriaș și masiv toate cărțile grele cât evangheliile și toate cutiile de fișe, cum se cuvine în preziua unei campanii de lucru. Toarnă cerneală în călimara cubică de cristal, schimbă penițe noi în tocuri, ascute creioanele.

Mirosul plăcut al lemnului moale de creion, mirosul metalic al cernelei îi ațâță pofta de lucru, cum nu-și găsesc astâmpăr caii militari când simt mirosul de praf la manevre. Chiar din astă-seară va inaugura cele trei ceasuri reglementare de muncă: de la zece la unu după miezul nopții, ca în atâția și atâția ani trecuți.

Învârte manivela telefonului și cere numărul medicului-pitic.

Așteptând, cu pâlnia de ebonită la ureche, surâde tu-tulor nălucirilor șterse fără urmă, episodul cu acest telefon, oglinda venețiană din salon, musca de pe che-lia spectatorului de la Ateneu. Cum s-ar simți cu proaspete

puteri de muncă, dispus și odihnit, dacă, după ce-au trecut acestea toate, n-ar fi răsărit nevrednica înșelăciune a femeii, să-i reteze viguroasa poftă de creație!

Glasul pițigăiat al medicului-pitic vesti cu o prietenoasă bucurie că e gata să-l primească. Îndată; într-un sfert de oră, înainte de a pleca la clinică.

Grigore Stolnicu trecu prin odaia fetei, care nu mai întindea de două luni brațele grăsuții să se ceară, drăgăstoasă, în brațe. Îl privea acum cu ochii cenușii și terni, fără nici o voioșie. Morocănoasă, se ridică în picioare și doica, hotărâtă de mult să-și ceară socoteala, fiindcă nu mai putea sluji într-o casă unde părintele se uită mai câinos la copil decât s-ar uita un tată vitreg.

În cealaltă cameră, Amelia ațipise, cu buzele albe, cu obrazul de cretă și cu globurile ochilor scufundate adânc sub pleoape. Un miros de spițerie plutea stăruior și dezagreabil. Prin somn, Amelia gemu, tuși, se întoarse pe cealaltă parte.

Grigore Stolnicu îi aruncă o singură privire, fără milă, schimbându-și pijamaua de flanelă cu haina de stradă. Își spunea că poate nici nu doarme; desigur, se preface. Pășii mai apăsător, ca s-o încerce.

Bolnava, în toropeala febrei, scânci acoperindu-și ochii cu degetele subțiri, prelungi și scheletice.

„Tot se preface!” hotărî Grigore Stolnicu. „A dus înadins mâinile la ochi, ca să n-o surprindă clipește. E cea mai disimulată femeie din câte au existat vreodată.”

Și ieși trântind ușa, ca să-i arate că nu se lasă amăgit atât de ușor.

De la fereastră, doica fetei, cu Clo-Clo în brațe, îl arată după perdea, în stradă:

— Se duce ulâtul.! Ulâtul ulăților!

Iar pentru ea, ca o urare confidențială, cu jumătate de glas:

— Ducă-s-ar!

Clo-Clo, cu o jucărie mică de tablă sunând un zurgălău înlăuntru, îl amenință, în chip de minuscul buzduhan, bucuroasă și ea că se duce urâtul:

— Ulâtul! Gâmbosul!

Astfel, în casa lui Grigore Stolnicu, nici o suflare nu-i era prietenă.

XIII.

ALLEGRO, MA NON TROPPO.

Un taxi, înșelat de șovăiala lui, când se pregătea să traverseze strada, frână acostând la marginea trotuarului și-l invită să urce.

Grigore Stolnicu făcu semn că nu are nevoie. Cu toată graba, ținea să meargă pe jos, ca să reînceapă chiar de astăzi prescripțiile medicului-pitic: mișcare, cât mai multă plimbare!

Era, într-adevăr, o minunată zi de sfârșit de iarnă.

Ultima zi a lui februarie.

Streșinile șuroiau, nămeții se topeau în soarele cald; un vânt umed și proaspăt purta de-a lungul străzilor presimțirea primăverii, adusă de undeva de departe, din câmpurile mustind viață nouă sub zăpada subțire.

Țigăncile întindeau trecătorilor cele dintâi mănunchiuri de ghiocei. Femeile păseau mai elastic, în dezmierdarea lină a luminei călduțe, cu alintări de pisică.

Grigore Stolnicu recunoscuse pe eleva lui, Monica Harabagiu, mergând cu asemenea pași alintăți, alături de un tânăr cu pantaloni largi, cu pălărie pe-un ochi, bărbierit și pudrat: un individ din familia celui pe care l-a surprins pe scări la el acasă. Pășeau braț la braț, avântați ca într-un voios asalt al primăverii, râzând și privind-se în fiecare clipă în adâncul cel mai tremurător al ochilor. Studenta purta un buchet de ghiocei, prins în blană, deasupra inimei.

Toată îmbucurarea zilei cu soare se întunecă în ochii lui Grigore Stolnicu. Întâlnirea acestei perechi îi dovedea mai netăgăduit că asistentul îl mințise, născocind povestea logodnei ca să-i înlăture orice bănuială.

Medicul-pitic îl primi în ușă, afabil, ca pe un mosafir drag, care se arată rar și se lasă așteptat.

Îl invită în același fotoliu, enorm și confortabil ca un jâlt de bancher. Tot așa se scufundă și el în celălalt fotoliu, împreunându-și la fel mâinile în chip de închinare copilărească, dar sfredelindu-l cu aceiași ochi, mici, apropiați de rădăcina nasului, cenușii și vii, ca ochii de uistiti.

— Ei! Cum stăm? Întrebă foarte vesel, ducând degetele la buze și părând că fluieră în vârful unghiilor.

— Foarte bine! Cum vezi, stăm foarte bine, în cele mai confortabile fotolii pe care le-a creat civili-zația americană!... Răspunse Grigore Stolnicu, molipsit de buna dispoziție a medicului-pitic.

Pe urmă, revenind la lucruri serioase, povesti cât a respectat din prescripțiile de acum trei luni și câte le-a neglijat. Arată că se simte îndestul de sănătos, că a lucrat un timp cu mare spor, iar că în lunile din urmă, dacă i-a scăzut această poftă de muncă și dacă n-a mai fost atât de voios, s-a întâmplat numai din pricina unor nemulțumiri familiare. Strict intime.

— Și, așadar, zi, nici o tentație... Cu telefonul ori cu musca? Întrebă foarte curios și cu râs teribil de amuzat medicul-pitic, dovedind că ține minte perfect tot dosarul pacientului.

— Nimic. Cea mai desăvârșită ordine.

— Braa-voooo! Exclamă piticul, cu o admirație în care totuși străbătea o totală neîncredere, după cum arată accentul circumflex al sprâncenelor.

Părea că se gândește cu totul în altă parte privind un timp pe fereastră și punându-și la buze degetele împreunate, pe care le apropia și le depărta, două câte două. Pe acoperișul din față, un tinichigiu bătea tabla regulat și monoton, cu lovituri egale. S-ar fi spus că medicul-pitic își uitase pacientul și că aștepta cu mare atenție numai să sfârșească bocăniturile de afară. Într-un târziu, distrat, fără să-și despartă ochii de la echilibristica omului de pe acoperiș, întrebă, ca o chestiune de accesorie însemnătate:

— Și nemulțumirile acelea familiare... Despre care vorbești... Strict intime... N-aș putea să aflu de ce natură au fost?... Sau poate că încă mai sunt?

— Domnule doctor, e o chestiune streină cu totul de cazul meu. Nu prezintă nici un interes.

— Nimic nu e strein de cazul unui pacient! Surâse foarte curtenitor medicul-pitic, răsucindu-se în jâlțul unde se afla îngropat și întorcând ochii de la fereastră, să-l privească în față. Nimic nu e strein, iar pentru un medic, totul prezintă un interes. Cel mai mic amănunt poate să fie de-o importanță capitală.

— Dar e o chestiune cu totul intimă! Se apără Grigore Stolnicu, cu un început de impaciță. E vorba despre raporturile mele cu nevastă-mea.

— Tocmai! Continuă să suradă medicul-pitic, suflând un praf nevăzut din palmă și cercetându-și cu luare-aminte de chiromancien toate liniile, curbele și crețurile mâinei. Unui medic ori îi spui tot, ori nu mai pierdem amândoi timpul de pomană! Rosti deodată, cu alt glas, sever și autoritar, revenind la agresivitatea cu care își trata de obicei clienții.

Grigore Stolnicu se hotărî și povesti totul, mai mult ca să-i dovedească displăcut medicului cât de absurdă îi e pretenția de a face legătură între o chestiune cu totul intimă și o consultație, unde e vorba numai despre boala ori sănătatea lui. Istorisi cum i-a venit prima bănuială. Cum a descoperit pe urmă toate amănuntele care nu i-au mai îngăduit, din nefericire, nici o îndoială. Cum a pus ordine absolută, după ce a pierdut două luni, în care timp n-a lucrat aproape nimic și a părăsit regimul prescris. Nu uită să stăruie că l-a ajutat în această convingere chiar axioma rostită aci de medicul-pitic în persoană, când i-a spus că, pentru tată, existența unui copil nu înseamnă nimic. Adică, pur și simplu, că un tată nu e niciodată sigur de paternitate, mai ales când copilul se naște după zece ani de căsnicie. Aceasta i-a deschis ochii. S-a mirat că așteptase să-i deschidă alții ochii. Acum, nimic și nimeni nu-i mai poate clătina siguranța că fetița nu este a lui. Dacă s-a oprit aci și n-a tras încă toate consecințele – desfacerea căsătoriei etc.

— A fost numai fiindcă n-a izbutit să pună mâna pe niciuna din probele palpabile, materiale.

Medicul-pitic asculta cu aceeași prefăcută indiferență, când urmărind gimnastica tinichigiului pe acoperiș, când privindu-și, cercetându-și și admirându-și mâinele, pe care trebuia să le cunoască de mult pe de rost.

Astfel, spovedania lui Grigore Stolnicu fu mai ușoară; nu simțea sfredelindu-l ochii unui străin când își destănuia lucruri atât de umiltoare și amare. De câteva ori numai, când se opri, medicul-pitic îl îndemnă să continue și să-i arate de-a fira-n păr cum a ajuns la descoperirea că este un soț înșelat, dar în orice caz nu un soț imbecil.

Grigore Stolnicu sfârși, iar medicul păru extrem de mulțumit. Își trosni degetele cu atâta satisfacție, încât spoveditul își spuse îndată că a făcut cea mai mare prostie dându-și necazurile lui intime pe mâna unui om care, desigur, s-a înveselit din cale-afară de asemenea peripeții; mai ales că medicul-pitic nu purta verighetă și deci nu era însurat. „Și-a bătut joc de mine!... Desigur, mă crede un mare imbecil, cu pătraniile mele de soț înșelat împărțite celui dintâi venit. Lui, ce-i pasă? Nu e însurat. Se amuză pe

socoteala altora!” gândi Grigore Stolnicu, înciudat cu totul pe insuportabilul său duhovnic.

Medicul-pitic își plesni genunchii cu palmele, își făcu vânt, baiansându-se de două ori în fundul jilțului, sări în picioare, deschise dulapul, îl invită să se dezbrace și din nou începu să-l asculte, să-l ciocănească, să-l pipăie și să-l măsoare cu instrumentele lui de supliciu.

La fiecare nou instrument și nouă ciocăneală aproba, mormăind satisfăcut, ca un om care găsește confirma-rea bănuielilor dinainte asigurate.

Pe urmă închise aparatele în dulap, ridicându-se în vârful picioarelor să răsucescă cheia, pe care o puse în buzunar. Privindu-l cu dispreț, pe la spate, Grigore Stolnicu, în timp ce-și prindea bretelele și îm-brăca mânecel hainei, se întreba de ce o fi încuind dulapul și de ce-o fi strângând cheia, într-o cameră unde n-avea doar să-i scotocească nimeni? Și îl găsi pe medicul-pitic mai maniac și poate mai bolnav decât toți clienții săi.

Medicul înconjură biroul și se instalează în scaunul înalt, cu picioarele atârinate. Nu mai rupse o foaie de hârtie din bloc și nu mai scrise ieroglife enorme cu tocul-automat, enorm.

Ca un judecător pronunțând o sentință irevocabilă, cu amândouă mâinile rezemate în marginea biroului și cu o adâncită cută între sprâncene, vorbi:

— Dragă coleg, suntem între oameni culți. N-ar avea deci nici un rost să-ți ascund. Cazul dumitale mi se pare foarte grav. Foarte înaintat. Pot să-ți garantez că soția dumitale nu te-a înșelat niciodată și nici nu te înșeală. Ți-ai construit toate argumentele, inventându-le singur pe de-a-ntregul. Le-a născocit boala dumitale. Un caz foarte comun. Îți torturezi nevasta. După cât înțeleg, e bolnavă, și e bolnavă grav. Are nevoie de-o cură în sanatoriu, nu de supliciul absurd pe care l-ai imaginat dumneata. Iar o cură în sanatoriu nu ți-ar strica nici dumitale, onorate coleg. Pot spune că e absolut necesară și absolut urgentă. Ți le spun cu brutalitate, fiindcă știința mea e brutală. Nădăjduiesc că n-ai să faci ca alți foști clienți ai mei, care din pricina acestei franchise m-au ocolit, au căutat alți medici mai puțin brutali ca mine și-au plătit-o scump. Orânduiește-ți afacerile așa, ca să renunți câteva luni măcar la viața de acum. Revino la mine, să aranjăm intrarea într-un sanatoriu. De preferință în streinătate. Și, din vreme, ia măsuri ca soția d-tale să nu devină o victimă a dumitale... E tot ce pot spune fără înconjur, cum îmi dictează conștiința mea profesională.

Medicul tăcu, împreună din nou mâinile, lăsându-le pe spătarul scaunului înalt, pe urmă își bătu de câteva ori palmele, cum s-ar fi aplaudat singur, cu discreție.

Grigore Stolnicu, în fotoliul vast și confortabil, se muiase ca un om de zăpadă, topit în acest sfârșit calduț de iarnă.

Își scoase batista și își șterse fruntea udă. Își apăsă tâmplele. Gângăvi:

— E atât de neașteptat ce-mi spui, doctore! Atât de absurd...

Medicul coborî de pe scaunul înalt cu spătar de strană și veni să-l bată pe umăr; numai așa i-ar fi putut ajunge la umeri, când Grigore Stolnicu se afla ca acum, turtit în jilțul enorm. Îl îmbărbătă:

— Aceasta nu înseamnă că un tratament serios n-are să dea rezultatele cele mai bune. Nu uita că te aștept în câteva zile și că vom hotărî!... Am câteva prospecte de sanatorii excelente.

Grigore Stolnicu se ridică să plece, uitând să plătească vizita.

La ușă, medicul-pitic stăruie:

— Mai ales nu-ți tortura nevasta cu invențiile dumi tale... E inuman. Îi scurtezi zilele.

Apoi se întoarce, după ce închise ușa, să facă un semn în carnetul unde se afla deschisă o pagină cu numele lui Grigore Stolnicu; iar într-o condicuță cu linii vărgate să înscrie o consultație neplătită, fiindcă medicul-pitic și avar nu uita să-și încaseze onorariile chiar de la familiile pacienților defuncți ori intrați în balamuc.

XIV.

MARCHE FUNČBRE.

Amelia se deșteptase.

În somnul întrerupt și chinuit de febră visase urât; întâmplări de demult, din viața ei de fată, pe care le crezuse pentru totdeauna uitate.

Întâmplările de-aieva, așa cum s-au petrecut acum șaisprezece-șaptesprezece ani, n-avuseseră nimic neplăcut, ca și decorul idilic în care s-au desfășurat. Plimbările nevinovate în patriarhala grădină publică a orașului natal; altele la țară, la moșia unei colege de pension; o excursie cu barca; începutul unei nevinovate dragoste copilărești cu fratele colegei, mai mult o prietenie drăgăstoasă, care n-a ajuns decât la un singur sărut, de despărțire, timid și neîndemânatec. Nu l-a mai văzut niciodată, nici n-ar ști unde e acum. l-au rămas doar câteva scrisori, primite după ce-a venit toamna; scrisori cu atât mai aprinse, cu cât mai timidă și mai nevinovată le fusese idila.

Din toată vacanța aceea, de câte ori se gândea, îi apărea numai un soare luminos și arzător de vară. O amintire de multă, multă lumină, de fără de grijă și miros de fân copt.

Iar acum, prin somn, toate episoadele s-au petrecut altfel, desfigurând și spurcând amintirea pură și luminoasă.

Decorul, grădina publică, parcul prietenei de la moșie, plimbarea pe lac se desfășurau într-un fel de crepuscul, spectral și sinistru, cu lumina gălbuie ca pucioasa. Toți o alungau, nu știa de ce, iar ea fugea, nu știa de ce. Înaintea tuturor, cu privire rea și cu vorbe de ocară, gonea îndrăgostitul de atunci, întetît tocmai de sora lui, prietena cea mai bună de la școală. Voia să țipe, și din gura căscată nu ieșea un sunet. Știa că, dacă vor ajunge-o, are să se întâmple ceva înfiorător: nu cuteza să gândească ce, dar știa că va fi un sfârșit înfricoșat. Au ajuns la marginea lacului. Barca nu se afla. S-a vârat, deznădăduită, până la brâu, să încerce scăparea înot. Lacul era clocotit, un lac de smoală, iar dimpotrivă-i i-a ieșit în cale Grigore Stolnicu, întunecat, tăcut și enigmatic, cum are înfățișarea de trei luni încoace.

Pe smoala neagră a lacului au început să pâlpâie sinistru lumini gălbui, și Grigore Stolnicu a izbucnit deodată într-un răs crud, fără seamăn, neomenesc, bucu-rându-se că se îneacă, împingând-o cu mâna mai afund, până ce smoala fierbinte i-a năvălit în gură și pe nări.

N-a mai putut îndura oroarea visului și s-a deșteptat într-o supremă voință prin somn, transpirată, în cearceafurile ude și cu buzele pătate de sânge.

A rămas un timp, învelită până la bărbie, înfiorată de febră și de vedeniile din somn. Pe urmă a sunat servitoarea, să-i schimbe așternutul și să-i aducă toc-mai din camera de lucruri vechi, din cufărul cu rochii demodate și cu suveniruri de școală, o cutie dreptunghiulară de mahon, cu încrustații de sidef.

Cutia cu scrisori, de atunci.

În haina de bolnavă proaspăt despăturită, mirosind a lavandă, cu plapoma răcorită, după ce fereastra a fost deschisă, să alunge atmosfera de clinică și să lase înăuntru aerul molatec al sfârșitului de iarnă, Amelia a citit scrisorile copilărești și pasionate de atunci, singurul ei secret; pe urmă a rămas visătoare, cu o bunăvoie de convalescentă. Câte prostii!... Surâde. Împotriva visului hidos și crud, amintirea are ceva melancolic și pur. Ca fotografiile decolorate, care-o arată în uniforma de școală, cu teancul de premii alături. În cutie mai sunt și alte scrisori, ilustrate de la colege, flori uscate. Toate, până la invitația pentru nunta lor, în câteva exemplare neatrinse și păstrate, n-ar ști să spună de ce.

De atunci n-a mai deschis cutia. A trăit, într-adevăr, o viață cu desăvârșire alta; iar amintirile din anii de școală și de fată îi sunt tot atât de streine ca suvenirul vag al unei cărți citite foarte de mult...

O tușă i-a răscolit cavernele plămânilor. A strâns sub pernă batista mototolită și pătată de sânge. Bunăvoia de convalescență s-a stins.

Acum, totul a devenit, cu o înfiorătoare rapiditate, apăsător și irevocabil, ca în visul cel rău din care abia s-a deșteptat.

Cu mâinile cruce pe piept, peste plapomă, dreaptă, ca și cum ar repeta să învețe din vreme rigiditatea pentru veșnicia din sicriu, Amelia Stolnicu, singură, fără nici o rudă și fără nici o prietenă, își spune că a început stagiul în anticamera morții.

O gândește aceasta, fără spaimă și fără revoltă. Cum a acceptat viața în treisprezece ani, de când s-a măritat cu omul pe care mai mult îl respectă și îl admiră decât îl iubește.

O gândește; iar mâhnirea nu e pentru dânsa, ci pentru fetița care va crește orfană și pentru Grigore Stolnicu, care va rămâne fără privegherea ei, atentă și prevenitoare, în casa lăsată pe mâinile slugilor.

N-o mai înșeală optimismul mincinos al medicului miop și moțând pe scaun la vizită; nici cele câteva încurajări caritabile, de formă și fără convingere, ros-tite de cunoscutele care au venit în treacăt, au stat cu pălăria în cap, pe marginea divanului, și au plecat fără să se mai întoarcă. Știe ce înseamnă tusa cu bănuți de sânge pe batistă, încăpăținarea termometrului să nu se clinească sub 38 grade, grija pusă de toți s-o păstreze departe de Clo-Clo.

Iar împăcarea ar fi mai desăvârșită dacă n-ar chinui-o tăcerea dușmănoasă a bărbatului, schimbat în două luni cum n-a fost niciodată.

Dușmănoasă și inexplicabilă. Parcă i-ar face vină pentru boala ei; parc-ar fi vrut s-o îngroape, ferită de ochii lumii, înainte încă de sfârșitul fără scăpare.

Tăcerea casei e vastă și intolerabilă, ca neagra tăcere a unui cavou. În singurătatea unde nu află căldura nici unei ființe alăturate, Amelia Stolnicu își strivește o lacrimă, pe care o șterge cu batista ruginită de sângele plămânilor.

Aude ușa de-stfară. Pașii lui Grigore Stolnicu. Vine, cu aceeași privire încruntată și cu aceeași tăcere omorătoare. Oftând, Amelia închide cutia cu încrustații de sidef, răsucind cheița cu panglica rămasă aceeași de la pension, și se silește să suradă, deși știe că, la această silită bunăvoie și la implorarea ei din ochi, bărbatul n-a răspuns de două luni cu o singură îmblânzire.

Grigore Stolnicu intră fără să trântască ușa.

Minune, se apleacă și o sărută pe frunte. Se așează pe marginea patului; își schimbă locul în față, pe un scaun. Nu știe cum să înceapă a vorbi, după ce două luni n-au schimbat între dâșii decât întrebări și răspunsuri monosilabice. Răsucesce și mută de la locul lor flacoanele de medicamente, cutiile de prafuri; citește etichetele. Îi prinde mâna și o netezește încet, cu latul palmei. Amelia plânge, cu două șiroaie de lacrimi, curgând de o parte și de alta a obrazilor. Plâns mut, fără sughituri, izvor continuu și egal.

— Amelia! Rostește bărbatul, netezindu-i înainte mâna, fără să poată născoci nici o dezmiardare nouă, nici cuvinte noi. Biata Amelie...!

Și nu știe să descopere altceva.

Dar este destul atât, pentru amândoi.

După un timp se ridică stânjenit, ca un om care nu e deprins cu accese de sentimentalism, și se scuză:

— De două luni am avut foarte multe necazuri, dragă Amelia!... Acum au trecut. Te rog să mă ierți.

Amelia clatină din cap, semn că înțelege. Pentru dânsa, cariera de filolog a soțului e carieră plină de primejdii și teribile amenințări. Polemicile cumplite, încheiate cu injurii, cu cereri de anchetă și cu altercații în stradă, au convins-o de mult că filologii sunt ultimii supraviețuitori ai unui fanatism neînfricat și eroic: mor, dar nu se predau! Își spune că și Grigorel era să fie, de bună seamă, victima unei asemenea coaliții, dar e bucuroasă că primejdia a trecut.

Grigore Stolnicu se plimbă prin cameră, mutând obiectele de la locul lor, așezând o cută strâmbă a perdelelor, căutându-și cuvintele cât mai prudente, care să anunțe toate schimbările câte le-a hotărât.

— M-am gândit mult, Amelia... Poate e mai bine să revenim tot la medicul tău, la Alfons Grigoriu. E cam flecar și un zeflemist care în primul moment nu inspiră încredere. Dar e mai tânăr, mai în curent cu toate teoriile, tratamentele, mai știu eu ce... Ăstălalt mi se pare ramolit complet.

Amelia nu-și ascunde mulțumirea că va reveni la medicul vechi, care-a scos-o la liman din toate crizele. Îi mulțumește cu privire recunoscătoare.

— De altfel, dacă Grigoriu va fi de părere, n-ar fi rău să facem un consult. Poate e necesar, o lunădouă într-un sanatoriu. Tu, aci, acasă, cu grija servitoarelor, n-ai să ai niciodată liniște...

Încântarea Ameliei s-a întunecat. Își cercetează bărbatul în ochi cu un început de teamă. Nu cumva i-a spus medicul că starea ei e mai grava chiar decât o crede dânsa? Că se apropie mai grabnic sfârșitul? Altminteri, de ce această hotărâre subită?

— Bine, dacă zici tu, Grigorel! Consimți, totuși, cu resignare.

— Nu dacă zic eu, dragă Amelie! Vorbi cu blândețe bărbatul, punându-i mâna ușor pe frunte. Dacă ești tu de părere și dacă vor fi de acord și medicii. Te-am neglijat... Mă încearcă acum o muștrare de conștiință. Și eu mă simt foarte, foarte surmenat. Poate și eu voi avea nevoie de odihnă într-un sanatoriu, undeva...

— Tu?! Se miră femeia, mai alarmată de o amenințare în sănătatea soțului decât de starea ei fără nădejde de vindecare.

— O! Nimic grav... Nu trebuie să-ți imaginezi cine știe ce... Poate e numai o părere. Aceste două luni mi-au devorat câțiva ani din viață.

Amelia, solidară cu destinul soțului, urî din toate drojdiile puterilor întreaga corporație a filologilor, care au fost în stare să pună la cale cine știe ce infamă conspirație și cine știe ce infernale mahinatiuni, desigur, numai din pizmă. Iar un gând îi tresări brusc: „Nu cumva s-a dat cu aceștia și Nerone Crețeanu?” Altfel, nu și-ar explica de ce Grigorel l-a pomenit cu o amenințare din cap, care nu făgăduia nimic bun. Nici nu l-a mai invitat la masă. Ba, o dată, când s-a anunțat și aștepta la ușă, își amintește bine că Grigorel a poruncit slujnicei răstit să spună că nu e acasă. N-ar mira-o defel această ingratură. Cu apucăturile de astăzi ale tinerilor acestora, ariviști, nici o ingratură n-ar fi o surpriză!

Ca să se convingă, întreabă:

— Dar cu domnul Crețeanu ce mai este? Te-a nemulțumit cu ceva? Văd că ne evită.

— Bine zici!... Se acăță Grigore Stolnicu de acest prilej. Bine zici, l-am neglijat și pe dânsul în vremea din urmă. Îndată ce te ridici din pat, cred că nu te opui să-l invităm din nou la dejun...?

Femeia se bucură că asistentul n-a fost, așadar, un ingrat și că n-a avut atâtea ani invitat la dejun un om de nimic, o secătură, o canalie, cum ar fi putut să fie, ca atâtea alții.

Destinderea atâtor certitudini noi și înviorătoare îi aduse puțin sânge în obraz.

Se rugă, ca pentru o grație excepțională:

— Dacă ești tu bun, Grigorel, spune doicei să o aducă pe Clo-Clo. Mi-e dor... N-am văzut-o de astăzi dimineață... (Și gândi: „Are să mă uite repede. Începe să se dezvețe de pe acum de prezența mea!”).

Grigore Stolnicu, în această zi a tuturor reparațiilor, trecu în cealaltă cameră, pe urmă într-a fetei și chemă doica.

Clo-Clo întinse mâinile mici și grăsulii, să se ceară în brațele Ameliei. Gânguri, se strânse alintată la piept, povesti ceva în vocale exclamative, cu o abundență teribilă de gesturi.

Nici o clipă nu întoarse ochii spre Grigore Stolnicu, ignorându-l cu dușmănos dispreț.

Când Grigore Stolnicu, înduioșat și zdrobit de remușcarea nebuneștilor năluciri cu care își rupsese din suflet până și copilul, carne din carnea lui, când ceru s-o ia în brațe, Clo-Clo își schimonosi obrazii învinețiți într-un început înfricoșat de plâns. Nu voia în ruptul capului. Se uita cu ochi mânioși, își ascundea obrazul în pieptul slab al Ameliei, acățându-se cu amândouă mânușițele de gâtul ei; pe urmă, numai întorcând capul, îl ocări, cu toată mânia adunată de două luni și învățată de la doică:

— Ulătule! Gâmbu. Uuu! Gâmbosule!

Martir, Grigore Stolnicu înfruntă toate aceste evidente semne de ură filială și se îndărătnici să o prindă în brațe, ca să o deprindă din nou cu dezmierdările lui trecute, de tată.

O luă pe genunchi, iar Clo-Clo se zbătu, zgâriindu-i obrazii și lovindu-l cu pumnii ei mici. Pe urmă tăcu, deodată atentă, și păru împăcată.

— Vezi că tot se îmblânzește? Constată satisfăcut Grigore Stolnicu, privind la doică și la Amelia, victorios.

Dar abia își sfârși spusa și înțelese de ce Clo-Clo tăcuse atât de atentă. Se răzbunase, în felul ei și cu puterile ei, pe pantalonii lui Grigore Stolnicu, șuroind de un lichid calduț și cu miros ascuțit.

— Ia-o! Ticăloasă mică! O amenință cu înveselire, nu chiar de tot, de tot sinceră, Grigore Stolnicu.

Doica o prinse în brațe, sărutând-o cu foc pe amândoi obrazii. S-o fi învățat încă, și nu i-ar fi împlinit mai bine dorința! Iar schimbându-i scutecele, abia își stăpânea nerăbdarea să meargă mai repede la bucătărie și să povestească celorlalte slugi în ce fel a botezat Coca-mică pe cel mai morocănos dintre stăpânii câți sunt pe lume.

XV.

AD LIBITUM.

Nerone Crețeanu surâdea suav, cu toți dinții de cafea verde, gata-gata să-i semene în stradă.

Mergea lângă profesor și se simțea fericit, după mai bine de două luni de dizgrație. Grigore Stolnicu îl invitase joi la dejun; iar acum îi dăduse ghiozdanul să-l poarte.

După cum nu-și putuse explica de unde a pornit supărarea profesorului, nu-și explica de unde i-a venit voia bună. Fidel, ca un cățel primit în casa de unde a fost alungat, nu dădea din coadă, numai fiindcă nu posedă acest apendice vertebrat care să-i exprime voioșia.

Încolo, sufletește, se afla exact în această dispoziție, gata să fugă și să zburde cu geanta profesorului, să meargă zece pași înainte și să se întoarcă lătrând, tăvălindu-se de bucurie și apucându-l de pulpana paltonului, în joacă, cu dinții mari lați și mulți, câți e de mirare că au încăput într-o gură de om.

Grigore Stolnicu e preocupat.

Calcă țapăn, cu toți nasturii paltonului încheiați până sus, sever și răspunzând cu gravitate corectă și distantă la toate saluturile studenților și colegilor care-au umplut Bulevardul la ieșirea Universității. Își pregătește cererea de concediu și, în zece zile, trebuie să-și orânduiască suspendarea tuturor lucrărilor, poate până la vară, poate până la toamnă.

Medicul-pitic i-a luat o piatră de pe inimă și nu i-a pus alta. Acum, nici o îndoială nu mai are că a năpăstuit cu absurdele-i bănuiri toate sufletele care-i erau mai apropiate și mai credincioase. Se simte vinovat față de toți, caută să repare. Și în același timp e îngrijorat și cu milă pentru propria lui soartă. Nu pricepe ce boală grea, subterană și injustă, îl amenință. Nu poate mărturisi nimănui. Poartă această piatră cu dânsul, numai pentru dânsul.

Iar credința statornică a asistentului, nedreptățit de nebuneștiile lui născociri, îl înduioșează ca pe un părinte care și-a prigonit fiul. Îl întreabă cu bunăvoie, în dorința sa atotreparatoare:

— Nu mi-ai spus ce mai e cu logodna dumitale?

— Poftim, domnule profesor? Nu auzi bine Nerone Crețeanu.

— Întreb unde-ai ajuns cu logodna dumitale? Studenta aia, drăguță și isteată, despre care-mi vorbeai.

Toată veselia lui Nerone Crețeanu se fleșcăi ca o floare peste care a fost turnată leșie.

Monica îl ocolea. O văzuse de câteva ori cu un tânăr pudrat, care semăna cu Jaque-Catelain și venea la Universitate, să o aștepte, cu o mașină de sport. Nu chiar un Hispano-Suiza, dar în orice caz cu o mașină de sport nouă-nouță și nichelată ca o oglindă. Era deznădăjduit pe de o parte că toate planurile lui matrimo-niale se sfărâmau atât de brusc, dar pe de alta se mângâia că așa cel puțin va intra din nou sub ocrotirea profesorului.

De aceea se grăbi, fără eroism, să exploateze măcar rămășițele mizere ale acestei nefericiri, arătând profesorului că i-a ascultat sfatul.

— Domnule profesor... Am înțeles de acum două luni gândul dumneavoastră și m-am executat. Ați avut dreptate. Am meditat și eu și am deschis ochii. Nu făcea pentru mine! Se lepădă fără nici o remușcare.

— Ce nu făcea? Nu pricep... Stăruie cu bunăvoință Grigore Stolnicu. Mă tem că am fost rău înțeles. Părerea mea e că viitoarea dumitale logodnică are să fie o partidă eminentă. Frumușică, inteligentă, muncitoare, clasificațiile cele mai distinse. Un adevărat buchet de calități. Ce pretenții mai poți avea? Dacă își dă și doctoratul, nu este exclus să-i pregătim o carieră strălucită. O să am nevoie de încă un asistent... Ori o asistentă, în afară de dumneata.

Cu inima strânsă într-o gheară de fier, Nerone Crețeanu asculta elogiile fericirii scufundate.

Pe Monica știe că n-o mai poate cuceri îndărăt. De câte ori a încercat să-i vorbească, i-a răs în nas și i-a întors spatele cu o piruetă în vârful tocurilor, care i-a ridicat fustele, rotindu-le, ca unei balerine. Îi spune acum: „domnule Crețeanu” sau „domnule asistent”, ea, care atât de dulce rostea: „Nerr...”, prescurtarea dezmiertătoare a numelui, numai de ea născocită și numai de ea cunoscută. Acum, „Nerr” a murit, s-a estompat undeva în negurile fantasmelor; nimeni n-are să-l mai cheme cu glasul unic; pentru toți și pentru el însuși a redevenit Nerone Crețeanu, cel cu galoși și umbrelă de viitor dascăl. Iar toate acestea, pentru totdeauna pierdute, de când s-a ivit tipul cu mașina de sport.

Nerone Crețeanu blestemă în gând inventatorul celui dintâi automobil, dorind cu un feroce sadism să-i știe acum sufletul zvârcolindu-se în toate chinurile unui infern mecanic, cu supape, bujii și 777 segmenti.

— Nu-mi răspunzi nimic? Încă o dată, te rog să crezi că am fost rău înțeles!... Îl îndemnă profesorul. Haide, puțin curaj și spune când ați fixat logodna?

— Domnule profesor, cu toată părerea de rău, trebuie să recunosc că tot dumneavoastră ați avut drep-tate. Nu e o femeie pentru mine. Prea zvăpăiată.

— Haide-haide, nu-mi umbla cu asemenea prostii tinerești! Îl amenință protector profesorul, scoțând dreapta înmănușată din buzunar și făcându-i cu dege-tul, ca unui copil care se întrece îndată ce se vede răsfățat. Ce sunt astea? Certuri, împăcări? Capricii ale vârstei! Le categorisi, gândindu-se că poate asistentul a dat prea mare și prostească proporție vreunui flirt nevinovat al studentei Monica Harabagiu cu tânărul charlestonist care o însoțea pe stradă, după cum și el îi văzuse acum câteva zile, când se ducea la medic.

La colț cu Calea Victoriei își luă geanta din mâna lui Nerone Crețeanu și insistă încă o dată:

— Ascultă sfatul meu de om mai bătrân și mai încercat. N-aș vrea să regreti toată viața pe urmă. E o partidă minunată pentru dumneata. Uite, am să propun chestia Ameliei: poate să vă cununăm noi... Adică ce poate? Sigur! Ai cuvântul meu... Doresc să se facă această căsătorie. Vreau chiar să se facă!

Nerone Crețeanu rămase la marginea trotuarului, ghiontit de trecători și cu desăvârșire imbecilizat. Cu toți dinții adunați în gură, astupați și asfixiați de buzele strânse, privea încruntat forfota lumii, ieșită în soare ca gâzele primăverii. „Cum o mai conving eu pe.

Monica? Îmi pufnește în nas. Îmi trimite scrisorile îndărăt, nedesfăcute. Și cum o să-l împac de acum pe profesor...?”

Vântul primăverii zbicise asfaltul. Femeile aveau ochii languroși și priviri lichide. Claxoanele mașinilor se întreceau bucuroase și sonore, ca un metalic orăcăit urban dezmoțit din îndelunga hibernare.

Pe dinaintea lui Nerone Crețeanu, în mașina de sport nichelată ca o oglindă, înfundați până la bărbie în cutia strâmtă, au săgetat Monica și tânărul cu pălăria violetă pe ochi.

Monica surâdea fericită junelui, soarelui, trecătorilor, primăverei fotogenice.

Nerone Crețeanu salută fără să-și dea-seama.

Monica nici nu-l văzu.

XVI.

GAVOTE STYLE ANCIEN

— V-am recunoscut îndată!... Vorbi tânărul, dând sticla cu bere la o parte ca să aibă privirea liberă. Am asistat astă-toamnă la o conferință a dumneavoastră. Îmi dați voie să mă prezint: doctorul Mihai...

Grigore Stolnicu nu auzi restul prezintării în vuietul trenului trecând pe un pod sonor.

Erau în vagonul restaurant. Vecinul de masă îi păru lui Grigore Stolnicu simpatic cu totul. Un adevărat tânăr de viitor, cuviincios, cu multă știință de carte, în curent cu o sumă de lucruri foarte noi și foarte interesante. Un ceas îl ascultase discutând cu un prieten care s-a dat jos la Ploiești. De bună seamă, și acela tot medic, fiindcă toate chestiunile trecute în revistă au fost numai de specialitate: tratamente, teorii, experiențe, vitamine, glande cu secreție internă, comunicări senzaționale care au revoluționat știința. Amândoi erau întorși nu de multă vreme de la Paris. Și amândoi se arătau hotărâți să-și facă o carieră solidă, cu muncă pe brânci.

Tânărul avea ochii verzi, inteligenți; figura, fină și de-o ostenită distincție. De la Ploiești, de când se dă-duse jos colegul, citise o publicație de medicină cu litere foarte mărunte; un adevărat monitor de comunicări savante.

După chipul cum citea, metodic și subliniind unele pasagii, Grigore Stolnicu își întărise părerea bună despre el, Nu era frunzăreala generației grăbite de astăzi.

Un gând îl îndemna stăruitor, să afle și ce-ar crede un asemenea specialist proaspăt despre „cazul lui”. Mai ales că Grigore Stolnicu se întorcea în capitală după ce-și orânduise oarecari treburi în provincie, unde se afla o mică proprietate a Ameliei, pentru a-și pregăti lipsa din țară pentru câteva luni.

Întrebă, folosindu-se de vicleșugul clasic:

— Am înțeles că sunteți specialist în boli de nervi, de creier, boli mintale; în nevrozele acestea cu care omenirea plătește ritmul prea accelerat al civilizației noastre. Cred că e cea mai frumoasă ramură a medicinei?

— Depinde! Răspunse precaut tânărul.

Cu aceasta, Grigore Stolnicu nu aflase nimic. Insistă, încercând din alt flanc.

— Avem și noi un specialist cu reputație mondială... Și aci rosti numele medicului-pitic.

Tânărul specialist se înveseli foarte. Lăsă cu totul la o parte publicația medicală. Dăduse peste un subiect care se vede că-i era scump.

— A fost un specialist cu reputație, poate vreți să spuneți, domnule profesor... Nu mondială, cum se exagerează, dar pe vremuri, cu îndestulă și meritată faimă. Astăzi însă e un om sfârșit!... Nu mai citește nimic. De douăzeci de ani nu e în curent cu o singură descoperire și cu o singură metodă. Metodele lui au rămas aproape băbești, de pe vremea turcilor. Habar n-are de ce se mai întâmplă în lume. V-o spun în cunoștință de cauză, fiindcă i-am fost intern la spital. Am lucrat alături cu el. Îl cunosc, văd prin el, uite, cum văd prin sticla paharului acestuia... E unul din cazurile cele mai caracteristice și mai regretabile pentru știința noastră balcanică. O carieră strălucită, toate promisiunile. Pe urmă, când a cucerit o situație, par cuprinși de-o ciu-dată paralizie. Lasă să treacă timpul peste dânșii. De altfel, e și un teribil maniac. Are preferințele lui pentru anumite diagnoze, întotdeauna

aceleași. Bun-rău, potrivit-nepotrivit, justificat-nejustificat, își bagă cu de-a sila pacienții în diagnoza lui: vede nebuni, maniaci, semiresponsabili la fiecare pas. Are un carnet secret: pe fiecare client îl înseamnă, fixându-i un ter-men când trebuie să explodeze nebunia, paralizia, în sfârșit, deznodământul. Câteodată o nimerește. (V-am spus doar că, la începutul carierei, a fost un element strălucit.) Iar când nimerește, se bucură ca de-o victorie personală... Când îl vedeam vesel, circula între noi, la spital, cuvântul de ordine: „Să știți că lui „LittleTitsch,, iar i-a înnebunit un client!” Dar nouăzeci la sută din bolnavii lui, presupuși bolnavi, înmatriculați în carnetul lui, refuză să înnebunească. De aceea e foarte nefericit și le poartă un fel de ranchiună personală... Ce prescrie el? Plimbări, aer, mișcare, hidroterapie; regim de sanatoriu, schimbarea ocupațiilor. Fleacuri. Sau toată specialitatea noastră, astăzi, s-a concentrat în studiul glandelor cu secreție internă. Tot ce era inexplicabil și incurabil se explică și se curează prin secreția acestor glande. O adevărată știință nouă. Îi vorbești de asta. Strânge din umeri și suflă în palmă, ca puful de pădărie de pe scoarța dicționarului Larousse. Nici nu vrea să știe. „Nu le cunosc, deci nu există!” Vă spun drept, domnule profesor, că sunt de compătimit bieții nenorociți care se află înscriși în cazierul lui secret, așteptând să le pună crucea roșie...

Grigore Stolnicu înghiți un nod de iască la gândul că se află, desigur, trecut în carnetul secret al infa-mului pitic, așteptându-și și el, ca cei nouăzeci la sută, crucea fatală.

Tot ce-i spunea tânărul acesta, cu proaspătă și multă învățătură, corespunde exact unei tainice preștiinți a lui. Cum se putuse încredința oare pe mâna unui asemenea primejdios maniac? E în stare să înnebunească un om teafăr, numai ca să-l poată înscrie în catastiful lui din sertar.

Tânărul aprinse o țigare și privea nepăsător pe fereastra vagonului perindarea câmpurilor spălate de ploaia caldă, unde iarba dăduse colț verde și crud. Nu bănuia nimic din ceea ce răsturnase atât de ușuratec în sufletul omului grav și cu tâmplele cărunte din față.

Când șesurile rotite în jurul trenului nu-l mai dis-trară, despături publicația de specialitate și începu să citească atent ultima comunicare la Academia de Medicină din Paris asupra unor ciudate turburări din secreția glandelor endocrine.

Grigore Stolnicu apucase să comande și să deșarte un pahar de limonadă, cu multă lămâie și puțin zahăr. O ceruse rece de tot, de la gheață. Iar acum o simțea în stomac, ca o pungă de lichid, ostilă și acră, pe care s-o poarte așa toată viața.

Fericea clipa când i-a dat gândul să ceară părerea acestui tânăr viitor savant, lipsit de prejudecăți și tobă de carte. Altfel s-ar fi potrivit piticului maniac, să piardă câteva luni din viață în cine știe ce sanatoriu, care exploatează fără de nici un scrupul orice prim-venit, și poate ar fi ajuns chiar un ipohondru, prin sugestie.

În Gara de Nord coborî cu multe hotărâri schimbate.

După ce-și luase ziua-bună de la tovarășul de tren, regretă că nu i-a cerut încă o dată numele și că nu l-a întrebat de adresă. Un medic ca acesta

s-ar fi convenit să consulte, nu fiindcă într-adevăr își mai simțea acum vreo meteahnă a facultăților, dar așa, ca să fie achitat față de propria lui conștiință. Însă medicul se pierduse înghițit de mulțimea revărsată pe peron.

Legănat și smucit de viragiile zănatice ale taxiului, slobozit printre tramvaie și alte mașini, spre casă, Grigore Stolnicu se felicita că n-a spus nimănui nimic precis despre proiectata lui plecare și data plecării. Nici Ameliei, nici asistentului. Foarte vag, vorbise numai despre nevoia unui mai îndelung repaos. Era foarte ușor să explice că amână acest repaos pentru vacanța de vară. De altfel, n-are de dat socoteală nimănui.

Se afla invitat în ziua aceea, la masă, și Nerone Crețeanu. Îl găsi așteptând în biroul lui, cu un vraf de cărți înainte, scoțând însemnări pe foițe dreptunghiuroase de hârtie, ca un harnic muncitor deprins să nu piardă timpul. În loc să-l încânte această vrednicie a asistentului, Grigore Stolnicu simți o inexplicabilă nemulțumire. Numai o umbră, dar prezentă și supărătoare ca un scai intrat în palmă, care nu doare, dar jenează.

Asistentul lucra la biroul lui ca la dânsul acasă.

Era un fel de luare în posesiune. Poate îl și aștepta să moară ori să intre într-o casă de sănătate ca să-i moștenească îndată catedra. Făcuse imprudența să spună că se simte obosit; că va suspenda pentru un timp lucrările. Celălalt o luase de bună și nu mai avea răbdare. Dar vor vedea toți. El e sănătos tun și nici nu și-a dat încă măsura puterilor!

E mai sănătos de cum s-a simțit el vreodată.

La masă povesti cu poftă, să dovedească tuturor această robustă dispoziție, unele observații hazlii din viața orașelului de provincie unde a pierdut degeaba două zile. Era voioasă și Amelia, ridicată din pat de o săptămână, cu obraji înviorați de când se întorsese la tratamentul medicului care o îngrijise trei ani. Clo-Clo, inaugurând un scaun înalt, cu roțițe și cu minusculă mesuță făcându-i barieră la piept, lua parte și dânsa la acest praznic al întoarcerii, întrecându-se în gângureală și cerând scăunașul de cristal, solnița și o sumă de alte improvizate jucării.

Grigore Stolnicu se afla astfel în mijlocul familiei, cu tihnitele ei mulțumiri: Amelia se simțea mai bine; copila începuse să nu se mai apere scâncind de îmbrățișările lui; el însuși scăpase de năluca boalei, care exista numai în tidva medicului-pitic și maniac; își avea asigurată fidelitatea de cățel a asistentului; și cu toate acestea, o nelămurită apăsare îi făcea voioșia silnică.

Îndată ce intrase în casă, buna dispoziție se sleise. Simțea o greutate rece și nefăcând parte din el, ca punga de limonadă înghețată și acră din stomac, așa cum i-a rămas din vagonul-restaurant.

Amelia îl privi de câteva ori, lung, cu atenție și nedumerire. Găsea ceva schimbat în figura lui Grigore Stolnicu, și nu-și putea da seamă ce. Deodată se lumină:

— Nu știam ce e străin în figura ta, Grigorel. Acum m-am lămurit... Ți-ai tuns mustața mai scurt.

Grigore Stolnicu recunoscu într-adevăr că, în orășelul de provincie, bărbierul îi șonțise mustața, încât a trebuit să o reteze mai scurt. Un dobitoc, bărbierul!

Cu frivolitatea irezistibilă a sexului prin predestinare frivol, Amelia găsi că bărbierul n-a fost chiar atât de dobitoc:

— Dimpotrivă! Eu cred că te avantajează așa... Poate ar fi chiar mai bine, într-o bună zi, să ți le razi cu totul. Au început să-ți iasă prea multe fire albe, dragă Grigorel. Și pe urmă, cine mai poartă astăzi mustăți? Conducătorii de tramvai și funcționarii de gară. Spune și dumneata, domnule Crețeanu, dacă nu ești de aceeași părere?

— Evident, doamnă... Mustața e condamnată astăzi și de modă, și de igienă. Eu cred că domnul profesor ar arăta cu cincisprezece ani mai tânăr.

Punga rece și acră de limonadă din stomacul lui Grigore Stolnicu a crescut, inundându-i toată ființa.

Într-o fulgerare, a văzut și a priceput totul. S-au înțeles, așadar, să-l facă și pe dânsul ridicol, ca pe Ghiojdeanu și ca pe orice soț imbecil.

Realitatea îi apăru zdrobitoare și de-o evidență fulgurantă.

De vreme ce e sănătos și nu mai poate fi vorba de o bolnăvicioasă pornire să construiască argumente inventate din vânt, cum pretindea medicul-pitic și ma-niac, atunci simplu, ca o concluzie matematică și ireductibilă, rămânea cealaltă realitate. Așa cum a văzut-o și a știut-o el, din vreme, cu luciditatea lui sănătoasă.

Toți îl înșeală.

Acesta e adevărul. Toți îl înșeală. Amelia, care prea repede s-a însănătoșit, îndată ce i-a redat medicul ei sclivisit, afectat și cu batista parfumată și îndată ce l-a primit iarăși în casă pe Nerone Crețeanu. Asistentul acesta ipocrit și ingrât, care s-a instalat din nou în casa lui, la masa lui, la biroul lui, așteptând poate să nu-i ia numai catedra, dar, nerăbdător, și locul soțului, în patul soției.

Roti o amară privire tuturor, coalizați să-l înșele și să-i fure viața, cinstea și toate bunurile pământești.

Crudă și răzbunătoare, privirea stăruie mai îndelung asupra fetei cocoțate pe scaunul înalt cu rotile, care, ținând în amândouă mâinile câte un scăunaș de cristal, îi râdea nevinovat cu dinții ei mici, dar lați și verzui ca jumătatea bobului de cafea crudă, micșorându-și în râs ochii albaștri, care nu seamănă nici cu ochii lui, nici cu ai Ameliei, ci cu ochii decolorați, de gânsac, ai lui Nerone Crețeanu.

Împinse farfuria, cu prăjitura neatinsă.

Peste punga rece, acră și ostilă din stomac n-ar mai fi încăput nici un dram măcar din cele mai savuroase bunătăți ale lumii.

Clo-Clo, numai ea singură, presimți și gângăvi în limba ei, amenințându-l cu cele două scăunașe de cristal:

— Ial te-ai făcut ulât! Gâmbosule!

XVII.

BACCHANALE.

Din ziua aceea, existența lui Grigore Stolnicu de-veni un joc spasmodic între tăiușuri de cuțit.

Se deștepta noaptea cu o tresărire speriată. Pipăia alături locul Ameliei. Prin somn, și-l închipuia, fără să știe de ce, golit.

Avea sentimentul că neapărat lipsește, că trebuie să lipsească de la locul ei. Că poate a murit de mult, lăsându-l într-o spăimântătoare singurătate, după atâta viață și atâtea deprinderi împreună. Sau poate că a dispărut pe când el dormea, să fugă la unul din amanții pe care n-are să-i știe niciodată.

Spaima se risipea îndată ce mâna atingea trupul cald și transpirat al femeii. Răsufleta ușurat. Asculta suspinul Ameliei prin vis. Presimțirea nu era pentru această noapte, dar îl pregătea de pe acum pentru nopțile când într-adevăr mâna întinsă din obicei să descopere prezența fidelă nu va mai găsi decât vidul negru și ireparabil.

Spaima se risipea: însă în aceeași clipă năvălea în locu-i asaltul întrebărilor fără răspuns.

Se ridica într-un cot, să privească femeia dormind, cu respirația ei șuierătoare, de bolnavă.

În lumina albăstruie a becului de noapte, ființa de alături îi apărea enigmatică și misterioasă. N-a știut niciodată ce gândește și ce simte într-adevăr. Ce-a fost. Și n-are să știe niciodată. E ascunsă, în trupul și în gândul acesta, o viață secretă și impenetrabilă, pe care are s-o tănuiească mai departe, până în veacul vecilor, ducând-o cu dânsa în pământ și ascunzând-o cu dânsa în pământ.

Câteodată o ura cu o cruntă înverșunare. Îl împingea îndemnul s-o deștepte zguduind-o și prin surpriză, înainte de a se dezmetici, să-i smulgă adevărul. Atunci era sigur că acest adevăr e desfrânat și respingător.

Altă dată, somnul femeii cu vinele golite de sânge și rânduie la atât de apropiată moarte îl înduioșa până la lacrimi. Își dădea seamă că o torturează fără nici un temei, potrivindu-se unor năluciri nebunești. Ar trezi-o și atunci, dar nu cu o zmucitură de procuror care deșteaptă condamnatul în zorii execuției, ci cu vorbe blânde și cu o ușoară atingere, ca să-i spovedească totul cu umilință, cerându-i iertare și plângând amândoi.

De cele mai multe ori însă, cu neînduplecată căinoșie, dorea să o știe mai curând moartă, ca să-i sfârșească și lui întreg supliciul.

Punga rece și acră de limonadă gazoasă din stoma-cul lui Grigore Stolnicu nu s-a mistuit nici acum. Îi stă străină de trupul lui, introdusă ca să-l izoleze, cu prezența-i ghețoasă și ostilă, de căldura întregului Univers.

În tăcerea compactă a nopții se aude numai gemătul depărtat al unei goarne de automobil. Respirația neregulată a bolnavei. Pașii unui trecător singuratic pe asfaltul ud și sonor.

Grigore Stolnicu se răsuțește fără ogoire, întorcând perna cu fața răcorită în sus, rostogolind la fiecare mișcare punga acră din stomac, închizând în deșert ochii să cheme somnul, alungând toate gândurile și lăsându-se furat de ele. În același singur ceas de noapte are convingerea nestrămutată că femeia de alături i-a fost de cea mai sfruntată necredință

treisprezece ani și îndată, după câteva minute, a căpătat convingerea că toate acestea nu sunt decât născocirile unei clătinate închipuiri.

Dimineața îl găsea ostenit și posac. A albit. E mai tăcut și mai dușmănos: privirea are o fixitate bănuitoare, ostenită, de surd. Privirea care împietrește surâsul și bunăvoia de pe toate privirile unde s-a oprit stăruitoare, parcă să cerșească: „Spuneți-mi odată adevărul și dezlegați-mă din această îndoială, mai chinuitoare decât adevărul cel mai crunt!”

Dar toți ochii nu vor să-i înfrunte privirea arsă de muncile iadului și nimeni nu-i poate răspunde.

Medicul-pitic l-a sunat într-o zi la telefon să-l întrebe, cu mirată dojană, de ce n-a venit cum fusese înțelegerea.

Grigore Stolnicu a răspuns că n-a terminat, că are să vadă, că mai e încă timp.

— Bii-nee! A pițigăiat amenințător în pâlnie glasul piticului. Dumneata faci cum crezi. Eu mi-am îndeplinit datoria. Și-ți doresc, onorate coleg, să auzim de bine!

Urarea nu mai ascundea mușcătoarea răutate și nici înciudatul avertisment. Grigore Stolnicu acăță și el, furios, receptorul. Înțelegea prea bine cât de nerăbdător era maniacul să-i pună mai repede cruce în carnetul secret din sertar.

Dar cu el nu va isprăvi atât de ușor!

Aceasta și-o spunea cu tărie, luptând cu el singur, între cele două îndoieli, deopotrivă tiranice și deopotrivă înfricoșate.

În câteva săptămâni fu pe rând hărțagos și umil, căutând oamenii și respingându-i, schimbându-și dintr-o clipă lân alta purtarea, încât colegii începură să-l ocolească. Studenții se răriră la cursuri, de teama izbucnirilor iritate când i se năzărea că unul șoptește vecinului ceva pe socoteala lui – desigur, și a Ameliei – sau că altul stă necuviincios, într-un cot, cu lipsa de respect față de un profesor pretimpuriu zaharisit.

Asistentul nu mai știa cum să-i intre în voie. Căuta să-i ghicească gândul în ochi. Dar abia îl ghicea, și gândul profesorului era altul. Slăbise și el. Elevii, care știau ceva din povestea cu Monica, îi completaseră porecla din simplu „motan”, în „cotoi amorezat”. Nerone Crețeanu își purta și această poreclă, cu sumbră resignare. Primăvara cu flori de liliac și nopțile de culoarea stânenelului trecu posomorâtă peste dânsul, lăsându-l în urmă cu un pardesiu jerpelit, cu galoșii și umbrela lui didactică.

La alegerile de la Academie, Grigore Stolnicu luptă cu o energie dezmoștită și rea să aleagă, în locul medicului-pitic, un istoric ardelean care tipărise în tinerețe niște condici găsite în clopotnița unei biserici. Triumfă și o zi fu bucuros, cu privirea întinerită. Punga ghețoasă și acră de limonadă din stomac se topise. Seara, cuprins de remușcare, intră acasă cu toată înveselirea uzată și, din nou, cu prezența ostilă din pântec izolându-l de tot Universul.

În casă, o tăcere glacială pusese stăpânire. Slugile vorbeau în șoapte. Îl ocoleau. Se îndemnau una pe alta, ca la tăietoare, să răspundă când auzeau soneria spintecând strident muta neclintire, ca o speriată și nefirească

alarmă. Niciuna nu voia să dea ochii cu „Moroiul”. Lipsite de supravegherea Ameliei, mereu bolnavă, lăsau praful să se aștearnă pe mobile, păianjenii să-și dureze pânzele. Se auzea câte un bonzăit de mușcoi prins în plasă, ca arcușul unui contrabas.

Totul avea înfățișarea de paragină și de pretimpurie pustiire.

Fetița creștea murdară, neschimbată: cu urme uscate de dulceață pe obraji, cu șorțul sleios, cu nasul smârcâit, târându-se copăcel sprijinită de pereți, dintr-o încăpere în alta, semănând jucării știrbe pe covoare și făcându-și nevoile unde o apuca vremea.

În lumea aceasta, Grigore Stolnicu intra, trecea și ieșea absent, cu privirea mocnită și fixă, care nu vedea nimic, dar întuneca deodată bunăvoia trecătorilor și pune peste tot, peste lumina primăverii și parfumul jilav al florilor, peste zglobia zburdălnicie a animalelor și peste toată proaspăta încântare a vieții, pune o ploaie opacă și rece, de cenușă. Totul devenea în jurul lui și în urma lui posac și mort.

Într-o dimineață, la bărbier, când era gata, și mește-rul se pregătea să-i desfacă cearșaful de la gât, îl opri. Cu un „A!”, ca și cum își aminti o hotărâre de mult luată și uitată din distracție, porunci să-i dea mustața jos. Nu se gândise la aceasta nici cu un minut măcar înainte, cum dădea a înțelege. Se decise subit, numai ca să-și dovedească așa că el nu e ca Ghiojdeanu, soțul imbecil, care s-a lăsat dus de alții să-și sacrifice cea mai frumoasă barbă din capitală. El făcea așa, fiindcă așa voia.

Bărbierul nu așteptă să fie de două ori rugat. Cu toată bucuria scandalooasă a breslei sale de câte ori i se oferea o asemenea operație care transformă comic mutrele clienților, strigă vesel băiatului:

— Adu îndărăt foarfecele și briciul, să-l întinerim pe domnul profesor! Iar către client:

— Avem noi operațiile noastre, care întineresc mai la sigur ca taica Voronof!

Calfa aduse îndărăt instrumentele acestei hirurgii de întinerire, cuprins de o nobilă și dezinteresată însuflețire la auzul unei asemenea cuminți hotărâri. Așteptă, cu gura întredeschisă de voioasă curiozitate, să asiste la amputarea clientului.

— Chiar de mult mă gândeam să vă propun eu aceasta, cucoane Grigoriță! Îl asigură bărbierul, trăgând cu energie limba briciului pe cureaua lată și unsuroasă. Aproape nu mai avem clienți cu mustăți. Cât despre cei cu barbă, au rămas mai puțini decât au ră-mas regi și împărați în Europa! O întoarse satisfăcut de această analogie din domeniul almanahului de Gotha, căutând prin oglindă, în ochii profesorului, să vadă dacă a știut să-i prețuiască finețea glumei, căci mește-rul era deopotrivă erudit, familiar și ghiduș, dar mai mult decât toate, mândru de calitatea subtilă și enciclopedică a repertoriului său de hazuri.

Pe urmă, sub beneficiu de informație:

— Tot la noi și-a lăsat barba și domnu' Ghiojdeanu, de la Casație... Cel cu cuconița frumoasă și dată-n draci!

Grigore Stolnicu simți punga de limonadă congelată și oțetită din stomac crescând de dimensiunile unui balon captiv.

Dar din clăbucii săpunelii de frișcă putu să-și ad-mire în oglindă, progresiv, toate fazele schimbării la față. Așa cum le urmări, cu gura căscată de atenție, înălțându-se în vârful picioarelor ori plecându-se să vadă pe sub cotul meșterului și ucenicul cu șorț alb și cu ochii roșii, de iepure de casă.

Acum, Grigore Stolnicu căpătase și el o figură golașă, vânătă sub nas, cu un obraz tăbăcit, de actor scăpătat.

— Vă aranjează mai bine așa!... Îl consolă ipocrit bărbierul, strecurându-și discret bacșiful în buzunar.

Grigore Stolnicu, în oglinda de la ușă, văzu ieșind în locul lui, cu haina și cu pălăria lui, un necunoscut, căruia nici el singur nu i-ar fi dat ziua bună pe stradă.

Acasă, Amelia nu-i spuse nimic. Nici nu se bucură, nici nu se miră. Se silea să pară că nici n-a observat, fiindcă știe acum că orice cuvânt e pentru Grigore Stolnicu un prilej de iritare. „Prefăcuta!” pufni ciudos bărbatul. „Abia așteaptă să dea ochii cu Nerone Crețeanu, ca să se minuneze cum de le-am luat înainte...” Pe urmă se gândi la informațiile confidențiale ale bărbierului: „Ghiojdeanu de la Casație... Cel cu cuconița frumoasă și dată-n draci!” Desigur, tot așa va povesti și despre el altor clienți, veniți să-și șonțească mutra: „Tot la noi și-a dat mustața jos Grigore Stolnicu, profesorul de la Universitate, cel cu nevastă mălăiață, dar care-l înșeală cu asistentul și cu toți băiețandrii de pe la facultate...”

Spunându-și aceasta, Grigore Stolnicu simțea mereu nevoia să ducă degetele la pielea întinsă și goală, rece și încă usturând, de sub nas; exact cum observase că fă-cea Ghiojdeanu de la Casație, când își dezmierda în vid barba absentă.

Doica se cruci când văzu minunea. Lăsă fetița în scaldătoare și, ștergându-și mâinile cu poalele șorțului, fugi la bucătărie, să ducă înaintea tuturor vestea că: „Nebunul și-a ras mustățile, și acuma e o strâmbătură, mai ceva ca un aftior de la Moși!”

XVIII.

RUBATO.

O singură dezlegare își știa Grigore Stolnicu, iar aceea, din întâmplare, devenise imposibilă: să găsească medicul tânăr, cu știința proaspătă, vastă și chibzuită, din tren. Să-i expună de-a fira-n păr toate peripețiile și să afle ce e adevărat și ce e nălucire din această ab-surdă măcinare a vieții lui. Numai acela l-ar înțelege, și numai în acela ar avea încredere.

Dar unde să-l găsească, fără să-i știe numele, într-un oraș de un milion de suflete? Poate nici nu se afla în capitală. Nu spusese nimic despre aceasta. Îl chema Mihai... Mihai și mai cum? A cercetat să afle cum s-au numit toți internii medicului-pitic în ultimii șapte-opt ani. Parcă intrase în pământ. Pe stradă scormonea atent toate figurile trecătorilor, nădăjduind să-l întâlnească neașteptat. Cu cât treceau zilele, cu atât i se înfigea mai nestrămutat siguranța că va fi destul să-l afle și totul să se lumineze miraculos, cum se ridică negura de pe privirile orbilor tămăduiți.

Într-o zi a încercat să-i dea de urmă chiar de la medicul-pitic. L-a chemat la telefon și, fără să-i spună cine vorbește, l-a rugat:

— Domnule doctor, ați avut un intern, acum câțiva ani... Înalt și subțire, cu ochii verzi, un tânăr care a plecat pe urmă la Paris. Aș dori să știu de la dumneavoastră unde l-aș putea afla... Se numea Mihai... Mihai...

— Ce sunt idițiile astea? Se răsti pițigăiat medicul-pitic din celălalt capăt al firului. Drept cine mă iei? Ce e la mine, birou de informație? Încă n-ai auzit că e anticamera balamucului? Poftește. Dar nu la telefon!...

Se auzi aparatul acățat furios, iar Grigore Stolnicu nu mai avu de unde să afle urma providențialului tămăduitor.

Rămase să lupte numai cu propriile, și clătinatele lui puteri.

Nu mai lucra nimic. Apărea pretutindeni unde nu-și avea locul, ca un strigoi, purtmdu-și burduful ostil și ghețos din stomac și întrebările fără dezlegare din creier, pășind cu articulațiile țepene.

Pândea în toate privirile să citească o fărâmitură de înveselire răutăcioasă, cum sunt întâmpinați toți soții de teapa lui și a lui Ghiojdeanu. Ascuțea auzul, să fure din treacăt o aluzie ori o glumă. Răscoli toate sertarele. Căută să cumpere slugile, ispitindu-le cu întortocheate iscodiri. Se întorcea acasă, o jumătate de ceas după plecare, în vârful pașilor, dând neașteptat ușa de perete.

Ostenit, câteva zile nu se mai îndoia că toate bănuielile lui sunt scormoneli ale închipuirii aprinse: și era încă mai nemângâiat, fiindcă aceasta însemna că adevărate au fost tot profețiile medicului-pitic și insuporta-bil, că se apropia poate scadența când peste numele lui, în carnetul secret, va pune crucea cea roșie.

Și iarăși zilele treceau între o îndoială și alta.

Se trezea numărându-și pașii până la colțul străzii: „Dacă sunt cu soț, înseamnă că m-a înșelat. Dacă sunt fără soț, înseamnă că a fost numai o închipuire”. Trișa, făcând pașii ultimi mai mari, ca să iasă cu soț. Același pariu cu sine însuși îl încheia cu matricola automobilelor și trăsurilor. Când numărul era fără soț, se amăgea singur, spunându-și că n-a vrut să înțeleagă așa, ci să adune fiecare cifră a numărului în parte, ca acest total să fie cu soț. Căci atunci mai mult îl alinau aceste fragile indicii oculte că Amelia l-a înșelat decât gândul mai plin de spaimă că de atâtea luni trăiește într-o bolnavă lunecare a minții.

Decanul, îngrijorat de înfățișarea de strigoi, îl trase într-o zi în colțul cancelariei și cu familiaritatea lui proteguitoare, de om bătrân, îl sfătui să se odihnească, să-și ceară un concediu și să se cruțe de surmenaj.

— Mai lasă rândul tineretului! Îl sfătui, el, care nu lucrase toată viața decât o broșurică de două duzini de pagini: teza de doctorat.

— Dar n-am nimic. Mă simt foarte bine! Se apăra cu încăpățânare Grigore Stolnicu.

Și minți:

— Par așa, distrat și preocupat, fiindcă mi-e nevasta bolnavă. Dumneata știi cât țiiu eu la nevastă-mea și cât de strâns e menajul nostru... Stăru, cercetând în ochii decanului, să afle semnul imperceptibil de înveselire

ori compătimire când l-a auzit vorbind despre menajul lui „strâns”; atât de strâns, încât Amelia l-a înșelat cu cine a voit și cu cine n-a crezut.

Dar bătrânul îl privi pe sub ochelari, cu bunătate și sinceră participare la aceste necazuri:

— Am auzit, dragă Stolnicu!... Am auzit și m-am întristat. Poate e mai bine să o duci într-un sanatoriu... În orice caz, tu ai datoria să te cruți. Nu numai pentru știința noastră și pentru Universitate... Dar gândește că ai un copil. Acesta, pentru un părinte, e mai important ca toată știința și toate tipăriturile. Pentru copil ai datoria să te cruți; un copil e o realitate mai pipăibilă decât toate îndeletnicirile noastre, care cântărim și împărțim firul de păr în patru! Îl bătui pe umăr, cu sfă-toasă simpatie, Decanul, părinte al unei puzderii de copii, toți bezmetici, otrăvind-i bătrânețele și făcându-i numele de ocară.

„Știe, sunt sigur că știe tot! Dar e viclean, vulpoiul bătrân: nu poți scoate un cuvânt, nici cu cleștele!” gândi Grigore Stolnicu, depărtându-se și întrebându-se dacă nu cumva decanul i-a adus aminte în batjocură că are datorii de părinte.

Își făcuse obicei să se întoarcă acasă prin Cișmigiu. Grădina, cu băncile sub copaci umbroși, cu aleele de trandafiri și cu jocul gureș al copiilor, îi risipea pentru câteva clipe mohorala din ochi și acreala întrebărilor fără răspuns.

Poposea pe o bancă, între pensionarii care citeau gazeta, guvernante care brodau și perechi care-și șopteau.

Urmărea pierdut joaca unui copil cu cerul, goana altora; în fund, legănarea tremurată a apei sub sălciile pletoase.

O împăcată acalmie îl cuprindea ca o ațipeală.

Soarele îi încălzea blând obrazul ras și îmbătrânit surprinzător, în câteva luni. Torpoarea îi intra în vine ca o doctorie alinătoare. Ce bună și divină ar fi încă viața, dacă nu s-ar fi iscat toate chinurile acestea din senin! O fetiță venea să-l privească, ținând cerul cu mâna la spate, neștiind dacă somnolează ori e treaz, până se hotărî să-l întrebe:

— Dacă vrei mata, domnule, te rog spune cât e ceasul?

Grigore Stolnicu îi spunea cât e ceasul și o dezmierda pe creștetul mățâsos. Așa va fi peste trei-patru ani și copila lui. Copila lui? A lui sau a cui?

Întrebarea îi oțără dintr-o dată sufletul, și toată grădina își împâclea lumina bună de până atunci, sur, într-o ploaie de cenușe.

Acum e pe o bancă singuratică, spate în spate cu doi tineri, care-și vorbesc în șoaptă. Mai drept: nu-și vorbesc. Vorbește bărbatul, femeia numai ascultă.

Își dă toate silințele să n-audă din civilizată discreție; dar aude fără să vrea. Glasul bărbatului îi pare cunoscut. Păcat că nu se poate întoarce să-l vadă, ca să verifice dacă într-adevăr are de unde cunoaște glasul ori e numai o părere.

Și ce spune?

Mustră. Dă sfaturi femeii.

— Nu trebuie să te lași invadată de această tris-tețe... Am să-ți aduc mâine o carte și am să te rog să citești un capitol pe care l-am subliniat. O carte foarte ingenioasă și foarte simplă. Adevărată evanghelie pentru vremurile noastre. Chiar se numește: Remède à la vie moderne. Acolo ai să afli cum pofta de viață, și veselia, o poate căpăta oricine, numai să vrea. Un regim de râs. O cură de râs. Acesta e secretul. Nu-nu! Te rog să nu zâmbești cu disprețul acesta posomorât! E foarte adevărat și foarte simplu. Se află citat cazul unei doamne, copleșită de suferinți fizice și morale, de nenorociri în familie, de insomnii, de disperare, de dispepsie și de tot ce poate împinge un om la sinucidere. Medicii se declaraseră neputincioși. Epuizaseră toate tratamentele; declaraseră cazul incurabil și așteptau deznodământul cu brațele încrucișate. Iar bolnava s-a salvat cu toate acestea singură, scandalos de simplu: impunându-și să râdă măcar de trei ori pe zi. Uite așa, cum râzi acum! (Într-adevăr, se auzi râsetul neîncrezător, dar irezistibil de voios, al femeii.) A ajuns la un fel de antrenament de râs... La început, bărbatul și copiii s-au minunat de asemenea idee ridicolă. Pe urmă, partea comică a acestui tratament a făcut să râdă și soțul, și copiii, de câte ori o vedeau, contaminați. Bărbatul, o întreba râzând cum stă cu râsul, copiii izbucneau și ei în râs. Se întrebau unul pe altul de câte ori au râs în ziua aceea. Și râsul se instalează în întreaga casă, până atunci posomorâtă și făcând a moarte. Bolnava n-a mai cunoscut ce e aceea insomnie, dispepsie, melancolie, migrenă; în scurtă vreme, casa a luat altă înfățișare și viața alt ritm. S-a transformat și bărbatul. Copilele bolnavei au fost poreclite: „les fillettes quis rient toujours”... Iată ce ar trebui să încerci. Să te așezi o dată în fața oglinzii și să începi a râde de ideea aceasta, poftim, stupidă, cum vrei s-o numești... Pe urmă, râsul are să vină de la sine. Și uite, sunt atât de sigur de rezultat, încât, dacă ne dăm întâlnire tot aci, peste două luni, îmi pun capul că ai să fii alta!

„Ce imbecil!” gândi cu dispreț Grigore Stolnicu, auditor involuntar al acestei predice pentru râs.

Cei doi se ridicară. Iar spre uimirea lui, Grigore Stolnicu văzu că imbecilul care vorbise era chiar medicul cu ochii verzi din tren, pe care îl căuta de atâtea săptămâni fără izbândă.

Se ridică, mergându-i cu câțiva pași în urmă, hotărât să-i vorbească îndată ce se va despărți de femeie. Dar în poarta Cișmigiului, tânărul opri un taxi și se urcă împreună cu femeia înainte ca Grigore Stolnicu să poată face un gest și să-l oprească.

Astfel, omul său providențial se pierdu din nou, fără urme, în norodul capitalei, pe care statistica îl fixase la un milion de suflete.

— Cură de râs! O invenție grotească și lipsită de orice seriozitate!... Monologă Grigore Stolnicu, mărturisindu-și că, după această istorie, încrederea sa în specialistul cel tânăr și tobă de carte a scăzut mult în nivel.

XIX.

RIGAUDON.

Totuși, acasă, cu ușa încuiată, în fața oglinzii, Grigore Stolnicu încercă să râdă.

Râsul fu schimonosit și ridicol. Întâia oară se apro-pie mai bine, să-și cerceteze, cută cu cută și trăs cu trăs, toată figura, atât de ruinată în câteva luni. Nu-și mai recunoștea privirea, imobilă și opacă. Săpăturile din colțul gurei, crețul din jurul ochilor, pleoapele ca foaia de gutapercă boțită. O ruină de om, aceasta era! Din ce drojdie de inconștiență ar mai găsi puterea încă să râdă craniul acesta cu pielea prea largă? Și gândul stupid să-și radă mustața încununase toată ruina, ca să-i ia dreptul de la orice înduioșare, să-i facă mutra aceasta caraghioasă și de batjocora lumii.

Grigore Stolnicu fu cuprins de o mare milă pentru el și simți o mai cruntă ură împotriva Ameliei, împotriva lui Nerone Crețeanu, împotriva medicului-pitic, împotriva întregii conspirații care-i pregătise cu o atât de rece neîndurare prăbușirea.

Căci ce altceva urmăreau toți în conspirația lor decât nimicirea sa? Și pe urmă mai râd! Mai pot râde.

Câteva zile fu urmărit de râsul tuturor. Râsul acela bestial și victorios, care dezvelește dinții și scutură trupul în icneli spasmodice.

Cu dezaprobare, cum ar analiza o jalnică infirmitate a semenilor săi, spionă toate râsurile și descoperi amănunte uimitoare, până atunci ignorate. Le clasifică metodic și știu îndată să categorisească în familii aparte: râsul viclean și râsul prostesc, râsul perfid și rî-sul răutăcios, râsul ipocrit și râsul arogant, râsul mieros și râsul brutal, toate dând pe față apucăturile ascunse ale indivizilor, toate trădându-le un viciu și o meteahnă secretă. Și toate degradând omul, dovedind o nevrednică degenerare, o decrepitudine odioasă a speciei, care tocmai prin răs se crede deasupra animalității.

Animalele, care singure trăiesc viața cu gravitate și simplitate, nu cunosc râsul. Aceasta e superioritatea și puritatea lor.

Pe stradă, la cursuri, purtându-și punga dospită și rece din stomac, cu privirea mocnită, Grigore Stolnicu țintuia dușmănos și desprețuitor fiecare început de răs. Iar râsul deodată se stinge pe buze, umilit și parcă dezvinovățindu-se.

Din această putere nouă, de a ucide râsul, Grigore Stolnicu își făcu un fel de voluptate. Se apropia de omul, de femeia, de copilul care râdea și, cu privirea lui grea și încruntată, stăruia să-i readucă la demnitatea gravității omenești. Omul, femeia, copilul simțeau veselia opărită de leșia acestei priviri înghețate, tăceau molipsiți de posomorala necunoscutului acestuia ciudat; gândurile se întorceau deodată numai la lucruri deznădăjduite și irevocabile; iar atunci, Grigore Stolnicu întorcea spatele, purtându-și aiurea traista acră de limonadă din stomac și privirea care oțetea toată voioșia Universului.

În timpul acesta, întrebările vechi nu-l mai chină. Nu mai luptă între cele două îndoieli. Descoperi chiar că singură Amelia e făptura aceea rară și cu îndestulă demnitate omenească pătrunsă că nu toate nimicurile sunt un prilej pentru degradarea râsului. Ea era tăcută, gravă și nu mai râdea niciodată. Îi fu recunoscător, iar pentru un timp o iertă.

Atunci, în acel miez de vară, a avut loc Congresul Internațional al Filologilor.

Cu o scuturare din rămășițele intacte ale vechei lui pregătiri și științe, Grigore Stolnicu făcu o comunicare, întâmpinată de unanime aplauze. Toți savanții străini fură impresionați de acest ascet al științei, cu figura austeră și grea de gând.

Seara a avut loc un banchet și o recepție. Grigore Stolnicu, în fracul rămas larg, veni însoțit de Amelia, căreia de două săptămâni boala îi îngăduise un armistițiu, iar de două zile medicul îi acordase învoirea să iasă din casă.

Tacâmul lui la banchet fu într-un loc de cinste. Un belgian se ridică să închine pentru această nobilă glorie a științei românești și a științei europene.

Grigore Stolnicu, în haina neagră și largă ca o haină de mort, nu ascultă, cu desăvârșire absent de la toastul înflăcărat al confratelui cu bărbița arămie. Ochii se sileau să ținuiască, aducând la realitatea demnă, o scenă scandaloasă din celălalt capăt al mesei. Acolo, Amelia, în rochia decoltată pe sâinii slabi și topiți, râdea fără nici o pudoare la șoaptele impertinente ale unui individ, ras, sclivisit și cu părul creț, ca o blăniță de astrahan. Îl cunoștea: un profesor de la Montpellier, care la toate dezbaterile congresului s-a ilustrat cu întreruperi ce-au stârnit ilaritate.

Amelia îl asculta cu ochii în jos, frământând între degete colțul șervetului, răsucind pe-o parte și pe alta cartonul menu-ului; pe urmă izbucnea brusc, nestăpânit, în hohot desfrânat, care nu contenea decât când ducea batista la gură, să-și înăbușe tusea. Cunoștea bine râsul acela: râsul lubric al femeilor când sunt ațâțate. Și toată îndoiala adormită se deșteptă din nou în cugetul lui Grigore Stolnicu. Deveni din nou nestrămutată siguranță. De bună seamă și-au dat întâlnire undeva, mâine, la un otel, fără nici o jenă. Imbecilul s-a lăsat înșelat de fardul de pe obrazul femeii, de roșul buzelor, de văpseaua neagră a genelor: nu știe cum arată acasă Amelia, decolorată și molâie, când își spală toată această frumusețe factice în lighean. Ea, abia respirând cu jumătățile ei de plămâni...

Nu observă când închinarea pentru el sfârșise. Se ridică să întindă cupa vorbitorului și celorlalți meseni, numai fiindcă toți se ridicaseră în picioare. Congresiștii fură încă o dată impresionați de atâta modestie, care nu se lasă turburată de deșertăciunea laudelor.

Când banchetul luă capăt și toți începură să circule, adunați în grupuri, Grigore Stolnicu se smulse din captivitatea unui confrate scandinav, fosta lui gazdă din capitala norvegiană, care-l prinsese bine ancorat de un nasture.

Omul era prietenos, voios că-l revede; scund și cu figura turtită de lapon, râdea sub ochelarii groși, cu ochii lui oblici, de vânător de foc, ținând să-i istorisească întâmplări despre cunoștințele de atunci. Gri-gore Stolnicu uitase toată bunăvoia calmă din acea săptămână unică, în peisajul nins, alb și feeric, cu o țară de Moș Crăciuni, cu uriași brazi de Moș Crăciun.

Îngăimă o scuză stupid de neverosimilă și, dezancorându-și nasturele din mâna laponului, ocoli după un stâlp, să pândească mai departe respingătoarea pereche: Amelia și profesorul tânăr și impertinent de la Montpellier, care n-o slăbise, râzând amândoi cu odioasa lor nerușinare.

„Așadar, tot acesta e adevărul! Întotdeauna m-a înșelat și mâine va face-o încă o dată!” își spunea Grigore Stolnicu, în mașină, spre casă, clătinat la viragii, încât i se zgâlțina tolba acră și ghețoasă din stomac, alături de Amelia, scuturată și dânsa de un fior și răscumpărându-și toată înveselirea și uitarea de câteva ceasuri cu o tușă seacă și interminabilă.

Grigore Stolnicu se bucură că atât de nesfârșit tușește. Nu era aceasta o justă și încă prea blândă ex-piere? Poate numai se preface, ca să-i alunge orice bănuială și să-i deștepte compătimirea. Iar mâine va găsi un pretext să iasă din casă și să se întâlnească la cel dintâi otel cu flecarul acela cu păr de astrahan și cu obrazul pudrat de dansator profesionist, care dezonoarează știința franceză. „Am s-o închid în cameră. Nu permit!” hotărî cu tărie.

XX.

MARCHE NUPTIALE.

Dar nu fu nevoie să o închidă în cameră. În aceeași noapte, Amelia vărsă un lighean de sânge, și medicul, chemat din somn, rămase până dimineața, epuizându-și toată rezerva de fiole și injecții.

Grigore Stolnicu dormi tun. „Vasăzică, nu va ieși din casă. Aceasta e principalul. Imbecilul cu păr de astrahan poate s-o tot aștepte!” Constatarea îl umplu de mulțumire.

A doua zi, medicul, înainte de a pleca, își ceru învoirea să-i vorbească mai îndelung, în biurou. Grigore Stolnicu îl pofti să stea, cu o rece ceremonie, fiindcă și acest Alfons Grigoriu făcea parte din neamul cel mai insuportabil de indivizi: un om de nimic, un tip care jumătate de zi e încântat, fiindcă a putut plasa un calambur. Un complice al Ameliei.

Doctorul Alfons Grigoriu n-avea de plasat de astă dată nici un calambur.

— Domnule profesor, spuse, am datoria să vă previu. Știința mea a făcut tot ce era posibil... Dar știința din nefericire nu poate săvârși minuni. Am luptat până la ultima limită. Vă spun, ca să vă luați toate măsurile din vreme. Pacienta mea este pierdută. Chestie de câteva zile, poate de câteva ceasuri... Poate are rude, vreo dorință ultimă. Voi căuta zilele și nopțile acestea să vă stau cât mai mult la dispoziție. Un telefon și sunt aci... Sper că veți suporta nenorocirea care vă lovește, dar care era de așteptat, cu toată fermitatea... În sfârșit, sunteți un om tare, știți că viața...

Doctorul Alfons Grigoriu sfârși cu un gest vag din mână, emoționat, fiindcă era atașat de bolnava căreia trei ani și mai bine îi prelungise zilele. Făcea un adevărat sacrificiu. De ieri ar fi trebuit să se afle plecat la băi, reținuse cameră, nevasta, cu bagajele și cutiile cu pălării ridicate piramidă în mijlocul camerei, îi făcuse de dimineață o scenă pentru această amânare, – „nu se vânduse doar pe viață clienților!” – iar acum, pentru atâta mărinimie și abnegație, s-ar fi așteptat la recompensa unei recunoștinți din partea bărbatului.

Grigore Stolnicu însă își lăsă mâna inertă în mâna medicului, fără să răspundă nimic la cuvintele de îmbărbătare și la ziua bună. Observă că medicul are o cravată nouă, foarte modernă, multicoloră și cubistă; și își aminti că el nu are nici o cravată neagră, mai ca lumea.

Va trebui să cumpere mai multe, pentru atâtea luni de doliu.

La fereastră, Grigore Stolnicu rămase privind cum se depărtează medicul spre capătul străzii. Alfons Grigoriu izbea nervos capătul bastonului în bordura trotuarului... Știa că acasă îl așteaptă altă scenă din partea nevestii, fiindcă nici acum nu poate spune exact pentru câte zile e amânată plecarea. Bolnava lui putea intra în agonie peste un ceas, dar și peste două săptămâni. Își luase ziua bună de la toți; își trecuse clientela pe-o lună unui coleg. Camera și pensiunea erau rezervate la otelul băilor. Iar el pierdea timpul într-o așteptare fără termen, răsplătit cu mutra aceasta neprietenoasă și nemulțumită a soțului. „Ingrată meseriei!” punctă reflecția, înfigând ciudos vârful bastonului în asfaltul moale de căldură.

Când nu-l mai văzu, Grigore Stolnicu se așează la birou cu fruntea prinsă în pumni. Îl găsi noaptea așa. Se mișcă greu de toate muștrările, care acum se căscau în toată înfiorarea. O torturase în jumătatea aceasta de an cum nu-și va ierta niciodată.

Biata Amelia! Nu are pe nimeni. I-a spus medicul să-i cheme rudele, să-i prevină vreo dorință ultimă. Dar în afară de el și de fetiță, nu există nimeni s-o plângă; iar dorință ultimă, pentru cine-ar mai putea oare avea? Merse în vârful picioarelor și desprinsе încetisor ușa. Amelia era cu ochii deschiși, înconjurată de lighene, de comprese, vegheată la căpătâi de fata din casă.

N-avu curaj să se apropie. Amelia îl chemă cu ochii. Înaintă, neștiind ce să facă cu mâinele și ce să ros-tească.

— Grigorel... Nu e nimic!... Îl îmbărbătă tot femeia. Șezi lângă mine. Așa. Și acum prinde-mi mâna. Cum ai slăbit tu, Grigorel... După aceea, făgăduiește-mi că ai să te cauți...

Grigore Stolnicu coborî de tot în jos obrazul ras de actor bătrân și ratat.

Era și el pătruns de adevărul că trebuie să se caute, fiindcă nu se mai îndoia acum că toate absurdele-i bănuieli au fost o netrebnică scorneală a mintii lui bol-nave.

— Și fetița... Fetița noastră... Am toată încrederea, Grigorel, că tu ai să știi cum... Să nu fii prea sever... Tu, care ești atât de sever!... E un copil... Are să aibă nevoie de un suflet cald lângă ea... Clo-Clo, a noastră.

Din ochii lui Grigore Stolnicu au picurat doua lacrimi pe mâna albă și scheletică a femeii. „Fetița lor!” Cum a putut să se lase furat de monstruoasa îndoială? Copila lor. Clo-Clo a lor. A lui.

Amelia vrea să ridice mâna cu batista mototolită și să-i șteargă ea lacrimile din ochii bărbatului.

Dar mâna nu se supune și cade din nou, cruciș, pe pieptul descărnat, cum va rămâne pe veșnicia veșnicilor în sicriu.

— Te-am necăjit mult în ultima vreme, îmi ceru iertare femeia. Pentru ocupațiile și grijile tale, o boală ca a mea... Știu bine cât te-am necăjit, Grigorel.

Bărbatul îi prinse mâinile, scufundându-și capul la pieptul femeii și gemând:

— Dar nu e adevărat. Și nu e ce crezi tu... Mi-a spus medicul... M-a asigurat. E numai o criză și are să treacă... Într-o săptămână-două ești din nou în picioare... Mergem la țară undeva, la munte. Avem să trăim în liniște.

Renunț la tot!... N-am să mai lucrez nimic; n-am să mă ocup de nimic; în afară de noi trei. Să fim numai noi și Clo-Clo. Clo-Clo a noastră.

Bărbatul minte. Dar mințind, sincer știe că așa și-ar orândui într-adevăr pe viitor viața lor, împreună, dacă totul n-ar fi irevocabil pierdut.

Femeia ascultă cu o mare lumină care i-a inundat ființa, fără să creadă un singur cuvânt. O mângâie, mai mult decât toate făgăduielile mincinoase, gândul că măcar acum, după atâtea luni de chin, bărbatul e din nou cum a fost.

Îi netezește încet părul cărunt, aproape alb; își plimbă palmele pe obrazul îmbătrânit și încrustat de adânci zbârcituri, cu pielea vânăată și lucie în locul mustăților. Plânge, și plânsul s-a înecat într-un horcăit...

XXI.

CODA.

Acum, în casa lui Grigore Stolnicu e o mare și neagră tăcere.

La poartă, fășii negre amintesc trecătorilor că înlăuntru se află pe o masă, întins, un trup omenesc, țapăn și rece, pentru care nu mai este nici întristare, nici durere, nici suspin.

Slugile dorm ostenite. Noaptea e albastră și înstelată, cum să n-o uite toți câți trăiesc. Larma orașului a conținut. E tăcerea nefirească, în sfârșit ogoită, de la ceasul trei după miezul nopții.

O adiere caldă, molatecă și senzuală prefiră deasupra caselor negre, de-a lungul străzilor mute, mirosul teilor înfloriți. Poate undeva, în funduri de grădini, perechi de îndrăgostiți întârziați își mai mușcă buzele. Dar nimeni nu-i mai vede și nimeni nu-i mai știe. N-au martori decât noaptea cu marea tăcere nespusă și clipirea diamantină a stelelor.

În casa cu fășii de postav negru la poartă, un singur om veghează în încăperea cu postav negru, la căpătâiul catafalcului de postav negru, cu legănata și gălbuia clătinare a flăcărilor de făclii.

Omul e în haină neagră, cu ochii goi, cu obraz vânăț de actor ratat.

Un om deșirat, slab, în nemișcare de stană, într-o înspăimântătoare singurătate.

De-un ceas? De două? De câte stă așa în neclintire și privește obrazul luciu al moartei, fruntea sub care toate gândurile s-au răcit? Și toate tainele s-au sleit...

Ai crede că e un manechin omul acesta negru, așezat pe scaun să țină companie de panoptic morții, de când nu s-a mai clintit.

Nu. Acum s-a mișcat. Își șterge cu dosul palmei fruntea, ca să alunge ceva, un gând care se dezmoștește din beznele cele umede.

Un gând rău, care se furișează încet, o întrebare prudentă, strecurându-se ca o viperă veninoasă, cu încete și subțiri încolăciri, sub lespedea frunții.

De acum, cum are să mai afle? De unde are să mai știe care a fost adevărul?

S-a ridicat. Și-a amintit ceva. Cutia aceea de lemn negru, cu încrustații de sidef. Chiar ieri a văzut-o pe pat. O cutie în care se aflau scrisori.

Omul a lăsat moarta singură și a trecut în cealaltă cameră. În vârful pașilor, tiptil, ca și cum moarta n-ar fi moartă, ca și cum ar putea să-l știe unde merge și să-l cheme îndărăt.

A trecut în cealaltă cameră și acolo răscolește înfrigurat, aruncă pernele, cearșafurile, răstoarnă sertare; a ridicat o movilă. Se oprește, cată împrejur, să afle unde n-a scotocit, și începe iar.

A găsit.

A găsit cutia de lemn și o strânge, cum s-ar teme să nu i-o smulgă cineva. Cu amândouă mâinile, la piept. A găsit cutia, dar n-a găsit cheița. O cunoaște bine: o cheiță cu panglică trandafirie. O caută. Nu e nici sub pernă. Nici în veriga de chei. Nici în hainele moartei, care-i poartă încă mirosul cald, din viață.

N-are răbdare.

Cu vârful foarfecelui sfărâmă încuietoarea. Răstoarnă în mijlocul patului și, lacom, răscolește încă. Fotografii. Ilustrate. Nu asta. Scrisori. În sfârșit, scrisori! Cu vrafu în pumni, nu știe pe care să le citească întâi. Numai își aruncă ochii pe începuturi, pe rânduri furate de ici și de colo, și nu-și mai poate stăpâni chiotul de bucurie care i s-a destins înlăuntru, plesnindu-i toată ființa. În sfârșit, dovada. Nu vede data, veche de atâția și atâția ani. Vede numai cuvintele înfocate, mărturia necredinței, netrebnicul sărut al altuia, implorat la fiecare rând, dovada că tot ce-a bănuir și ce-a știut n-au fost năluciri.

Așadar, adevărul este, în sfârșit, acesta, de astă dată irevocabil. Stă scris aci. Îl poate pipăi oricine. Îl poate controla și medicul-pitic și neghiob, care îl amenințase cu înfricoșarea nebuniei numai ca s-o salveze pe ea. El și nebun! Să râdă toți, tot Universul, de asemenea nerozie, cum râde el acum...

Iar Grigore Stolnicu râde într-adevăr cu plicurile decolorate în mâini, râde din ce în ce mai nestăpânit și mai vesel.

Hohotul a umplut camera, răsună în toată vastitatea goală și sonoră a casei, străbate triumfător dincolo de pereți și de uși, dincolo de ferestre, în noaptea calmă și caldă de afară. El e nebun? Când are aci dovada celei mai netăgăduite lucidități, mai poate fi vorba de nebunie, de manie, delir?

Omul singur, în vestmânt negru, cu obrazul lui vânat de actor neras, se strâmbă de răs, bătându-și genunchii cu pumnii din care n-a lăsat plicurile.

Niciodată n-a fost atât de vesel! Acum abia înțelege voluptatea râsului, cura de răs. Ha-ha! Așa are să râdă toată viața. N-are de ce se mai opri. Păcat că nu sunt toți aci, să se adune și să râdă. Nu fricos, nu meschin, nu așa cum râd dânșii, cu jumătate de glas și cu jumătate de veselie. Cu râsul lui robust, întreg, zdravăn, care cutremură zidurile și zăngăne ca o mie de geamuri sfărâmate spre toate veseliile lumii.

S-a oprit?

Nu!... A fost numai o pauză ca să răsufle și să adune mai tari puteri.

Acum, tăcerea, ea, pare nefirească, pustie și bizară. Acalmie grea de amenințări, în preceasul cataclismelor.

Dar nu durează.

Râsul s-a dezlănțuit iar, să spintece triumfal catapiteasma nopții. Și să deștepte din somn, prin tainică și nevăzută chemare, toți nebunii lumii, câți s-au ridicat în capul oaselor și hohotesc în celule, transmitându-și unul altuia râsul ca nocturna chemare a cocoșilor, îngânându-se, întrecându-se, îndemnându-se, întărâtându-se cu o mie de mii de hohotiri, care-au potopit noaptea, tăcerea și toată cumințenia pământului.

Omul cel negru, cu gura de actor bătrân întinsă până la urechi, mai voios și mai neîntrecut decât toți, conduce cu gesturi scâlămbăiate chiotul acesta numai de el auzit, chiotul de înveselire universal.

La căpătâiul moartei, în camera cu postav negru peste oglinzi, limbile flăcărilor joacă gălbui și sinistru.

SFÂRȘIT